

Raporta	2
1. Kártenbargu.....	2
2. Analysa/veardideapmi.....	3
2.1 Boazodoalu rievttit	3
Boazodoalu rievttit analysa	4
2.2 Doarjagat	5
Doarjagat analysa	5
2.3 Borasbirebuvttadusat.....	5
Borasbirebuvttadusat analysa.....	6
2.4 Bálggos ja cearru.....	7
Bálggos ja cearru analysa:.....	7
2.5 Sosiálalaš dilli	8
Sosiálalaš dili analysa	8
2.6 Boazodoallo skuvlejupmi.....	9
Boazodoallo skuvlejupmi analysa.....	9
2.7 Mohtorfievrruiguin vuodjin	9
Mohtorfievrruiguin vuodjin analysa	9
2.8 Ekonomia:.....	9
Ekonomia analysa:.....	9
2.9 Njuolggovuovdin	10
Njuolggovuovdin analysa	10
2.10 Bohccui fievrrideapmi.....	11
Bohccui fievrrideapmi analysa.....	11
2.11 Njuovvan.....	11
Njuovvan analysa:.....	11
2.12 Njuovvanbázahusat	12
Njuovvanbázahusat analysa	12
2.13 Elliid suodjaleapmi	12
Elliid suodjaleapmi analysa	12
2.14 Biebman.....	12
Biebman analysa	12
2.15 Boazobeana	13
Boazobeana analysa	13
2.16 Tuollu	13
Tuollu analysa.....	13
3. Mot doaibmá joatkašuvva?	13
Doaibmabijut	13
Prošeavttat.....	14
4. Eará ovddidanbarggut	14
SBS doaimmá dorjon ja nanne	14
Njuovahatplána	14

Raporta

1. Kártenbargu

Prošeaktaáigi lei álgoálggus plánejuvvon leat 1.1.-06 – 31.12.2007. Guovlo-ovddideampi livccii váldán unnimusat dán plánejuvvon áiggi vai dat livccii joksán visot prošeaktaplánii dállojuvvon ulbmiliid. Guovlo-ovddidan bargui lei váttis gávdat bargiid sihke Suoma ahte Ruota bealde. Ruotabealde álggáhuvvui bargu jagi 2006 golggotmánus 70% bargun ja Suomabealde skábmamánus 50% bargun. Jagi 2007 álggus Ruotabeal bargi heittii ja Suomabealde álggáhii 100% bargun. Guovvamánu álggus álggáhii odda bargi Ruotabeallái 90% bargun.

Barggu vuoddun leat leamašan prošeaktaplán, álgoseminára Gárasavvonis, ieažas vásahusat boazodoallueallimis ja ságastallamat eará boazodoallobargiiguin sihke oktavuodat váldimat birgo-osttiide, birgobuvttadeaddjiide, bohccuid fievrrideaddjiide, šibitdoaktariidda ja sin veahkkebargiide. Omd. Ruotabealde ovttasbarggus šibitdoaktariid veahkkebargiiguin lea dahkkojuvvon gieddedutkan njámmácorvvehiidda, dása ahte mot galgá mearridit fievrrideamiin.

Lahkadieduid ohcan dáhpáhuvai eanemusta interneahda bokte. Erenoamažit Suomas lei váttis oažžut virgeolmuid dulkomiid mange báhpára nala, nugo leana dásis ja eanan- ja meahcedoalloministeriijas ee. boraspirebuvddadusaid birra (goaskinbuvttadus, bensindoarja) ja daid vuodustusaid.

Kártenbargu lea dahkkojuvvon oktanis veardideamin/analyseremin ja áššiid cielggadeamin. Lea goitge cielggás ahte kártenbargu ii leat goassige válmmas, daningo odda lágat ja ásaahasat bohte olles áigge lasi.

Omd. Ruotas eallinsuodjalusossodat heitihuvvui oalat ja dalle boazodollui guoskkevaš áššit mannet oddasit giedahallanlahká eanandoallo-ossodahkii. Eallinsuodjalusossodaga evttohusat eai váldon vuhtii heaitima ma??á, omd. njámmecorvviid fievrrideamis.

Nubbin ovdamearkan lea dat ahte Suomas goaskinbuvttadusaid máksinsystema rievdaduvvui fahkkestaga jagi 2007 loahpas, nu ahte buvttadusat eai máksujuvvo go ovttá geardasažžan ovdal juovllaid. Oktan sivean dása namuhedje dan ahte borasbiriid lohkomearit leat nu ollu lassanan. Ma?ggat oktavuodaváldimat ministeriija guvlui váikkohedje de loahpas nu ahte stáhta budjehtaárvalussii lasihuvvui lasseruhta borasbirebuvttadusaide ja dalle nubbi oassi buvttadusain lohpiduvvui máksit jagi 2008 álgogeahcen.

Dat fahkkestaga rievdadeamit leat okta duodastus dása ahte boazodoalus ii leat riikkaid dásis áššedovdamus ja dat ealáhussii gullevaš lahkaásaheapmi, mii eará ealáhusain lea. Ministeriijat ja virgeolbmot spabbastalleet boazodoaluin sierranas lágaid seagas. Dat lágat mat gusket maiddei boazodoalu, leat eanemusta oavvilduvvon oapmedoallui, birggu massabuvttadeapmái dahje earálágan njoammodávddaid leavvama eastimii, mat eai oba gávdnoge Sámis.

Dákkár eahpecielgavuohda cuohcá oba ealáhussii.

Kártenbargu lea cájehan ahte áššit ja lágat rivdet nu ahte boazodolliin eai leat vejolašvuodat eaige dilis daidda váikkohit. Lágat mearriduvvot doppe gos ii leat diehtu boazoealhusas, danin daid lágaid ja ásaahasaid heiveheapmi riikadásis ja geavatlaccat lea nu váttis. Dat maiddei buktet ollu badjelmeara goastadusaid.

Kártenbargu lea dahkan vejolažžan dan ahte dál mis leat muhtin osiin vuoddodiedut dás mat leat erohusat ja hehttehusat rájehis boazodoaluguovllu hápmemis. Sápmeleš boazodolliide galget áddujuvvo vejolašvuodat váikkohit iežasga ealáhusaide, resurssaide, ráhkkanan áiggiide. Boazodoalu galgá lokte iežas ealáhussan vai dat boahhtevuodasge sáhtá leat ealli ealáhus.

Proševtta bargogiellan leat leamašan sáme-, ruota- ja suomagiella. Áššebahbáriid guorahallan daid gielaid gaskkan doalvu olu bargoáiggi. Váikko oktašas bargogiella lea sámeigiella, de visot áššebáhparat leat eanemusta leamašan ruota- dahje suomagillii. Teavsttaid jorgaleapmi lea váldan stuora oasi bargoáiggis.

2. *Analysa/veardideapmi*

Análýsa geahcanguovllun lea olles áigge leamašan dat ahte mot boazodoalu beaivvalaš eallin lea; mat hehttehusat, mat buorit bealit gávdnojit gobbažiin beliin Ruotaa ja Suoma ráji. Veardideamiin leat maiddá muhtin osiin gulaskuddan mot dilli lea Norggabelde.

Analyseredettiin lei deahalaš dovdat beaivvalaš boazodoalu dili ja mat lágat ja ášahusat stivrejit boazodoalu goabbažiin beliin ráji. EU-láhkaásaheapmi lei maiddá hui guovddázis, jus ii oaiverollas dán barggu ovdaneamis. Barggu ovdáneami oktavuodas leat maiddá šaddan vuodjut ILO-soahpamuššii ja Davviriikkalaš Sámesoahpamuššii (Pohjoismainen Saamelaisopimus/Nordisk Samekonvention), daningo dat riikadásašas soahpamušat leat mearkkašatti deahalažžat sápmelaš boazodoalu ovddideamis.

Cuovvovažžan leat cohken muhtin erohusaid Ruota ja Suoma boazodoalu gaskkal.

Kapihttaljuohkku lea nu ahte oaivecállagin lea ášši ja dasto **R** bustávain lea cilgejuvvon mot lea dilli Ruotabelde ja **S** bustávain mot dilli lea Suomabelde. Analýsa/veardidanoassi lea kapihtala loahpas. Analysaoasis leat cállán evttohusaid mot ganske dilli sáhtášii leat buoret dahje mot sáhtášii rievdadit.

2.1 **Boazodoalu rievttit**

- **R** ja Norggas boazodoallovuoigatvuohta lea duššebeare sápmelaccaid vuoigatvuohta ja arbevirolaš ealáhus.
- **S** boazodoallovuoigatvuohta lea buot EU-ássiid vuoigatvuohta
- **R** boazodoallu lea viiddes ealáhus: turisma, guolasteapmi, duodji, meahcasteapmi, sáme kulturbirrasiid dikšun ja divvun.
- **R** boazodollui gullevaš huksemiidda (hyttat, dálut, gárddit) ja eanangeavaheamiide lea lunddolaš vuoigatvuohta váldit muoraid ja geavahit eatnamiid, goasttadusaid haga, sierra lobiin, dábalaccat stáhta eatnamiin. Jus ii hálit steampalastit stáhtá eatnamis huksenmuoraid, de sáhtá ohcat ruhtan dán seammá árvvu Sámefoanddas.
- **R** meahcastan ja guolastanlobiin ožžot sierra oassebeliid ieažas oasi; cearut ja Sámefoanda ja Leananstivra, sulaid seammá sturrosaš osiid.
- **R** cearru oažžu buvttadusaid sisabahkkemiin ja eará eanangeavaheamiin
- **R** cearu lahtus lea lohpi sierranas lobiid ja mávssudi haga guolastit ja meahcastit cearu siste.
- **S** boazodoallis leansmanna lobin vuoigatvuohta fievridit bissu mielde motorfievruiquin
- **R** bissu ii oažžo leat mielde beaivvalaš boazobargguin go vuodjá motorfievruiquin
- **R** ja **S** lohpi coaggit jeahkaliid ieažas geavahussii stáhta eatnamiin
- **S** sámebálgosiid guovllus Suomas lea boazodolliin friddja guohtun vuoigatvuohta, oaivvilda ahte bálgosat ei leat geatnegahtton áidot privateatnamiid ja ožžot friddja guodohit stáhta eatnama nalde
- **R** arbevirolaš boazodoalloetnamiin friddja guodohanvuoigatvuohta priváhta ja stáhta eatnamiin maiddei muhtin cearuin guodohanrievttit Norggabelde

Boazodoalu rievttit analysa

Boazodoalu vuoddu Ruotas vuodustuvva sápmelaccaid arbevirolaš eatnangeavahanriektái ja ealáhus vuoigatvuhtii. Suomas boazodoallu vuoigatvuohta lea gean beare EU riikka olbmo vuogatvuohta, geas lea boazomearka. Suomas, Norggas ja Ruotas lea oktasaš historjjálaš duogaš sápmelaš boazodolus ja dat vuoigatvuodat geavahit eatnamiid boazodoalus.

Suopma lea áidná dain davviriikkain mii ii leat virggálaccat dovddastan ahte boazodoallu lea sápmelaccaid arbevirolaš ealáhus ja dat davimus oasis Suomas leat arbevirolaccat geavahuvvon sápmelaš boazodoalus; mii sisttisdoalla ee. guolasteami, meahcasteami ja eará kultuvrii gullevaš eallin- ja ealáhusvugiid dego duoji ja sámegiela.

Sámesoahpamuša Kapihttala I, Artihkala 4 cuogga 3. iešalddis addá lobi ain boahttevuodasge sirre dán dili ná. Ášši masa galggášii vel giddet fuomašumi, ovdálgo omd. ILO-soahpamuša ratifiseren lea áige guovdil Suomas ja Ruotas.

Suomas maid nugo Norggas ja Ruotas galggášii sápmelaccain leat iešmearrideami iežas ealahussii guoskkevaš áššiin. Suoma stáhta galggášii dása addit vejolašvuoda ja resurssaid. Viggámuš galggášii leat dat ahte arbevirolaccat dušše sámiin sámeguovllus livccii boazodoallo-vuoigatvuohta ja earáide dáppe sáhtášii addit sierranaslohpi/konsensionsrenskötsel dego Ruotas lea Durdnosleagis.

Dálá suopmelaš boazodoallit ja sin ma?isboahtit diedusge navddáše ain boazodoallorievtti sámebálgosiid siskkobealde, daningo sin boazodoallomálla lea áiggiid mielde hápmailuvvan seammáláganin go mii sápmelaš boazodoallu lea.

Davviriikkalaccat gehccojuvvon riika rájiid ásaheamis eai leat váldan vuhtii bohccuid lunddolaš johttingeainnuid ja guohtunetnamiid. Sápmelaccat leat fal šaddan rievdadit dálve ja geasseetnamiid geavahemiid ja johttinmátkkit leat oatnun.

Ruota ja Norgga stáhta ja eará eiseváldiit galgaba buorebut váldit vuhtii árbevirolaš boazodoallorivttiid beroškeahhta riikarájiin.

Riikakaid gaskkasaš rádjeriiddut hehttejit maid dai olles boazodoalu ovdáneami ja ovttasbarggu davviriikkalaccat, seammás maid hehtte sápmelaš kultuvrralaš ja gielalaš eallima ovdaneami.

Suomas sisabáhkkeamiin dahje sierranas eanangeavaheaddjiid lohpe mávssuin eai bálgosat oázžo buvttadusaid.

Boazu ii gávdno Eu lágain dahje direktiivvain. Dán dihte riikadásasaš virgeolbmot galget ieža heivehit lágaid ja ásaheamiid main lea boazu mielde “bágguin”.

Boazodoallu dárbbáša iežas direktiivva EU:ái mas váldojuvvo vuhtii dat ahte EU áidná álgoálbmoga sápmelaccat, sin árbevirolaš ealáhusat ja dernoamažit boazodoallo ealáhusa unnivuota, arktalaš eallinguovlu, areálalaš viidodagaid dárbu ja ealáhusa erenoamaš iešvuohta sápmelaš eallima (duodji, guolasteapmi, meahcasteapmi), kultuvrra, servodateallima, sámegiela ja sosiálalaš oktavuodaid bajasdoallin galgá suddjejuvvot ja dorvvastuvvot.

Dárbu iežas Eu direktiivii leat maid dai danin vai dat lokte boazodoalu statusa ja sirre dán eanandoalus eret, daningo dat ii leat eanandoalohápmasaš ealáhus, bohccot eai eale návehiin eaige dat biebmajuovvo birra jagi, mielkemeriid dahje birgušaddadeami dihte.

Eu direktiivva daningo sápmelaš boazodoallu dárbbáša stuora ja viiddes guohtuneatnamiid ja otna beaivve boazodoallu šaddá gilvalit eará eanangeavaheaddjiiguin erenoamažit dáppe sámeiguovllus. Eu direktiivva maid dai daningo mii orrut dáppe arktalaš guovlluin, gos visot máksá ma?gageardasaccat eanet go maid industriijaguovlluin ja dain báikkiin gos orrut olu olbmot. Eu direktiiva daningo mii orrut ma?gá riika rájiid nalde ja dat rájit hehtejit boazodoalu ovdaneami ja maid dai daid hárvenaš orru guovlluid olbmuid eallinvejolašvuodaid. Báikkalaš /Lagaš biebmu buvttadeami vejolašvuodat šaddaše álkibun Eu direktiivva fábmudusain. EU direktiiva hápmet dán vuodul mot sápmelaccain lea arbeviriolaccat diehtu ja dáidu dikšut bohccuid ja eallit boazodoalus.

2.2 Doarjagat

- **S** eallibohccodoarja masa lea lasihuvvon bensindoarja
- **S** eallibohccodoarjaga oažžumii don galggat oamastit unnimusat 80 eallibohcco. Badjel 500 eallibohcco (sámeiguovllus) it oažžo doarjagiid (Sámebálgosiid). Ealáhatolbmot eai oažžo doarjaga
- **R** haddedoarja njuvvojuvvon bohcco nala. Haddedoarjaga oažžu gii beare, gii oamasta ja vuodá bohccuid, vaikko livccii ealáhagas

Doarjagat analysa

Ruotabealde boazodoallit atnet ahte sii mákset háddedoarjaga giedahallangoluid ovddas maid. Daningo jus cearru ieš hálddaša háddedoarjaga ja vuovdindietnasa bábirbargguid de oasti lea lasihan kilohátti. Háddedoarjaga submi lea leamašan guhká juo seammá, maid dai háddedoarja galggášii cuovvut servodaga almmolaš háddegoar?uma.

Eallibohccodoarjaga lea oasistis dolvon sápmelaš boazodoalu váttisvuodaide. Álggos heajos gilohattit leat dagahan dán ahte ii leat gánnehan vuovdit bohccuid. Eallibohccodoarjagiin lea sáhtán dinet muhtin láhkái vai lea birgen. De leat boahtán buorit jagit ja kilohatti lea áin bisson seammán ja váttisvuhtan lea leamašan ahte dallege ii leat gánnehan vuovdit, goit beare olu. Olggosgolut leat goitge heajos jagiin ollu stuoribut go buriin jagiin.

Evttohussan leage ahte doarjassystema galggášii lea hui njoavžil; dallego lea heajos boazojahki, de doarjagat galget cujuhuvvot eallibohccuide ja ealuid šaddadeapmái. Dalle fas go leat buorit jagit, dalle galggášii doarja leat vuovdimii.

Dainna málliin boazodolliin livccii jahkasaccat muhtin vis sis dienas rehkenastimis ja muhtinlágan ekonomalaš balansa jagis jahkái.

Nubbin evttohussan lea ásahtit davviriikkalaš bargjoavkku smiehtadit boazodoalu boahttevuoda ja doarjassystema odasmahttima, daningo mis lea dárbu doarjut boazodoalu viidabutge go duššebeare bierggu vuovdima dáfus vai mis leat vel boahttevuodasge sápmelaš boazodoallo bearrášat.

2.3 Borasbirebuvttadusat

- **R** jahkasaccat civgabiejuid, árvaluvvon boraspire vuodul ja cearu areála vuodul guovžža ja goaskima ovddas
- **R** stuorat massagottima vuodul ja jus boraspiret spedjet ealu de dan cohkenbarggu ovddas lea vejolaš oažžut buvttadusa
- **S** dán vuodul go lea gávdnan rohpi, goaskimis civgabesiid vuodul buvttadus. Bálgosa árvoštallanolmmái oažžu bálká go fidna sihkkarastime goruda.

- **R** Boraspiriid rehkenastin dáhpahuvva leanastivrra ja cearu ovttasbarggun. Cearut main leat Norggabealde guohtunetnamat dat barget ovttas Statens Natur Uppsyn (SNO) Norggas. Cearru oázžu bálká ohcanbarggu ovddas
- **S** Meahcceráddehus dahka boraspiriid rehkenastima. Meahcastanbiiriid addán dieduit vuodul.
- **R** boraspire buvttadusat bohtet oalat cearrui. Cearu olles coahkkin mearrida mot buvttadusa juohkin cearu lahtuid gaskkal dáhpahuvva; mákkár oassi buvttadusas manna boazologu mielde lahtuide ja mákkár oassi cearu oktasaš goluide
- **S** borasbire buvttadusat (geatgi, gumpe, albbas) máksojuvvojit njuolgá bálggoslahtuide almmuhusaid ma??á
- **S** goaskinbuvttadus manná bálgosii, mii dasto mearrida mot dat juohkkasa bálggoslahtuid gaskkal
- **R** buvttadusat máksojuvvojit golmma oasis; 25% álgogeažin jagis (ovddit jagi boraspire buvttadusa vuodul), geassemánus máksojuvvo árvaluvvon oassi buvttadussubmis ja juovlamánus máksojuvvo loahpasubmi dárkkistuvvon dieduit vuodul.
- **S** borasbire buvttadusat máksojuvvojit veaháš jagiid mielde mot stáhta ruhtadilli lea; cákcat vuosttáš oasi ja guovvamánu áigge loahpa oasi dahje dego dán jagi go ruhta ii leat leamaš, de buvddádussubmi lea máksojuvvon dušše ovttá geardasažžan ovdal juovllaid.
- **S** galgá boazoeaigat máksit oktii jagis iežasvástadusoasi

Borasbirebuvttadusat analysa

Suoma borasbuvttadussystema lea odná beaivve seammá go mii Ruotas lea ovdal leamašan. Ruotas goitge bohte dán oaivilii ahte ii leat nu sihkkár ahte gávdnojitgo buot gottojuvvon bohccot sihkkárit ja ahte gokcojuvvojitgo váhagiid olggosgolut, omd. bievla áigge gottojuvvon bohccot.

Ruotas leat maiddei gáibidit borasbirebuvttadusaid loktima, daningo boraspiriid mearit leat loktanat.

Ruotas maiddei leat gáibidan ahte boraspiriid meriid galggašii sierra meroštallat juohke cearu guovllui daningo riikadásaš lohkomearri sáhtá leat dievas omd. dušše moadde cearu guovllus ja dalle daid boraspiremeriid ii sáhte unnidit.

Suoma ja Ruotas galggašii boazodoalliin leat vuoigatvuohta suddjet iežas opmodaga boraspiriid vuosta, nu ahte eai dárbbahivce diesa ohcat sierra lobi.

Goaskinbuvttadusaid ii sáhte duššebeare besiid vuodul rehkenastit, daningo maiddei aktonas goaskimat gottet bohccuid. Dahje dasto galgá buvttadus submi loktejuvvot.

Suomas boraspiriid rehkenastimis galggašii eanet geavahit báikkalaš bálgosiid veahkkin, daningo siihan dihtet buoremusat omd. biejuid ja boraspiriid johtingeainnuid.

Ruota ja Norgga gaskasaš ovttasbarggu boraspire rehkenastimiin, biejuid ja besiid dárkkisteamiin galggašii buoridit.

Suomas borasbirebuvttadusaid máksin lea heajot organiserejuvvon. Boazoeaiggadat ožžot easká loahpajágis buvttadusaid jus dallege, nugo dan jagi.

2.4 Bálggos ja cearru

- **S** Bálggos isit bálkahuvvon, golmma jahkái. Stivra válljejuvvo seammáládje golmmá jahkái, stivralahtut eai leat bálkahuvvon lahtut
- **R** stivra sátnejodiheaddji ja stivrri válljejuvvojit jahkasaccat
- **S** bálgosa ruhtadoalu bokte boazobargiid alv-cielggadeami (erenomažit olgoriika oastimat), bálggoslahttu ii leat geatnegas doallat fidnodatrehketdoalu, bálgosa lahttu lea ovddodatvearohusa vuollásaš (yhteisöverotus)
- **R** boazo-olmmái lea dego ieažas fidnodaga oamasteaddji ja hoavda, oážžu dábalaš fidnodatdoarjagiid ja doallá ieažas rehketdoalu
- **R** njeallje davimus cearus oktasaš alimus boazolohku. Eará cearuin Ruotas lea juohkeovttas iežas bajimus lohkomearri. Eai rá?ggastušat jus gaskaboddosažžat manná badjel – jus badjellohku headusta ránnjá cearu de dalle ožžot sii gáibidit lohkama.
- **R** Leanastivra mearrida alimus boazologuid cearuide
- **S** Eanan- ja meahccedoalloministeriija mearrida alimus boazologuid bálgosiidda 10 jahkái hávalii
- **S** bálggoslahttu lea dat gii oamasta mearkka ja lea dohkkehuvvon bálgosa lahtun. Vuolled 18-jahkasaccat geain lea mearka rehkenastojuvvojit áhci dahje eatni vearohussii
- **R** cearu lahttu leat dat gii lea sápmelaš ja gullevaš dán cearui. Bearašlahtuin eai dárbbáš leat mearkat vai leat cearu lahtut (vuolled 18-jagi). Dallego lea 18-jahkasaš šaddá ieažas boazodoalo isidin (egen husbonde) jus ohcá lahttovuoda. Juohke cearru goitge ieš mearrida addágo lahttovuoda vai ii. Cearu lahttuin eai listut, muhto boazologahallamiin duodastit lahttovuoda/gullevašvuoda cearui
- **R** bearráša boazoisida (perheen poronhoitajan) vuolde leat visot su bearráša lahtuid bohccot omd. jienastusas ja rehketdoalus. Son maid máksá cearumávssuid (cearu bearašlahtut ja boazoisit)
- **R** cearu coahkkima jienasteamis lea juohke 100 bohcco nala okta jietna
- **S** bálgosa coahkkimis jienasteapmi lea ma?imus dohkkehuvvon eallibohcco lohkomeari vuodul, muhto lahtus ožžot leat eanemusta 500 jiena (sámeguovllus)
- **R** konsensuscearut, vuovdecearut ja duottarcearut. Konsensuscearuin addjuvvo 10 jahkái lohpi boazoisidii (gii lea sápmelaš) doallat bohccui ja lohpi doallat geahccubohccuid (max 30 geahccobohcco/ovtta olbmui) nu ollu ahte cearu bajimus lohkomearri dievva oktan boazoisida bohccuiguin. Hálddašanorgána lea Leananstivra.
- **R** Vuovdecearuin seammá vuoigatvuodat ja njuolggadusat go duottarcearuin ja hálddašanorgana lea goabbažiidda Sámediggi
- **R** Duottarcearuin guhkkit johtimat dálve- ja geasseorohagaide. Vuovdecearut eai jode duottariidda.

Bálggos ja cearru analysa:

Ruotas cearru ii leat geange cearu lahtu ekonomalaš dilis ovddasvástadusas omd njuovvama ektui. Cearu lahtus lea ovddasvástadus cearu oktasaš olggosgoluin ja sisboaduin iežas boazologu vuodul. Cearu lahtus lea ovddasvástadus iežas lohkama cadahit jahkasaccat.

Bálggossystema ii baste váldit vuhtii arbevirolaš sápmelaš siidaordnega.

Omd. jus lea viiddes bálggos, de siiddat eai leat ovtas goassige, muhto omd. bálgosa njuovvanproseanta galget buot bálgoslahtut cuovvut. Beroškeahhta earálágan guohtundiliin ja boazodoallomálliin. Maiddái jus leat muhtin siiddas heajos jagit ja de muhtin lahtut eai leat bastan vuovdit de danin sidjiide šaddet vealggit boahhtevaš jagiide ja dalle njuovvanproseanta šaddá veadjemeahtuma stuorisin cadahit.

Suomas livccii deahalaš ahte maiddáí boazodoalloláhka sáhtašii leat njoavzil ja váldit vuhtii earálágan boazodoallomálliid. Omd. ii sáhte buohtastattit sápmelaš boazodoallomálla ja lulle suoma boazodoallomálliid go dain leat nu earálágan dikšunmálla. Luondu ja guohtundilit jahkasaccat mearridt boazodoallomálliit ja leat maiddáí hápmen boazodoaluid iežgudetge guovllus Sámis earáláganin.

Suomas oaiveášši virgeopmohasaid ja lágaid geahcanguovllus lea dat ahte boazologut eai mana badjel mearriduvvon loguit vai dálveeatnamat girdet. Maiddáí stáda mearridan bajimus logut atet stáhtii mearridanvuoigatvuoda dás ahte man olu boazodoallu obalohkáí oažžu máksit stáhtii, daningo stáhta lea dat mii máksa doarjaga eallibohcco nala ja dasto vel boraspirebuvttadusaid. Stáhtii lea deahalaš ahte boazodollui manni golut leat bures dihtosis ja rehkenastimis.

Ruotas fas ovttasgas cearu lahtut leat ovddasvástadusas dás ahte maiddáí boahttevaš jagiide leat doarváí guohtuneatnamat ja lahttu ieš basta ealus dikšut. Cearu lahttu maid ferte fuolahit dás ahte boazodoallu lea su iežas fidnodahkii gánnehahtti; sisboadut galget leat eanet go olggosgolut. Boazodoalu rehketdollui sáhtta lasihit meahcasteami, dujiid, ja guolasteami sisboaduit lassín, jus orro ahte boazodoalu sisboaduin ii birge. Boazodoallis lea friddjavuohta muhto maiddáí geatnegasvuohta smiehtadit guhkkeli, mot son sulaid oažžu fásta sisboaduit jahkasaccat.

Suomas boazologu mearrideapmái galggáše eanet váldit mielde bálgosiid oainnuid. Nubbadassii boazologu mearrideapmi logi jahkáí lea beare guhkes áigi; boazologu dárkkisteami galggášii dahkat unnimusat golmma jagi gaskkain.

2.5 Sosiálalaš dili

- **R** dábalaš fidnodatdáhkkadusat boazoeaiggadiin ja bargomárkannjuolggadusat. Dus lea vejolašvuohta oažžut A kassas doarjaga, jus du dienas boazodoalus ii maná muhtin dienasrájiid badjel
- **S** MELA, MYEL-systema ja vejolašvuohta leat bargofápmudoaimmahaga kassa muhtin áiggi jagis boazolohkomeari vuodul (max 200 st)
- **R** ja **S** ii leat sadjasaš systema

Sosiálalaš dili analysa

Suomas boarraset bálggoslahtuide ja maiddáí nuoraide easká álggiide dat njuovvanproseantat leat váhagahttit ja dahket unnit boazoeaiggadiidda dan ahte dat eai beasá goassige loktanit iežas boazologuin.

Boarraset boazoeaiggadat mat eai nágot nu mehcis johtit ja dain lunddolaccat gahcet boazomearit de daidda omd. 40 % njuovvanproseanta sáhtta leat dramahtalaš; son ii oažžo šat niestebohccuide iežásii iige baste šat earaidge bargguid dahkat. Ná son gáhcca eret dán sosiálalaš birrasis bálgosis ja su eallinagi bargu lea sihkastuvvon ovttain mearradusain aibmui.

Seammá lea maid nuorra easkka álgiin. Dat eai beasá iežas loguin loktanit, eaige dasto dinetge nie olu ahte sáhtáše mehcis johtit.

Dat guokte ahkejoavkku eaba deaiva nubbiideaska lunddolaš birrasis, boazomeahcis, nubat nuorat sohka buolvvain báhcá ollu diehtitkeahhtá dákkár diedut mat livccet sin boazodoalloeláhušii deahalažžat diehtit.

Evttohussan ahte sosiálalaš lágaid ja doarjagiid smiehtamii galggášii vuoddudit iežas davviriekkalaš bargujoavkku. Daningo dat áššit leat goabbažiin riikkain funet ordnejuvvon ja álohii odda lahkaevttohusain bázahallet.

Nubbin evttohussan lea cegget ma?ggabealat proseavttaid miehtá Sámi, gos boarraset ja nuorat sohka buolvva boazodoallit ja boazodoallobearrašat deaivadi vccet ja lonuhallasivccet dieduit ja vásahusaid boazodoalus.

2.6 Boazodoallo skuvlejupmi

- **S** Sámi Oahpahusguovddáš Anáris
- **R** Sámi Oahpahusguovddáš Johkamohkis
- Norggas Sámi Joatkaskuvlla Guovdageainnus

Boazodoallo skuvlejupmi analysa

Ovttasbarggu oahppoplánaid dahkamis la sihit. Seammás maid lasihit diehtajuohkima ja oahppiid lonohallama. Lea deahalaš ahte boazodoallonuorat máhtet maid dai jurddašit viidabut boazodoalloáššiid ja oidnet iežas sajadaga álgoalbmogin main seammálágan historjjalaš duogážit ja maid dai hástalusat coavdit.

2.7 Mohtorfievrruiguin vuodjin

- **S** ja **R** oažžu vuodjit boazobarggus gos beare
- **S** luonddusuodjalanguovlluin ja albmotmehciide/nationalpark vuodjimiidda galgá ohcat sierra lobi stádas
- **S** ja **R** boazodoallit eai oacco seammá guhkes garantiáiggiid motorfievrruide go eará geavaheaddjit
- **R** galgá leat vuodjingoarta skootervuodjimii

Mohtorfievrruiguin vuodjin analysa

Motorfievrruide maid boazodoallit geavahit galget leat seammá guhkes garantiáiggit go eará geavaheaddjiide.

Jus bohtet odda lahkaárvaleami de doppe ferte ain ovddosguvluige sihkkarastit ahte boazodolliin sámeguovlluin fertejit leat friddja vejolašvuodat geavahit motorfievrruid boazobarggus.

2.8 Ekonomia:

- **S** POLURA, Kolttalaki/Skolttlag, Porotalouslaki/Boazodoallolahka, álggahandoarja ja luobahandoarja
- **R** dábalaš fidnodatdoarjagat, Investeringsstöd, álggahandoarja, ii gávdno luobahandoarja
- **R** Cearru ja cearu lahttu vearuhuvvo dábalaš fidnodatverohusa mielde
- **R** boazoeaigat veruhuvvo boazoárvvu lohtaneami mielde maid, boazoarvu lohtaneapmi šaddá sisboahkun boazodoallofidnodahkii
- **S** luobanahki lea 50 j
- **S** eallibohcco doarjaga ja maid dai eará doarjagiid oažžun nohka ealáhatahkái 63 j

Ekonomia analysa:

Álggahandoarjagiin Suomas nuorat šaddet nu stuora velggiid sisa ahte dat eai cielgga dain goassige, dálle huksen lea goasi veadjemeahtun. Nubbadasii boazodoallumáile lea dain guovlluin nu

jahkasaš luonddu dilis gitta ahte ii leat vejolašge eainnostit boahhtevuoda ja dán omd. beasságo nuorra boazodoalli loktanit ieažas boazologuin ma?gá jahkái.

Álggahandoarjaga oažžumii lea maiddá catnojuvvon eanankahppala oastin, mii maid buktá lassegoluid. Eatnama oamasteapmi lea njuolgá válđojuvvon oapmedoalu álggahandoarjaga systemas.

Ruotas vearuhit fidnodatvearuhusas boazologu loktaneami ovddás. Dat mielddisbukta dan ahte dat gii lea šaddadeame boazoealu dasa šaddá divrrasin go vearu galgá máksit boazologu loktaneami ovddás. Eallibohccuid vearroárvu loktana jagis jahkái. Nuoraide lea divrras šaddadit ealuid ja beassat dietnasa beallái.

Dálá eallin dappe davvin lea nu divrras ahte leat hárvenas bearrášat mat birgejit duššebeare boazodoaluin. Dat mielddisbukta dán ahte bealalaš šaddá vuolgit eret boazodoalu eallimis vai sáhtta mannát eará dienasbargui. Dat maid mielddisbukta dan ahte ii leat ganske dárbu nu olu vuovdit bohccuid ja dinet diekko bokte. Dalle maid ealut sturrot.

Evttohussan lea ahte galget leat danin maidai earálágan doarjavuogit njuolgá sápmelaš boazodolu doarjumii, nu ahte olles bearaš sáhtta leat mielde boazobargguin. Duššebeare dainna málliin sáhtit dorvvastit dán ahte sápmelaš boazodoallu eallá boahhtevuodas.

Nubbin evttohussan ahte Suomas bensiinna hattis galggášii válđit bensinvearu oalat eret. Daningo dat váikkuha njuolgá boazodoalu gánnehattivuhtii. Boazodolliin ealáhus lea gitta luonddudiliin ja dalle go jus leat heajos jagit, de sis ii leat ráddi vuordit boahhtevaš jahkái dássažiigo go dilli buorrána ja vearohusas sáhtta válđit vuhtii ovddit heajos jagi stuora olggosgoluid.

Evttohussan maiddá ahte Suomas ja Ruotas sámeguovlluin galgá oažžut lonuhit motorfievruid dávjibut doarjagiin go vida jagi gaskkal. Daningo dáppe motorfievrut leat garrasut geavaheami vuolde go dain guovlluin gos ii leat friddjaguhtun.

Evttohussan maid ahte bargofievruid (skooterat, njealljejuvllagat) hálbbit dáhkkidusat go lustamášiinnaide.

Evttohussan cegget oktasaš davviriikkalaš bargojoavkku mii smiehta luobahandoarja ja álggahandoarjasystema buorideamiid.

2.9 Njuolggovuovdin

- **S** lea vejolaš vuovdit ja márkanastit bohccobierggu (vuovdin ruovttus ja gárdde luhtte)
- **R** ii leat vejolaš njuolggovuovdimii seammá systemain go Suomas

Njuolggovuovdin analysa

Ruotabeallái maiddá galggášii oažžut njuolggovuovdimii spiehkastatlobi. Dalle galggášii fal coavdit dien ahte mot haddedoarja systema galgá heivehit njuolggovuovdimii.

2.10 Bohccui fievrrideapmi

- **S** dulkojuvvon boastut geat dárbbasit elliid fievrriidlobi/kuljettajakoulutus. Leat geatnegahttan dábalaš boazoolbmuid dán skuvlejupmái
- **R** ii dárbbas fievrriidanskuvlejumi, iige sierra lobi go fievrriida ieažas bohccuid ieažas biillain

Bohccui fievrrideapmi analysa

Njámmeorvvuidda fievrrideamis eai leat dutkan earálágan vejolašvuodaid fievrriidit njámmeorvvuidda. Dál Ruotas leat váttisvuodat njuovvat cakat njámmeorvvuidda go daid orvvuidda ii oacco sáhet eallinsuodjaluslága mielde. Dat dutkamušat galggaše dahkkojuvvot. Cakcanjuovvamat sestet guohtuneatnamiid ja bohccot leat dalle buriin vuoiimmiin.

Evttohussan dat ahte sámi boazodoalloguovlu galggášii leat rabas bohccuid fievrrideapmái. Dat guovlu lea nu unni ja matge njoammodávddat eai leat váivvidan daid guovlluid moaddelogi jahkái. Dat fievrriidanseso?ggat leat nu oanehaccat ahte fievrrideamiid galggášii suovvat dahkat dan sámeguovllu siskkobeahke.

2.11 Njuovvan

- **EU** lágat mat stivrejit Suoma ja Ruota njuovvanlágadusaid sisdoaluid ja hygieniadási, cáhpama, seailluheame, eallinsuodjalus jno.
- **R** Ruota stáhta lea juolludan doarjaga jahkái 2008 (moaddes jagi ovddosguvlui) unnit njuovahagaid doibmii vai dat šaddet gánnehahttin (livsmedelsverket 2007.10.05)
- **S** unnit njuovahagaid hygieniagáibadusaid leat ma?imus jagiin lokten nu ahte leat juo EU njuovahagaid dásis, dat lea goit viggamus.
- Norggas leat vel gieddenjuovahagat geavahas

Njuovvan analysa:

Hygieniagáibadusat ja eallinsuodjalan lágat dahket dán ahte bohccuid galgá fievrriidit guhkes gaskkaid – ii váldde vuhtii dán ahte bierggu smáhka hejona ja ealli gilla.

Suomas unnit njuovahagat leat šaddan badjelmeara investeremiidda go dain leat gáibidan ahte dássi lohtana EU-njuovahagaid dássi.

Dat ahte boazonjuovahagaid geavahanáigi lea nu oanehaš mieldisbuktá dan ahte lea divrras doallat njuovahagaid.

Dutkamat cájejit ahte gávdnojit earálágan vejolašvuodas: omd unnit njuovahamállet mobiila, semimobiila ja gieddenjuovahat mállet mat heivešivccet deike davas.

- Fälsklakterier/Mobila slakterier: *Forskning av A.M Vaarala och H. Koskela, Microbiological Contamination of Reindeer Carcasses in Different Reindeer Slaughterhouses, Journal of Food Protection, Vol. 62, No 2, 1999:152-155, 1999*
- Mobila och semimobila slakterier som alternativa slaktsystem. (Eva Hedberg och Ginna Gebresenbet. *Institutionen för Lantbruksteknik*).

Njuovahagat galggáse eanat váldit vuhtii sápmelaš málle geavahit ávkin bohcco, njuovvanbázahusat, coliid, vara, duljjiid jno. Maiddai dan ahte boazu njuovvojuvvo dušše oktii jagis dihto áiggi siste, ii sáhte leat stuora biergomassain jearaldat goassige go hupma boazobierggu buvttadeamis.

Bohccobierggu ja biebmobuktagiid dahkamis galggášii váldit eanet vuhtii arbevirolaš máhtu ja dáiddu giedahallat sierra bohcco-osiid biebmun ja mot daid galgá vurket.

2.12 Njuovvanbázahusat

- **S** ja **R** oažžu njuovvanbázahusaid njávistit eatnamii

Njuovvanbázahusat analysa

Maid dai boahhtevuodas galggášii sihkkarastit ahte njuovvanbázahusaid oažžu njávistit eatnamii. Seammás galgá geahccaladdat gávdnat earálágan geavahanulbmiliid njuovvanbázahusaide.

2.13 Elliid suodjaleapmi

- **S** ja **R** gáskin lobalaš dohkkehuvvon do?ggaiguin
- **R** kursa ma??á oažžu boahkut bohccuid parasihtaid vuosta
- **S** duššebeare šibitdoavttir oažžu boahkut, gulgii ja njálbmái sáhtta addit maid dábalaš ii skuvlejuvvon olmmoš

Elliid suodjaleapmi analysa

Eallinsuodjalanlágas eai váldde vuhtii sápmelaš boazodoalu málle, eaige daid dieduid ja dáidduid mat boazodolliin leat ealliid suodjaleamis ja sin dikšumis. Bohccuid fievrrideapmi juohke oktavuodas dáhpáhuvva unna ráddjejuvvon guovllus. Sápmelaccat eai árbevirolaccat leat fievrridan bohccuideaset go dalle jus lea leamašan bággus; boazu lea heajos vuommiin, dahje jus lea muduit juogá erenoamaš dilalašvuhta. Dallege fievrridettiin lea leamašan deahalaš dat ahte boazu ii leat váhagahttojuvvon motge fievrrideami áigge omd. gurpan dáhpahuvvat hui fiidnat ja várrogažžat ja fievrridanmátkit leat dávjá oanehaccat.

Sápmelaš eallinoaidnu lea gudnejahttit ealliid ja luonddu, daningo daiguin galgá birget ja ovtas eallit.

2.14 Biebman

- **R** ja **S** sáme guovllus lea heahtebiebman dalle lea áigeguovdil dalle jus lea heajos jahki
- **R** ja **S** oažžu heahtebiebmanii muhtin osiide doarjaga jus lea ruhta.
- **R** ruhtagaldu lea dat seammá mii lea nugo dábalaccatge oaivvilduvvon boazodoalu geavahussii
- **R** Tsernobyl lihosvuoda dihte ožžot doarjaga biebmuide ja lasse bargguide bohccuide mat galget njuovvojuvvot, vai becerell dássi njiedjá.

Biebman analysa

Sáme guovllus ii leat lunddolaš boazodoallomálle dat ahte bohccot biebmojuvvot. Biebman lea bohtán njuolga eanandoalumálles, dás ahte boazu galggášii leat duššebeare birgoealli ja nu buoidi go vejolaš juo miessin. Nubbadassii ahte boazu galgá leat áittiid siste, geahccu vuolde ja dalle vuodjinolggosgolut unnot. Maiddái boraspire váhagat unnot.

Biergui bohtá foder-smáhka ja buorit vuodjaoasit bohcco birggus unnot go biebma bohccuid foderin. Dat leat dutkojuvvon diedut.

Leat maid dai vásahusat ahte birrajagi biebmojuvvon bohccot eai boade birget šat luonddus.

Sápmelaš boazodoallomálle dohkkeha dan ahte leat heajot bohccot mat eai boade goassige eallit guhká ja dalle dat báhcet dávjá boraspiriidda biebmun dahje muduit fal váibet ja báhcet ealus eret.

2.15 Boazobeana

- EU lágat mearridit ahte maiddáí boazobeatnagiin galget leat ID-mearka, siru/tranponden dahje tatueringgat ja beanapassá, buot beatnagiid galgá registeret

Boazobeana analysa

Boazoguovllus leat dávjá ealut lahka rájiid ja erenoamažit Ruotas geasseguohtunetnamat leat muhtin cearuin Norggabealde. Boazodoallobeatnagat leat garra bargguin ja dávjá daid eallináhi ii leat nu guhki. Dalle boahkkoheamit ja ID merkemat šaddet ollu divrraseabbon boazodolliide, daningo bargobeatnagiid eallinahki lea oanehit go ruoktobetnagiid ahki.

Nubbadassii boazobeatnagiid boahkkoheamiin ii leat mearkkašupmi golgodávddaid leavvamis. Jus muhtin riikkas lea juogá dávda jodus de dat gal leavvá/njoammu rasta riikarájiid eará elliid bokte go boazobeatnagiid.

2.16 Tuollu

- **R** ja **S** gullába EU, dat mielddisbuktá ahte ii dárbbáš tuollomávssuid máksit di?ggaid fievrrideamiin rasta ráji
- **R** Lappekodisilla mielde ja ma?imus renbeteskonvenšuvnna mielde cearu lahtut ožžot doalvut boazodollui gullevaš di?ggaid/dávviriid tulletkehtá Norgii
- EU ja Norga. Norgii ii sáhte doalvut maidege tuollomávssuid ja sierralágan ráddjehusaid hága

Tuollu analysa

- Riikarájit eai galggáše hehttet lunddolaš ja árbevirolaš boazodoalu ja boazodoalo ovttasbarggu

3. Mot doaibmá joatkašuvva?

Cuovvováš organisašuvnnat ja institušuvnnat galget gaskaneaset deaivadit ja soabadit daid sierranas prošeavttaid ja doaibmajuid juohkkašeamis boazodoalu ovddideapmái; SSR, SBS, NBR, PY, Sámedikkat, Sámiráddi, ICR, Suoma, Norgga ja Ruota stádat, Sápmelaš skuvlalágadusat jno.

Doaibmajut

- Suopma galggášii dovddastit ja vuhtiiváldit seammálágan boazodoallrivttiid sápmelaccaide dego Norggas ja Ruotas lea
- EU direktiiva boazodollui
- ILO ratifiseren lea vealttemeahtun
- Sámekonvenšuvdna dohkkeheapmi lea vealttemeahtun
- Guorahallat earálágan njuovahatmáliid deike sápmái: Gieddenjuovahat, semimobiilnjuovahat (cuožžu guhkkat áigge ovttas sajis) ja mobiilnjuovahat (njuvvet ja sirdet eret).
- Ovddidit Sápmelaš buvttamearka
- EU:ái, riikkaid dásis ja siskkaldasat buoret diediheapmi sápmelaš boazodoalu birra ja dain eavttuin mot mii sáhtit eallit boazodolus ja boazodoaluin dappe davvin
- Davvirikkalaš bargjoavkkut ásaheapmi cuovvováš fáddaide:
  - Doarjastemiid heiveheamit/odasmahttimat
  - Riikarájehis boazodoalloguovlu
  - sosiálalaš lágaid ja doarjagiid smiehtamii galggášii vuoddudit ieažas davvirikkalaš bargjoavkku.
  - Boraspirebuvttadusordnega heiheveapmái/odasmahttimii

- Davviriikkalaccat bálkahit boazodoallobargiid main bargun lea cohket ja diedihit boazodoalloássiin davviriikkalaccat
- Ruotabeallái maiddái galggášii oazžut njuolggovuovdimii spiehkastatlobi.
- Sámeguovllu boazo-ovddodagaide riikadásis galget bálkahuvvot lahkaolbmot, geat dollet daid ovddodagaid áiggi dásis ja veahkehit
- Boazodoalloássiide váikkoheapmi eanet guovllu dássái, dál mearrádusat dahkkojuvvojit beare guhkin, eige boazodoallit guldaluvvo
- Earálágan boazodoallomálet galget vuhtiiválđojuvvo
- Jorgalahttit dan prošavtta bohtosiid, loahparaporta engelasgillii
- Bensinvearu eretválnin
- Mohtorfievrruid doarjaga miediheapmi davjit go vida jagi gaskkain
- Motorfievrruid hálbbiit dahkkidusat go leat bargofievrrut
- Ovttasbarggu oahppoplánaid dahkamis lasihit. Seammás maid lasihit diehtujuohkima ja oahppiid lonohallama.
- Loktet boraspirebuvttadusaid submiid
- Ruotas galget sierra mearridit boraspiriid meriid juohke cearu guovllui
- Ovddidit ássiid nu ahte boazodoalliin leat vuoigatvuodat suddjet ieažas opmodaga boraspiriid vuosta
- Suomas borasbirebuvttadusaid máksin ordnega buorideapmi

Prošavttat

- Prošeakta dása mot mii loktet boazodoalu státusa
- Nuoraid boazodollui movttiidahttin prošakta
- Arbevirolaš diedu cohken ja oahpahan prošakta
- Diehtujuohkin prošakta, guovlo dásis (sámebálgosat), virgeopmohas dásis, EU dásis
- Njuovvanbázahus prošakta
-

4. Eará ovddidanbarggut

SBS doaimmá dorjon ja nanne

Searvvi stivracohkkimiid ordnen, odda lahtuid hahkan, diediheapmi searvvi doaimmain, ruhtaohcangálduit ohcan. Prošeaktaáigodagas SBS searvvi oktavuhtii lea vuodduduvvon Nuoraid juhkos, mas lea ovtasteapmi SBS stivrras.

Dán prošavtta ma??á joatkášuvva ovttasbargu Davviriikkalaš boazodoalloguovvddažin ee. nannet SBS doaimma, www siidduid dahkan, Ealat-prošavtta Suomebelade seminára ordnen, diehtujuohkin, earálágan boazodoalu prošavttaid ruhtademiid ohcan, riikaidgaskasaš ovttasbargu ovddideapmi.

Njuovahatplána

Guovloovddideaddji lea ieš leamašan mielde Eanodaga gieldda prošavttas TosiLapin Luonnosta I ja II, mii lea luondubuktagiid ovddidanprošeakta ja lea leamašan juo jodus sulaid njellje jagi.

Lassin Bálgosiid ovtastumi, TE- guovddáža ja Ruota (Geaggan, Lanivuopmi) ja Suoma (Giehtaruohttas ja Neakkil) lágamus bálgosiin dollon coahkkimis 8.2.2007 Heahtás, ožžon bargun gulasguddat dárbbu ovddidit davviriikkalaš oktasaš njuovahatplána Eanodahkii, Gárasavvonii. Goabbážiin doaimmain lea boahrán ovdii dat ahte dain Eanodaga guovllus váilu njuovahat, man iežá boazosámit sáhtáše geavahit ávkin.

Lágamus njuovahagat leat Ruotabealde Gárasavvonis ja Badje Sohpparis main leat fasta doaimmat.

Njuovahatplána mas dál hupmat gulai muhtin osiin oasiin dan prošektii. Rájeheis sápmelaš biergobuvddadanlágadus ja nuovahat Gárasavvonii Suomabeallái. Márkanastin Norggabealde Guovdageainnus, biergobuvdda ovddideapmi Anáris ja njuovvan Gárasavvonis.

Njuovvanmášiinnat buktojuvvosivce Keinovuohpi, sirdin Giehtaruohtasa bálgoša bargofámuin, Kometos elemeantain hukset njuovahaga Gárasavvona intustriijahállá sisa. Fidnodatoamastus vuoddu, (osakeyhtiö) masa sápmelaš boazodoallit ostet badjel beali oasusiin. SOG ordne kursaid ja skuvlejumiid njuovahaga geavaheapmái ja bajasdoallamii ja seammás máksá láiggu skuvlen- ja kursenáiggiin 3-4 vuosttaš jagi. Vejolašvuodaid mielde guhkkeliige, jus lea dárbu ja doaimma galgá viiddidit. SOG rektor Lassi Valkeapää lea fidnan ráddadallamin gieldda ealahusfidnodagain báikki láiguheami birra ja maiddái fidnan goabbažiid bálgošiid Neakkila ja Giehtaruohtasa bálgošiid cakkacoahkkimis muitaleame plána birra. Okta bálgošiid stivrraid oktasaš coahkkin lei maiddai ovdal cakkacoahkkimiid. Plána birra leat maiddai hupman Roavvenjárgga Poro tulee kaupunkiin-dáhpahusa davviriikkalaš coahkkimis, mas ledje mielde ovddasteaddjit NBR:s, SSR:s ja PY:s.

Mákkárge girjjáláš kártemiid in leat dahkan, daningo diehtajuohkin lea leamaš mu mielas doarvái buorre. Njuovahatplána birra leat hupmon coahkkimiin ja deaivademiin ja diehtu lea diekko bokte mannan ovddosguvlui. Boazodoallit leat unnan hupman ma?eleabbos njuovahatplána birra, nuba mu oktiigeassu lea stuorimus osiin mu jurdagiid ja vásahusaid dása manin dán háve boazodoallit eai lean nu beroštuvvan njuovahatplána ollašuttimii.

Nugo ovdalaccas leat juo buktan ovdii, de dain guovlluin lea ganske eanemus árbevirolaš sápmelaš boazodoallomálla. Mis lea friddjaguohkun ja Suomas vel dat guovlu gos eanemus vuvdet njuolggovuovdinbierrgu danin Eanodaga bealde njuovahatplánaid ovddideamit leat álohii leamašan stuora hástalusaid ovddas.

Eanodaga guovllu boazodoallomálla lea erenoamaš juobe eará sámevuovlluitge ektui.

Friddjaguohkun dárbbáša olu bargofámu ja dán ahte boazodoallit guodohit ealu guhkkit mátkkiitge geahcen ieažaset orrunbáikkiin ja guovddaš gilibáikkiin. Dallego lea rátkináigi de dat dárbbáša buot bargofámuid siidda cohkkenbargui ja ma?el rátkimiid njuovvamii ja dása ahte dálvesiiddat bissot sierran.

Luonddu dálkit ja guohtueatnamiid jahkasaš dilis maiddai bidjet boazodolliid juohke jagi stuora hástalusaid ovdii; gos gávnnat buori guohtueatnama, gosa dálkit doalvut ealuid jno. Dat barggut eai leat diibmo áiggis dahje cábba dálkkis gitta, dalle galgá mannat go lea dán áigi.

Dákkár eallinmálla lea maiddái hui divrras; bensiidna lea sihkkarit dat stuorimus olggosgollušládja, de bohtet fievrut; skooterat ja njealljejuvlagat, maid galgá davjibut lonuhit ja divuhahttit garra geavaheami dihte.

Stuorimus dienasearri mii bohccos boahká lea goitge biergu ja ma?imus jagiin go leat leamaš heajos jagit, vuosttažettiin ii leat sáhtán vuovdit ja go lea vuovdan de kilohatti lea leamaš nu vuollegis ahte ii leat olus maidege dinen. Olggosgolut leat goitge fuones guohtun jagiin dávjá eanet go maid buriin jagiin.

Go hupmat njuovahatdoaimmat de dat mearkkaša fidnodatealáhusa, mas rudas lea mearkkašahtti stuora fábm. Dat oaivvilda dan ahte gii nu galgá fuolahit njuovahagas, dan doaibmamis ja márkanastimis. Nubbadassii dat gáibida olu oaivekapitála ja bargofámu sihke njuovahaga bajasdoallamii ahte bohccuid oastimii ja buktagiid dahkamii ja vurkemii. Maiddai fievrrideamit váldet ieažas oasi dietnasis. Jus eai leat rudalaš sisboadut, de doaibma nohka dahje don galggat vel eanet bargat dán ovdii ahte dinesivccet juoidaid.

Min guovlu boazodoallit eai leat velttameahttumit ekonomalaccat sihkkaris dilis ja sis lea dievas bargu dainna boazodoallomálliin, iea lohket ahte dainna sisboaduin birge. Birgemiin, mu dulkoma mielde oaivvildit buresbirgejumi almmolaš dásis.

Min boazodoallomálle dáppe lea eallán guhká seammá málliin, Dárbbaša ma?ggaid prošeavttaid ja ovddideamiid vai mange eallinvuogi rievdadeami oažžu áigái. Nu dat lea maid dai mis dáppe boazodoalus. Áigi rievda ja manná dákkár fártain ovddosguvlui ahte mis leat váttisvuodat bissot dán mielde, muhto okta ášši lea sihkkar ja dat lea dat ahte boazodoalli lea meahcis ja duoddaris ja son lea dat gii dien bárggu hálldaša ja diehtá doppe maid bargá vai bohccuin lea buorre. Boazodoalli lea iežas ámmaha máhtti, iige dalle leat álki njuiket mielde aibbas eará ámmahii mas leat áibbas eará árvvut ja gáibadusat go boazodoalus.

Galgá oaidnit maid dai dan ahte eallin lea ma?ga bearrášis oktasaš eallin ja dainnamálliin maid dai boazodoallu lea mannan ovddosguvlui. Bealalccaid ja mánáid rollaid boazodoalus ii galggá vajalduhttit. Boazodoallu ovddodat lea maid dai dávjá olles siida. Olbmot barget oktii ja gávdnet vugii mot bohccuin lea buorre ja sis eallinvejolašvuolta, sin guohtunetnamiid vuodul. Dákkár hutkáivuoda galggášii stáhtá ja eiseváldiid bealis eanet doarjut iige buktit beare odda jurdagiid ja doaibmanvugiid guovlui ja dan olbmuid jus sii eai oainne das vuogas doaibmanmálle iežaset eallimiidda.

Daid áššiid mu mielas galgá váldit vuhtii ja maid dai gudnejahttit daid. Boazodoalu ovddideami dalle galggášii sihke Bálgosiid Ovtastumi, TE-guovddáša ja eará ruhtadeaddjiid bealis leat dákkarat mat dorjot dán eallinvuogi ja ealáhusa.

Suomas maid dai lea dárbu ahte váldojuvvojit vuhtii erenoamašguovllut, dego Eanodat málle boazodoallu lea áiggiid mielde hápmailuvvan ealli ealhussan ja ii leat riektá ahte eiseválddit bággejit boazodolliid rievdat iežaset dieduid ja dáidduid vuodul skáhpojuvvon ealhusa nu ahte dat ii leat šat gánnehahtti dahje dat ii dorjojuvvo seammáládje dego earátnai ealahusat dahje earálágan boazodoallomállet Suomas.

EU beavdegirji addá stadaide vejolašvuodaid dorjut sápmelaš ealahusaid ja dan dat maid galget dahkat.

OllesBoazu guovlluovddideami raporta leaba cohkken, mildosin mielddus 1 Gánnehahtti Sápmelaš boazodoallu oktiigeassu:

Anders Sikku
Guovlo-ovddideadji Rutas

Minna P.E. Mäkitalo
Guovlo-ovddideadji Suomas

SAMISK RENSKÖTSEL / SÁPMELAŠ BOAZODOALLU / SAAMELAINEN PORONHOITO	20
ANSLUTNINGSFÖRDRAGET SVERIGE, FINLAND och EU, 1994	21
Protokoll 3 om det samiska folket	21
RENNÄRINGSLAGAR / BOAZODOALLOLÁGAT / PORONHOITOLAIT	22
SAMEBY OCH RENBETESLAG / CEARRU JA BÁLGGUS / LAPINKYLÄ JA PALKINEN	22
Rennäringsens förvaltning / Boazodoalu hálddašan organišasuvdna / Poronhoidon hallinto-organisaatio	24
Finland/ Suopma / Suomi	24
Sverige	27
SAMEBYARNAS FÖRVALTNING / BÁLGOSA JA CEARU DOAIMMAT / PALISKUNNAN JA LAPINKYLÄN TOIMINNAT	29
EU-DIREKTIV, - FÖRORDNINGAR, - OCH FÖRESKRIFTER / EU-DIREKTIIVVAT, - ÁSAHUSAT JA NJUOLGGÁDUSAT / EU-DIREKTIIVIT, - ASETUKSET JA, - SÄÄDÖKSET	31
EU-direktivens, - förordningarnas anpassning nationellt	32
Renen i EU-förordningen	32
Hygienintyg, "Hygienpass"	32
Direktförsäljning av renkött	32
Renvallarhund	33
EU-direktiven vid transport av renar	33
Transport av renägarens egna renar	33
Dubbla veterinärbesiktningar	34
Transportburar vid rentransporter	34
Transport av renar med basthorn	34
Export av renkött till Norge	35
Samisk rennäring och binärningar	35
Stödformer till rennäringen	35
Startstöd	35
Högsta renantal	36
Beskattningen av rennäringen	36
Jakt-, fiskerättigheter, virke till stugor, anläggningar m.m.	37
Betesområden enligt sedvana (Lappekodicillen)	37
Intrångsersättningar för markupplåtelser, jakt och fiske m.m.	37
Vapentransporter i samband med renskötselarbete	37
Ersättning för förluster och skador förorsakade av rovdjur	38
LAGAR, FÖRORDNINGAR OCH FÖRESKRIFTER I SVERIGE / LÁGAT; ÁSAHUSAT JA NJUOLGGADUSAT RUOTAS / LAIT, ASETUKSET JA SÄÄDÖKSET RUOTSISSA	38
Samisk renskötsel/Sápmelaš boazodoallu	38
Befintliga samiska produktmärken/ Sápmelaš buvttamearkat	39
Traditionella specialiteter /Skydd av geografiska beteckningar och ursprungsbeteckningar	40
Beskattning av enskild renägare och sameby/ Cearu lahtu vearuheapmi	40
Socialförsäkringar/ Sosiálalaš doarja	40
Utbildning/ Skuvlejupmi	41
Binärningar till rennäringen/ Boazodoalu siidoealáhusat	41
Betesfrågor. Flyttningar mellan betesområden/ Guohtuneatnamat ja johtimat	41
Högsta tillåtna renantal/ Boazologut	42

Hänglav (plocking, nerhuggning) / Jeagilcoaggin	42
Miljön och miljöersättning till natur- och kulturmiljöer i renskötselområdet/ Boazodoalu birasbuvttadusat luondu- ja kulturbirrasiidda	42
Inträngsersättningar, Upplåtelseavgifter	43
Terrängkörning/ Mohtorfievrruiguin vuodjin	43
Katastrofskadeskydd/Heahtebuvttadusat	43
Bensinstöd/ Bensindoarja	43
Prisstöd/Haddedoarja	43
Livdjursstöd/Eallibohccodoarja	43
Investeringsbidrag och investeringsstöd/Oastindoarja	43
Direktförsäljning/Njuolggovuovdin	44
Transporter av levande djur, Transport av slaktrenar till annat land./Elliid fievrrideapmi, njuvvojuvvi bohccuid fievrrideapmi nubbi riikii	44
Slakt- och livsmedelshygien/Njuovvan- ja buvttahygienia	45
Godkännande och registrering av anläggningar/Rusttegiid ja báikkiid dohkkeheapmi ja registreren	47
Slaktmetoder privat (avlivning)/ Priváhta njuovvan (giehtadallat)	47
Slaktbiprodukter / Slaktavfall /Njuovvama siidobuktagat ja njuovvanbázahusat	47
Djurskydd / Eallisuodjaleapmi	48
Kastrering /Gáskin	49
Parasitbekämpning / Dávdaeasttin	49
Utfodring/Biebman	49
Kalvmärkning/Miessemearkun	49
Renvallarhund, vaccinationsplikt m.m. / Boazobeatnagat, bohikkoheapmi ee.	50
Tillåtelse att fritt taga virke på statlig/privat mark för uppförande av renskötselanläggningar, renvaktarstugor, ombyggnad eller nybyggnad av familjebostad m.m. / Lohbi váldit muorraávdnasiid stáhta/privahta eatnamiin boazodoallohukseamiid varás ja maiddái odda viesu hukseami ee.	50
Tullar/Tuollu	51
Trafikskador på ren (bil och tåg)/ Boazoliukuhisvuodat, biila ja toga	51
Rovdjursersättning, Rovdjursinventering/ Boraspirebuvttadusat, boraspire rehkenastin	51
Nödvärnsrätt, Skydds jakt på rovdjur, Toleransnivåer/ Heahtesuddjen, boraspiriid suddjenmeahcasteapmi	51
Jakt, husbehovsfiske/ Meahcasteapmi, ruoktot guolasteapmi	51
Övrig information Sverige / Eará diedut Ruotas	52
LAIT, ASETUKSET JA SÄÄDÖKSET SUOMESSA/LÁGAT; ÁSAHUSAT JA NJUOLGGADUSAT SUOMAS /LAGAR, FÖRORDNINGAR OCH FÖRESKRIFTER I FINLAND /	54
Saamelaisuus / Sápmelašvuotta	54
Poronhoito/Boazodoallu	54
Olemassa olevat saamelaiset tuotemerkit / Sápmelaš buvttamearkat:	55
Verotus / Vearohus	55
(Lähde PY)	55
Paliskunnan verotus / Bálgosa vearuhus/ /Beskattningar av samebyar	57
Sosiaaliturva, työturvallisuus ja työterveyshuolto/ Sosiáladorvu, bargodorvvolašvuotta ja - fuolaheapmi	57
Koulutus/ Skuvlejupmi	58
Liitännäiselinkeinot/Boazodoalu siidoealáhus	58
Laidunkysymykset/Guohtuneatnamat /Betesfrågor	58

Alkutuotanto, maankäyttö, kestävyys/ Álgobuvttadeapmi, eanangeavaheapmi, bistevašvuohta	58
Muu maankäyttö ja ympäristö/ Eará eanangeavaheapmi ja biras	58
Korvaukset muista toiminnoista poronhoitoalueella (esim. kaivostoiminta, murskaamot, turpeenotto, muut riistot/hyödyntämiset)/ Sisabáhkken /Intrångsersättningar (t.ex. gruva, grustäkt, torvtäkt, annan exploatering)	59
Korvausten ja lupamaksujen jakautuminen/ Buvttadusaid ja lohpeávssuid juohkkašearpmi/ Upplåtelseavgifter	59
Luppo (keräys, hakkuu)/Lahppu (coaggin, cuollan)/ Hänglav (plocking, nerhuggning)	59
Maastoajo/Mohtorfievrruiguin vuodjin/ Terrängkörning	59
Rahoitus/ Ruhtadeapmi	59
Tuet/Doarjagat	60
Luonnonhaittakorvaus/ Heahtebuvttadusat	60
Hätäruokintakorvaukset/Heahtebiebmandoarjagat/ Katastrofskadeskydd	60
Ympäristötuki/Birasdoarja	60
Viljelytuki/ Gilvindoarja	60
Bensiinituki/Bensindoarja/ Bensinstöd	60
Eloporotuki/Eallibohccodoarjaga	60
Investointiavustukset ja –tuet/Oastindoarjagat/Investeringsbidrag och investeringsstöd	61
Suoramyyni/Njuolggovuovdin/ Direktförsäljning	61
Eläinsuojelu/ Eallisuodjaleapmi	61
Kuljetus/Fievrrideapmi/ Transporter	62
Njámmeoarvviid, hearggiid, spáillihiiid, gaskkihagaid fievrrideapmi /Basthorns transport	64
Kuljettajalupakoulutus/ Vuodjilohbeskuvlejupmi//Förarlicensutbildning	64
Kuljetuskaluston tarkastus/ Fievrridanrusttegiid dárkkisteapmi//Besiktning av rentransportfordon	64
Teuras- ja lihashygienia/Njuovvan – ja biergohygienia/ Slakt- och kötthygien	64
Teurastusmalli, yksityinen (tappo)/Njuovvan, privahta giehtadallan/ Slaktmetoder privat (avlivning)	66
Teurastus Suomessa /Njuovvan/ Slakt	66
Lishygienia, jatkojalostus ja elintarvikkeet/ Biergohygienia, buvttadeapmi ja biebmogálvvut	66
Teurasjäte/ Njuovvanbázahusat	68
Poromäärät/Boazologut	70
Porojen suojelu / Elliidsuodjaleapmi/ Djurskydd	70
Kastrointi /Gáskin/ Kastrering	70
Eläintaudit ja loislääkitys/ Elliiddávddat ja barasihtadálkkodeapmi	70
Ruokkiminen/Biebman/ Utfodring	71
Vasanmerkitys/Miessemearkun/ Kalvmärkning	71
Muutto laidunaluiden välillä / Johttin/ Flyttningar mellan betesområden	71
Porokoirat / Boazobeana	72
Koiran rokotusvelvollisuus/Beatnaga bohkkohangeatnegasvuohta/Vaccinationsplikt	72
Koiran kuljetus toiseen maahan/Beatnaga fievrrideapmi nubbi riikii/ Införsel till annat land	72
Kotitalouskalastus/ Guolasteapmi ruoktot/ Husbehovsfiske	72
Paimennuskämpät/ Guodohanbárttat/ Renvaktarbostäder, renvaktarstugor	72
Poronhoitorakennelmat/ Boazodollui gullevaš huksemat/ Renskötselanläggningar	72
Lupa puumateriaalinottoon rakennelmien tekoon valtion/yksityisen mailta/Tillåtelse att använda material för uppförande på statlig/privat mark, Polttopuu/Vedbrand	72
Tullaukset/Tuollu/ Tullar	72

Liikennevahingot porolle (auto/juna)/ Boazolihkohisvuodat (biila ja toga)/ Trafikskador på ren (bil och tåg)	72
Petoeläinkorvaukset /Boraspirebuvttadusat/ Rovdjursersättning	72
Omaisuuuden hätäsuojelu oikeus /Opmodaga heahtesuddjen/ Nödvärnsrätt	73
Petokannat/ Boraspirelogut/Toleransnivåer	73
Metsästys/ Meahcasteapmi/ Jakt	73
Muita valtion viranomaisia/ Eará stáhta virgeopmohasat	74
Muut/ Earát	74

SAMISK RENSKÖTSEL / SÁPMELAŠ BOAZODOALLU / SAAMELAINEN PORONHOITO

Den samiska renskötseln som bedrivs i det samiska bosättningsområdet har sina rötter och ursprung och som grundlagts genom generationers nyttjande av renen och dess resurser efter naturens villkor. Den samiska renskötseln bedrivs i symbios med renens naturliga vandringsmönster där renen fortfarande betar fritt i naturen efter århundradens invanda betescykler med kalvningslanden i väster och vinterbetesområden i skogslanden i öster.

Renens nyttjande av naturbete på naturens och vädrets villkor har också inneburit och innebär än i dag att naturen tar ut sin del och bara den starkare överlever.

Renen normala nyttjande av naturen och betesmarkerna (betesgången) sker på ett skonsamt sätt eftersom renen endast betar av en viss del av växtligheten / renlaven.

Kunskaperna om den traditionella samiska renskötseln kan inte förvärvas enbart genom teoretiska studier på någon läroanstalt eller någon annat utbildningscentrum, de praktiska erfarenheterna och kunskaperna om renen, renens betesgång, betesmarkernas karaktär, vädret, renmärken m.m. måste inhämtas genom delaktighet i renskötselverksamheten.

I det samiska synsättet utgår man att man anpassar sig till renen och de förutsättningar som naturen ger, förstår sambandet mellan detta, och utifrån dessa förutsättningar formar sitt levnadssätt och sin livsstil.

Den samiska renskötseln är inte enbart en näring utan också en bärare av tidigare generationers kunskap, traditionella seder, språket och kulturen inom det samiska samhället. Den samiska renskötseln är även en viktig social kontaktlänk inom släktleden och inom det samiska samhället. Renen har varit och är fortfarande en viktig faktor för ett bibehållet starkt samiskt samhälle. Den samiska renskötseln är inte enbart en näring utan även en viktig stöttepelare för det samiska folket, det samiska språket, renskötselterminologin, facktermer och naturtermer m.

Lagar, förordningar och föreskrifter för den samiska renskötseln har från att ha varit lika för alla samer sett i ett historiskt perspektiv, (innan rikena Sverige, Finland och Norge bildades), genomgått förändringar i olika riktningar genom beslut fattade av respektive stat, den samiska rätten och den samiska renskötselrätten som grundlagts genom urminnes hävd har inte beaktats och respekterats i någon större utsträckning.

Lagar, förordningar och föreskrifter för den samiska renskötseln i Finland skiljer sig på viktiga punkter i förhållandet till renskötseln i Sverige och Norge.

I Sverige och Norge så är renskötseln en samisk näring förbehållen samerna, i Finland kan vilken EU-medborgare som helst som innehar ett renmärke, och som är bosatt inom renskötselområdet ifråga, rätten att börja med renskötsel.

Sverige och Norge har till en viss del beaktat kunskap och traditioner från den samiska renskötseln, detta har t.ex. inneburit att man i alla fall på svensk sida numera till viss del ersätter skador och merarbete som rovdjur förorsakar rennäringen i större utsträckning än under tidigare år...

En överenskommelse mellan Sverige, Finland och Norge om en nordisk *Samekonvention* skulle vara ett första steg mot att den samiska renskötselns ursprungs rättigheter erkänns och beaktas även i Finland på samma grunder som i Sverige och Norge, detta skulle också kunna vara början till ett Sápmi där statsgränser och skillnader i lagar och föreskrifter i respektive land inte försvårar den samiska renskötseln utan där renskötseln stärks och utvecklas på sina egna villkor även i framtiden.

I anslutningsfördraget vid Sveriges och Finlands anslutning till EU så erkände de bägge staterna de förpliktelser och åtaganden de bägge staterna har mot det samiska folket enligt nationell och internationell rätt. Även Norge deltog i den förberedande konferensen med förarbetet för upprättandet av anslutningsfördragets *Protokoll 3 om det samiska folket*.

ANSLUTNINGSFÖRDRAGET SVERIGE, FINLAND och EU,1994

Protokoll 3 om det samiska folket

” DE HÖGA AVTALSSLUTANDE PARTERNA

SOM ERKÄNNER de förpliktelser och åtaganden som Norge, Sverige och Finland har gentemot det samiska folket enligt nationell och internationell rätt,

SOM KONSTATERAR, framför allt, att Norge, Sverige och Finland är fast beslutna att bevara och utveckla det samiska folkets försörjningsmöjligheter, språk, kultur och levnadssätt,

SOM BEAKTAR att den samiska kulturen och samernas försörjning är beroende av primära förvärvskällor som renskötsel i traditionella områden för samisk bosättning,

HAR ENATS om följande:

Artikel 1

Trots bestämmelserna i Romfördraget kan det samiska folket ges ensamrätt till renskötsel inom traditionella samiska områden.

Artikel 2

Detta protokoll kan utvidgas så att det tar hänsyn till en fortsatt utveckling av sådana exklusiva rättigheter för samerna som är knutna till deras traditionella näringar. Rådet kan, på förslag från kommissionen och efter att ha hört Europaparlamentet och Regionkommittén, enhälligt besluta om nödvändiga ändringar i detta protokoll”.

Detta protokoll om utfästelser, förpliktelser och åtaganden gentemot det samiska folket som Sverige och Finland förbundit sig till vid de bägge staternas anslutning till EU är ett viktigt dokument för det samiska folket.

Trots utfästelserna enligt detta protokoll så har det inte hänt så mycket från de bägge staternas sida för att bevara och utveckla den samiska rätten och den samiska renskötselrätten. Den samiska renskötselrätten grundar sig på urminnes hävd vilket innebär att rättigheterna för samerna och den samiska renskötseln har både folkrättsliga och civilrättsliga rättigheter. De nordiska staterna kränker de samiska rättigheterna genom att med lagstiftning eller annat administrativt myndighetsbeslut kringgår de samiska rättigheterna och de bryter därmed också mot internationella lagar och kränker samernas civilrättsliga rättigheter.

RENNÄRINGSLAGAR / BOAZODOALLOLÁGAT / PORONHOITOLAIT

I Finland kan vilken EU-medborgare som helst som innehar ett renmärke, och som är bosatt inom renskötselområdet ifråga, rätten att börja med renskötsel. I Sverige och Norge så är renskötseln en samisk näring förbehållen samerna, rättigheterna grundar sig på urminnes hävd och är också en civilrättslig rättighet.

”Vid förändringarna av rennäringslagarna i Finland (848/1990) så togs inte samernas hävdvunna rättigheter med vid arbetet med den nya lagtexten med motiveringen att samernas rättsställning i denna fråga inte var färdigutredd och att ([hárjehuhttinrieki](#)) samernas renskötselrättigheter skulle vara oförändrade även i fortsättningen. Rennäringslagen i Finland är fortfarande oförändrad vad avser samernas rättigheter.(OTK Heikki J Hyvärinen 17.12.2207 LexBoazu)

I Sverige och Norge så är renskötseln en samisk näring förbehållen samerna grundad på urminnes hävd. I Sverige och Norge så har rennäringslagen skiljt den traditionella samiska renskötseln från andra former av renskötsel, ex.vis koncessionssamebyarna som är belägna nedanför lappmarksgränsen i Torne och Kalixälvdalar och ner mot Bottenvikskusten. I den senaste förändringen (2007) så blev förvaltningen av koncessionssamebyarnas oförändrad kvar hos Länsstyrelsen medan Sametinget övertog förvaltningen av övriga samebyar.

Rennäringslagen i Finland tillvaratar och beaktade inte den samiska renskötseln och dess hävdvunna rättigheter enligt urminnes hävd, detta gör att förutsättningarna blir svårare för Finland att ratificera Ilo 169 och Nordiska Samekonventionen.

SAMEBY OCH RENBETESLAG / CEARRU JA BÁLGGUS / LAPINKYLÄ JA PALKINEN

Finland

(PY) Renskötselområdet i Finland utgör 114 000 km², 36 % av landets markareal. I Finland finns 57 renbeteslag och 13 av dessa hör till de samiska renbeteslagen (Renbeteslag som enligt Sametingslagen är belägna i det samiska bosättningsområdet (hemområdet)).

Fyra femtedelar av renskötselområdena är belägna inom Lapplands län...

Renskötselområdenas mark och växtstruktur är olik mellan de nordligare områdena i jämförelse med de sydligare belägna områdena. Områdenas olika förutsättningar och bakgrund historiskt har också påverkat både renskötselmodellen och -kulturen...

Renbeteslagen belägna i det samiska hemområdet har rätt att fritt nyttja betet för sina renar både på statliga och privata marker.

Om privata markägare i de övriga renbetesområdena belägna i sydligare delarna av landet vill skydda sina marker från renbetning så måste renbeteslagen där uppföra stängsel för att förhindra renarna att komma in på området.

Högsta renantalet för de samiska renbeteslagen i Finland är 77 100 renar och för de sydliga renbeteslagen 126 000 renar, fastän rennäringen i de samiska renbeteslagen är en huvudnäring och inte en sidonäring.

Antalet renägare i de nordligare belägna renbeteslagen är färre än i de sydligare renbeteslagen men reninnehavet är högre per renägare i jämförelse med de sydligare renbeteslagen.

(MMM) Jord och skogsbruksministeriet har utfärdat om högsta tillåtna renantal i Finland till 203 700 renar, beslutas för en period av tio år.

Renskötseln i de samiska renbeteslagen bedrivs än i dag enligt traditionellt samiskt renskötselmönster som har sin grund i gammal samisk renskötseltradition.

Sverige

Renskötselområdet i Sverige utgör ca 40 % av landets markareal.

Samebyarna i Sverige är indelade i tre kategorier av samebyar, fjäll-, skogs-, och koncessionssamebyar.

Till grund för indelningen har varit samebyarnas geografiska belägenhet, renskötselmönstret som har sin grund i århundradens utövande renskötsel-traditioner anpassade efter renens naturliga vandringsmönster från kalvningslanden i väster till vinterbeteslanden längre söderut.

Grundstrukturen inom den samiska renskötseln, med renens naturliga vandringar mellan olika betestrakter under olika årstider är densamma i hela renskötselområdet i Sverige.

Det är också det naturliga betet som styr i vilken omfattning som renskötsel kan bedrivas inom ett område. Komplexiteten av att leva i symbios med de naturliga förutsättningarna innebär att det på samebynivå måste finnas olika årstidsbeten för olika årstider.

Fjällsamebyarna (33 st) har åretruntbetesmarkerna ovanför odlingsgränsen som sträcker sig till riksgränsen mot Norge. Sommar och vårbetesmarkerna för endel av samebyarna är belägna på den norska sidan. Vinterbetesmarkerna kan för vissa samebyar sträcka sig ända fram till Lappmarksgränsen och ännu längre ner mot Bottenvikskusten.

En uppgörelse mellan Sverige och Norge, Renbeteskonventionen, reglerar nyttjandet av betesområden och betestider för svenska rennäringens utövare på den norska sidan, konventionen reglerar även norska rennäringens utövars nyttjande av områden och betestider på den svenska sidan. Renbeteskonventionen upphörde år 2005 och nya konventionsförhandlingar pågår mellan Sverige och Norge.

Till grund för renbeteskonventionen mellan staterna är gränstraktatet från 1751 den s.k. Lappekodicillen.

Skogssamebyarna (10 st) har sina åretruntmarker belägna i skogslandet både ovanför och nedanför Odlingssgränsen och Lappmarksgränsen och vissa ända ner mot Bottenvikskusten.

Koncessionssamebyarna (8 st) är belägna nedanför Lappmarksgränsen i Torne och Kalix älvdalar i östra delarna av Norrbotten mot finska gränsen.

För koncessionssamebyarna finns särskilda föreskrifter.

Den som är same kan få tillstånd att driva renskötsel i Norrbottens län inom område där renskötsel av ålder förekommer under hela året. Koncessionsinnehavaren har rätt att driva renskötsel även med skötesrenar som tillhör den som äger eller brukar en jordbruksfastighet belägen inom den del av länet där koncessionsrenskötsel får drivas. Koncession meddelas för viss tid, högst 10 år åt gången och kan därefter förnyas om fortsatt renskötsel inom området är till övervägande nytta för orten. Medlem i koncessionssameby har inte samma rätt till jakt och fiske som medlem i fjäll- och skogssamebyn har. Det finns även skillnader i andra rättigheter mellan medlem i koncessionssamebyn och medlemmar i fjäll- och skogssamebyar.

Högsta tillåtna renantal i Sverige är för Norrbottenslän 179 600, Västerbottens län 57 500 och för Jämtlands län 47 000 renar, totalt för hela landet 284 100 renar.

Riksgränser i sameområdet.

När gränserna fastställdes mellan de nordiska länderna så togs ingen hänsyn till den samiska befolkningen som bedrev renskötsel inom områdena. Man beaktade inte renarnas naturliga betesgång och flyttvägar vilka grundlagts och använts genom århundranden.

Gränsdragningarna innebar att man på vissa områden helt utestängdes från områden som brukats av generationer i århundranden. Gränsdragningarna innebar också att man på vissa håll tvingades till stora förändringar från traditionellt grundade betes och flyttmönster och problemen kvarstår på sina håll än i dessa dagar.

Rennäringens förvaltning / Boazodoalu hálddašan organišasuvdna / Poronhoidon hallinto-organisaatio

Finland/ Suopma / Suomi

Renskötseln hör till jord- och skogsbruksministeriets verksamhetsområde. Inom EU så definieras renskötseln som livsmedelsproduktion. Beträffande bestämmelserna om kötthygien och för stödpolitikens del så hör renskötseln till jordbruket.

Jord- och skogsbruksministeriet (JSM)/ Eanan-ja meahccedoalloministeriija(EMM)/ Maa- ja metsätalousministeriö:

- svarar för administration av renskötseln på centralförvaltningsnivå
- ärenden som gäller rennäringen fördelas mellan tre olika avdelningar inom JSM
- 1) **Fiske- och viltavdelningen** svarar för den allmänna rennäringsspolitiken och för uppställandet av allmänna mål för rennäringen. Avdelningen har också hand om uppgifter som ansluter sig till verkställigheten av renskötsellagen, såsom finansieringen av Renbeteslagsföreningens verksamhet och riksgränsrenstängsel och beslutar om högsta renantalet.

- 2) **Jordbruksavdelningen** svarar för organiseringen av rennäringsfinansieringen och beviljande av stöd samt meddelar föreskrifter som är mer detaljerade än lagar, förordningar och EU-bestämmelser.
- 3) Avdelningen för **Livsmedel och hälsa** ansvaret för hygien i fråga om renar, renkött och renslakterier.
- **EVIRA, Livsmedelssäkerhetsverkets** mål är att säkerställa livsmedlens säkerhet, främja djurens hälsa och välmående och sörja för förutsättningarna för växt- och djurproduktion och växtsundhet.
- **JSM** är också tillsynsmyndighet över Arbetskrafts- och näringscentralerna, s (TE-centralerna) jordbruksavdelningar i Lappi, Pohjois-Pohjanmaa och Kainuu län. Arbetskrafts- och näringscentralerna är statens regionala tjänste- och utvecklingsorganisationer.
- **VFFI, Vilt- och fiskeriforskningsinstitutet** är central organisation inom forskning kring renskötseln och rennärigen. Forskningen rörande renstammen siktar speciellt på att utreda de faktorer som påverkar produktionen. VFFI:s renforskning är belägen i Kaamanen och i Renbeteslagsföreningens forskningsstation i Kutuharju.

Miljöministeriet / Birasministeriija (BM) / Ympäristöministeriö:

- Utbetalning av ersättning för rovdjursdödade (kungsörn) renar sam inventering av örnföringringar.

Arbetskrafts- och näringscentralerna TE-centralerna / BE-guovddaš(Bargofápmu- ja ealahatguovddaš) / TE-keskus :

Arbetskrafts- och näringscentralerna svarar för den regionala förvaltningen av rennärigen och administrerar bl.a:

- Handlägger investeringsbidragen och investeringslånen till den enskilde renägaren
- Handlägger och utbetalar livdjursstödet till renägarna.
- Sammanställer ansökningarna om ersättning för rovdjursdödade renar för vidarebefodran till Jord- och skogsbruksministeriet.

Länsstyrelsens ansvarsområde / Leanaráddehusaid doaimmat/ Lääninhallituksen toiminnat:

- Fastställer gränserna för renbeteslagen
- Övervakar att renskötsellagen och de bestämmelser och föreskrifter som utfärdats med stöd av den iakttas och verkställs inom deras respektive områden.
- Beslutar om renräkning/renskiljning efter begäran av ett annat renbeteslag om berörd renbeteslag inte utfört detta frivilligt.
- Behandlar besvär över Renbeteslagsföreningens verksamhet
- För register över renbeteslagen inom sitt område
- Tillsyn över att Livsmedelssäkerhetsverkets (EVIRA,s) föreskrifter följ.s enligt gällande bestämmelser
- Förrättar hygien- och djurskyddsinspektioner vid renslakterierna

Forststyrelsen / Meahcceráddehus/ Metsähallitus:

Forststyrelsen har lagstadgad skyldighet att trygga förutsättningarna för samekulturen inom samernas hembygdsområde.

Forststyrelsen är ett statligt myndighet som förvaltar statens marker och vatten – renbetesmarker

- Forststyrelsen upprättar skötsel och användningsplaner för markanvändningen inom renskötselområdet.

Forststyrelsen förvaltar bl.a.:

- 1) Skogsavverkningar (Meahcce-ekonomia)
- 2) Turist och friluftsliv (Vilda Norden), Laatumaa (stuguthyrning), Morenia (grustäcker, markanvändning)
- 3) Forststyrelsen är förvaltare och tillsynsmyndighet för kulturlandskap, nationalparker m.m. och är skyldig att beakta de riksomfattande målen för områdesanvändningen. (www.metsa.fi)

Kommunernas landsbygdsnärings myndighet /Gielddaid eanandoallovirgeopmohasat/ Kuntien elinkeinoviranomaiset:

- Administrerar vissa löpande arbetsuppgifter inom rennäringsverksamheten i hemkommunen.
- Administrerar och är behjälplig vid ansökningar om bidrag och stöd samt vidarebefodrar dessa till berörda myndigheter.
- Ansvarar för rovdjursättningsfrågor inom hemkommunen (varg, järv och björn).

Renbeteslagsföreningen /Bálgosiid ovtastupmi / Paliskuntain yhdistys

Renbeteslagsföreningen fungerar som förenande länk mellan renbeteslagen och till dess styrelse hör 16 ledamöter med mandattiden 3 år. Föreningens representantmöte, Renparlamentet, hålls årligen i början av juni. Renbeteslagsföreningens uppgift är att leda rennäringen, främja renskötsel och renskötselforskning samt sköta rennäringens förhållanden till det övriga samhället. Föreningen publicerar tidningen Renskötaren (Poromies).

Renbeteslagsföreningen ansvarar för riksgränsrenstängsel, godkänner och håller register över renmärken.

Samtliga renbeteslag i Finland är medlemmar i Renbeteslagsföreningen. Röstetalet/rösträtten vid Renbeteslagsföreningens möte, Renparlamentet, är en röst för varje tusental renar.

Finlands renskötselområde bildar 14 märkesdistrikt varav 4 tillhör det samiska renbeteslagen, de samiska renbeteslagen har för närvarande 7 ledamöter i Renbeteslagsföreningens styrelse.

Bálgosiid ovtastumi njuolggadusa § 6 mielde lahtut leat: *ovttastumi jodiheaddji sátnejodiheaddjin, ovtastumi várrejodiheaddji várresátnejodiheaddjin ja 12 lahtu sierra guovlluin boazodoalloguvllus boazologu mielde sihke eanan- ja meahccedoalloministeriija nammadan stáhta ovddasteaddji ja Sáme parlameanta nammadan sápmelaccaid ovddasteaddji.*

Sametinget i Finland /Suoma Sámediggi /Suomen Saamelaiskäräjät

Sametinget är det samiska folkets högsta politiska organ. Sametinget har ansvar för språk, kultur och urfolksfrågor.

Enligt sametingslagen 974/1995 så har myndigheterna i Finland en plikt att förhandla med tinget om alla vittsyftande frågor och viktiga åtgärder, som på ett direkt och särskilt sätt kan inverka på samernas ställning som ett urfolk.

För att tillvarata och bevaka rennäringens intressen så utser Sametinget en av ledamöterna i Renbeteslagsföreningens styrelse. Sametinget har inga förhandlingskontakter / samverkan med t.ex. Jord och skogsbruksministeriet (JSM) eftersom Sametinget ligger under **Justitiedepartementet**, men tinget är inte en del av statlig förvaltning.

”Finlands renskötande samer” rs /Suoma Boazosámit rs/ Suomen Porosaamelaiset rs

Föreningen grundades år 1999. Föreningens uppgift är att bevaka, upprätthålla och utveckla de renskötande samernas rättigheter. Medlem kan den vara som enligt sametingslagens definition är same. Föreningen är medlem i *Máilmmi boazoálbmogiid organisašuvnnas* ja *Suoma Sámiid Guovddašsearvvis*. Föreningen är politiskt obunden och den enda föreningen som arbetar med att utveckla och tillvarata de renägande samernas intressen både nationellt och internationellt.

Sverige

Jordbruksdepartementet

Jordbruksdepartementet har samordnings-ansvaret för samefrågorna.

Jordbruksdepartementet har det övergripande ansvaret för frågor om bl.a. jordbruk, livsmedel, djurhälsa, djurskydd, växtskydd och fiske. Inom departementet finns 16 myndigheter bl.a.

Livsmedelsverket, Jordbruksverket, Djurskyddsmyndigheten och Statens veterinärmedicinska anstalt.

Jordbruksverket

Jordbruksverket är regeringens centrala behöriga förvaltningsmyndighet på det jordbruks- och livsmedelspolitiska området.

Jordbruksverket :

- har ett samlat sektoransvar för jordbruk och trädgård.
- administrerar EU:s jordbrukspolitik och är fondkoordinator och utbetalningsställe för EU-stöden.
- är den centrala samordnande myndigheten för tvärvillkoren och samordning av länsstyrelselernas handläggning av EU-stöden till jordbruket.
- skall också säkerställa ett gott djurhälsotillstånd hos husdjuren samt förebygga spridning av och bekämpa smittsamma sjukdomar. Distriktsveterinärerna är verkets basorganisation för officiella veterinäruppgifter samt beredskapen mot smittsamma sjukdomar i fält.

Jordbruksverkets ansvar som central myndighet för rennäringen övergår till Sametinget 2007.

Livsmedelsverket

Livsmedelsverkets befogenheter inom livsmedelsområdet regleras huvudsakligen i livsmedelslagen, livsmedelsförordningen och i föordning med instruktion för Livsmedels-verket.

Uppgifter som Livsmedelsverket är skyldig att utföra, är bl.a. att:

- utarbeta regler inom livsmedelsområdet
- utöva offentlig kontroll enligt livsmedels-lagen samt att leda och samordna livsmedelskontrollen
- bistå regeringen i och medverka i EU-arbetet och annat internationellt arbete på livsmedelsområdet
- informera konsumenter och intressenter i livsmedelskedjan om gällande regelverk och andra viktiga förhållanden på livsmedelsområdet.
- medverka i genomförandet av politiken för regional utveckling.

Djurskyddsmyndigheten

Myndigheten har det centrala ansvaret för allt djurskydd enligt djurskyddslagen. Lagen avser vård och behandling av husdjur, försöksdjur och andra djur om de hålls i fångenskap.

Djurskyddsmyndighetens uppgifter och ansvarsområden överföres till Jordbruksverket år 2008 (förslag). Djurskyddsmyndigheten upphörde 1.7.2007. Ansvaret för djurskyddsfrågor övertogs av Jordbruksverket.

Statens veterinärmedicinska anstalt

Statens veterinärmedicinska anstalt skall bl.a.;

- utreda smittsamma djursjukdomars uppkomst, orsak och spridningssätt.
- vara veterinärmedicinsk centrallaboratorium.
- utföra diagnostik av djursjukdomar inklusive den diagnostik som föreskrivs i EG:s regelverk.
- medverka i förebyggande och bekämpande av djursjukdomar samt bedriva forsknings- och utvecklingsarbete inom sitt verksamhetsområde.

Miljödepartementet

Miljödepartementet samordnar regeringens miljöpolitik. Några av departementets ansvarsområden är hållbar utveckling, klimat, biologiskt mångfald, natur och skogsvård, havsmiljö och internationellt miljöarbete.

Naturvårdsverket

Naturvårdsverket är den centrala miljö- myndigheten i Sverige. Länsstyrelser och kommuner är viktiga samarbetspartner, eftersom de ansvarar för miljöfrågor på regional och lokal nivå. Naturvårdsverket har det övergripande ansvaret för genomförandet av den av riksdagen beslutade rovdjurspolitiken i Sverige.

Länsstyrelserna

Länsstyrelsen är en statlig, regional myndighet.

Länsstyrelsen är bl.a. regional expertmyndighet inom områdena djurskydd, smittskydd samt livsmedel där kommunerna kan erhålla stöd och råd i sin tillsyn. Länsstyrelsen har hand om många andra frågor på regional nivå bl.a. Näringsliv, Miljö, Samhälle.

Länsstyrelserna i de nordligaste länen ansvarar i rennärringsfrågor för:

- Tillsyn över att beslutade föreskrifter efterlevs
- Tillsyn vid renräkning och över att renlängd upprättas
- Fastställande av högsta renantal
- Tillsyn över att samebyarna tar hänsyn till naturvårdens och kulturmiljövårdens intressen
- Beslut om upplåtelser av nyttjanderätter på mark ovan odlingsgränsen och i renbetesfjällen
- Ansvar för medling vid renbetning på åkermark
- Beslut rörande koncessionssamebyarna
- Beslut av ansökningar om Bygdemedel.
- Inventeringen av rovdjursförekomsterna inom samebyarna och för sammanställningen av inventeringsresultaten.

Kommunerna

Kommunernas befogenheter och uppgifter i livsmedelskedjan regleras av olika speciallagar som exempelvis livsmedelslagen och djurskyddslagen, samt lag om foder och animaliska biprodukter. Kommunerna godkänner platser där animaliska biprodukter efter renslakt får grävas ner.

Sametinget

Sametinget i Sverige är både en statlig myndighet och ett folkvalt samiskt parlament.

Sametingets syfte är att förbättra de svenska samernas möjligheter som ursprungsfolk att bevara och utveckla sin kultur.

Sametinget har en offentligrättslig ställning som myndighet under regeringen. Samordningsansvaret för samefrågorna har Jordbruksdepartementet.

Sametinget är sedan 2007 central förvaltnings- myndighet för rennäringen och regeringens expertmyndighet med ansvar för frågor som berör rennäringen.

Sametinget administrerar rovdjurs-ersättningarna enligt viltskadeförordningen och delar av medlen ur Samefonden enligt bestämmelser i rennäringsförordningen.

Sametinget har enligt sametingslagen ett ansvar att medverka i samhällsplaneringen och särskilt bevaka att samiska behov beaktas, däribland rennäringens intressen vid nyttjandet av mark och vatten..

Sametingets verksamhet är indelad i sju verksamhetsgrenar:

- Det folkvalda organet och samisk kultur
- Det samiska språket
- Information om samiska förhållanden
- Kultur,inkl. Litteratur- och biblioteksfrågor
- Samiska näringar och samhällsplanering
- De samiska utvecklingsprogrammen inom EU:s strukturfonder
- Ersättning och inventering

Samernas Riksförbund SSR

Svenska Samernas Riksförbund är en sammanslutning av samebyar och sameföreningar.

Medlemmar i förbundet är 42 av Sveriges 51 samebyar och 17 same-föreningar. Förbundets uppgift är att främja samernas ekonomiska, sociala, rättsliga, administrativa och kulturella intressen.

Renägareförbundet

Medlemmar i förbundet är enskilda renägare. Förbundets huvudsakliga uppgift är att bevara och utveckla rennäringen.

SAMEBYARNAS FÖRVALTNING / BÁLGOSA JA CEARU DOAIMMAT / PALISKUNNAN JA LAPINKYLÄN TOIMINNAT

Renbeteslagets förvaltning.

Renbeteslagen i Finland upprättar och antar inte stadgar för renbeteslagets förvaltning.

Rennärlingslagen - och föreskrifterna reglerar förvaltningen av renbeteslagen, föreskrifterna är likalydande för samtliga renbeteslag.

Renbeteslagets inre förvaltning består av ordföranden (boazoisit), styrelsen och renbetetslagets årsmöten. Renbeteslagets styrelse och ordföranden väljs på en mandattid av tre år. Ordföranden och

ekonomen (kassör) är anställda som tjänstemän för mandatperioden, andra arbetare anställs vid behov och besluten för detta tas av renbeteslagets styrelse.

Renbeteslagets styrelsen består av fyra ledamöter, ordföranden och vice ordförande. Styrelsens sammansättning, styrelsens och ordförandens beslutsrätt, mötesförfordningar och verkställighet av beslut regleras av rennäringslagen och föreskrifterna.

Renbeteslagen är underställda länsstyrelsen i respektive län.

Samebyarnas förvaltning.

Samebyarna i Sverige upprättar och fastställer egna stadgar som regleras samebyns inre förvaltning. Stadgarna granskas av Sametinget (2007) som gör bedömningen om att stadgarna följer rennäringslagen, om stadgarna inte strider mot rennäringslagen så kan dessa godtas av Sametinget. Vid ändring av samebyns stadgar så är förfarandet detsamma som vid nyregistrering.

Samebyns styrelse och ordförande väljs varje år vid samebyns årsstämma, mandattiden är ett år. Samebyns stadgar anger hur många ledamöter styrelsen skall bestå av, anvisningar om tillsättandet av sekreterare och kassör anges i stadgarna eller så utses dessa av styrelsen.

Fjäll och skogs samebyarna är underställda Sametinget (2007).

Koncessionssamebyarna är som tidigare underställda Länsstyrelsen.

Samebyar i Sverige

För samebyarna i Sverige så finns fastställda nivåer för högsta tillåtna renantal. För de 4 nordligaste samebyarna så är det fastställda talet gemensamt för byarna. Detta innebär att renantalet kan vara högre i någon av samebyarna periodvist medan någon annan av samebyarna kanske har ett lägre renantal just då. Huvudmålsättningen är att det totala gemensamma högsta tillåtna renantalet inte överskrids med hänsyn till markernas bevarande.

Ingen av samebyarna får utöka sitt totala reninnehav på ett sådant sätt att det försvårar andra samebyars renskötsel.

Om det högsta renantalet kortsiktigt överskridits inom någon sameby och detta inte påverkat eller stört renskötseln för någon grannsameby så vidtas i regel inga åtgärder från myndigheterna.

Under vinterhalvåret så indelas samebyns renar i olika vintergrupper och flyttning sker till vinterbetesmarkerna gruppvis. Kalvmärkningen under sommarhalvåret sker gemensamt för hela samebyn.

Samebyn har inget ansvar eller rätt att bestämma hur den enskilde renägaren förvaltar sin egendom (renarna) och ekonomi. Den enskilde renägaren ansvarar själv för att på bästa sätt förvalta sina renar på ett sådant sätt att markerna bevaras för kommande tider.

Under normala förhållanden så har ingen rätt att bestämma över ex. den enskildes slaktuttag eller hur denne i övrigt sköter sina renar i gruppen eller i samebyn. Den enskilde renägaren driver egen näringsverksamhet och har ansvaret att driva verksamheten på sådant sätt att det på bästa sätt ger utkomst och att möjligheten för framtida renskötsel bevaras.

Rösträtten

Rösträttsförfarandet vid samebyns byastämmor och vid renbeteslagets stämmor skiljer sig från varandra.

I Sverige så har bara den som är rensköttande medlem (husbonde) rösträtt i ekonomiska frågor vid samebyns byastämmor, till grund för antal röster ligger upprättad och fastställd renlängd vid samebyns årsstämma, till husbondens renantal inräknas även övriga familjemedlemmars renar.

Röstlängden upprättas efter vid mötet närvarande medlemmar och eventuella fullmakter och efter fastställd renlängd...och inte som i Finland där vid upprättandet av röstlängden vid renbeteslagets stämmor alltid det totala röstetalet räknas oavsett närvaro vid stämman eller inte...

I Finland får medlem i renbeteslaget rösta även för sitt husfolk och även för annan medlem genom fullmakt. I Finland är röstetalet en röst för varje ren man innehar enligt renlängden medan man i Sverige har 1 röst för varje påbörjad 100-tal renar man äger enligt fastställd renlängd ex. om man har 101 renar så har man 2 röster. Fullmakt kan också ges till någon annan för att denne skall företräda honom eller henne vid byastämman.

EU-DIREKTIV, - FÖRORDNINGAR, - OCH FÖRESKRIFTER / EU-DIREKTIIVVAT, -ÁSAHUSAT JA NJUOLGGÁDUSAT / EU-DIREKTIIVIT, - ASETUKSET JA , - SÄÄDÖKSET

Av "EUROPAPARLAMENTETS OCH RÅDETS FÖRORDNINGAR (EG)nr xxx/xxxx" som antagits och som berör djurhållning, slakt, livsmedelshantering och djurtransporter så är inte dessa förordningar anpassade för rennäringen och dess villkor i den del av Europa där den traditionella samiska renskötseln bedrivs.

EU förordningarna är i första hand avsedda och anpassade för storskaliga produktionskedjor för slakt av bl.a. nöt, hästar, får och svin vars slaktsäsong sträcker sig över hela året och där verksamheten bedrivs geografiskt sett över hela EU.

EU- direktiven, förordningarna och föreskrifterna om djurskydd, djurtransporter, livsmedelshantering m.m. avseende rennäringen bör utformas och anpassas efter de faktiska förhållanden och förutsättningar som är rådande för den traditionella rennäringen inom renskötselområdet i de norra delarna av Europa.

Andra faktorer som man bör beakta är slaktsäsongen, slaktvolymen och omfattningen av eventuella rentransporter m.m. Regelverket för rennäringen bör beakta renens fria betande på naturbete under hela året på betesmarker som är indelade i vår, sommar, höst och vinterbetesområden.

Renens fria betesgång i areallt sett stora områden skiljer sig helt från andra djurarters uppväxtmiljö inom EU,s jordbruks- och lantbruksstrukturer, detta innebär att renen inte är utsatt för riskfaktorer i samma utsträckning och samma art som övriga djurarter inom EU,s jord- och lantbruksstrukturer.

Gällande regelverk för djurhållningen inom EU-området är upprättad och anpassad för andra djurarter än renen, djurhållningen och utbredningsområdet för dessa djur täcker i stort sett hela EU området och vars slaktsäsongen sträcker sig över hela året. I många fall så sker också transporter av dessa djur över stora delar av Europa vilket innebär att dessa djur utsätts för större risk för eventuell smitta än renen.

EU,s regelverk som upprättats för storskalig typ av djurhållning, djurtransporter, slaktvillkor för bl.a. nöt, hästar, får och svin har skapat fördyringar och svårigheter för en liten näringsgren som rennäringen som endast bedrivs i ett geografiskt sett litet område i de norra delarna av Europa och vars slaktvolymen är små i jämförelse med slaktvolymerna för övriga djurarter inom EU.

EU tillåter i sina direktiv och förordningar att medlemsstaterna kan tillämpa och medge vissa undantag och att det också är lämpligt med flexibilitet för att möjliggöra fortsatt användning av traditionella metoder i alla led i produktions-, bearbetnings-, eller distributionskedjan. Enligt EU förordningarna så är flexibilitet särskilt viktigt för områden med särskilda geografiska begränsningar. (EU 852/2004 ja 853/2004)

EU-direktivens, - förordningarnas anpassning nationellt

EU- direktiven och -förordningarna har sedan anpassats både i Sverige och Finland av berörda myndigheter till *Föreskrifter* som skall tillämpas i det egna landet men även då är föreskrifterna i huvudsak anpassade efter djurhållning där djuren är instängslade eller hålls inomhus under hela året oftast i begränsade utrymmen.

Tolkningen av EU förordningarna på olika sätt i Sverige och Finland innebär att rennäringen åsamkas svårigheter i det dagliga renskötselarbetet som i vissa områden är gränsöverskridande till det andra landet och även till Norge.

Skillnader i tolkningarna i EU reglerna redovisas närmare enligt följande avsnitt.

Renen i EU-förordningen

- Kunskapen och insikten på EU nivå om den samiska renskötseln verkar vara ofullständig (bristfällig), detta kan bero på att Sverige, Finland och även Norge inte förmått att ge information till EU om den samiska rennäringen och dess förutsättningar så att den även i fortsättningen skall kunna verka och fortleva i sina hävdvunna områden som en livskraftig rennäring. Den traditionella samiska renskötseln, som geografiskt sett endast bedrivs i de nordligare delarna av Skandinavien, (Sápmi), och där slaktperioden för renen i huvudsak pågår under en 5-6 månader under höst – vinterhalvåret och med produktionsnivåer som är små i förhållande till den storskaliga produktionen av t.ex. nöt, svin m.m. inom det övriga EU området. Rennäringen har tvingats att anpassa sig till ett regelverk som är avsett för andra djurarter som lever under förhållanden och förutsättningar där skillnaden är helt annorlunda än den som den fritt betande renen har.
- Att renen inte finns nämnt i någon av EU förordningarna kan tolkas på olika sätt, ett är att det sedan tidigare inte förekommit sådana typer av smittosamma sjukdomar eller annat som gett anledning att nämna renen vid upprättandet av EU-förordningarna, ett annat är att de nordiska staterna gjort samma tolkning som EU men konsekvenserna för detta innebär i slutändan att rennäringen tvingats att anpassa sin verksamhet till regelverk som framtagits för helt andra djurarter vars livsmiljöer är helt olika i förhållande till renens.
- Suomas boazu lea meroštallojuvvon šibihin dahje giddagasas leahkki ruoktoeallin vai dat livccii ealli”boazu” doarjaga siskkobeaide (Eläinkohtainen tuki). Boazu lea maiddái meroštallojuvvon gazzaeallin ja coarve-ealli Boazu ii leat goitge dahkkadusfidnodagaide dohk kalaš eallit opmodahkan, daningo dat ellet luonddus. Bohccuid ii sáhte dahkkidit luondduváhagiid dahje eará luonddus dáhpáhuvvi váhagiid vuostá, dego návehis orru šibihiid sáhtá. Dat maiddái osistis duodasta dán ahte EU ii dovddá bohcco.

Hygienintyg, ”Hygienpass”

- *Hygienpass*, i Finland krävs även ”hygienintyg” av dem som säljer renkött genom så kallad direktförsäljning. Váikko njuolggovuovdinbáikit eai gulá hygienialága vuollásaš báikkiide.

Direktförsäljning av renkött

- Sverige har inte ansökt om undantag från EU förordningen för direktförsäljning av renkött liknande den i Finland.(Enligt en undersökning från *Ruokamyrytystilastos och*

Elintarvikevirustos i Finland så har renkött och torkat renkött hittills inte förorsakat några smittosamma sjukdomar.

- Forskningen visar att produktion av renkött som uppfyller hygienkraven kan produceras även i fältslakterier.
(Forskning av A.M. Vaarala och H. Koskela, *Microbiological Contamination of Reindeer Carcasses in Different Reindeer Slaughterhouses*, *Journal of Food Protection*, Vol.62, No 2, 1999: 152-155, 1999).

Renvallarhund

- Gränspassage med renvallarhund i samband med renskötselarbetet. En renvallarhund är på grund av arbetsuppgifternas karaktär utsatt för större skaderisker än en "sällskapshund" detta innebär att en renvallarhunds aktiva verksamhetsperiod kan vara kortvarig. Förnyande av "hundpass" för en ersättande renvallarhund innebär en ekonomisk belastning för den enskilde renskötaren. En renvallarhunds arbetsområde är normalt inom ett begränsat geografiskt område och föreskrifterna om ett "hundpass" är i nog i förstahand avsett för resor inom EU med hund. I Sverige så skall en hundägare märka och registrera sin hund enligt lagen (SFS 2000:537) om märkning och registrering av hundar.
- Beatnagat bohkkohuvvojit omd. rabiesa vuostá mii ii leat gávdnon davviriikkain, iige erenoamažit sámi boazodoalu guovllus moaddelot jahkáii. Jus omd. rabies golgodávda ihtašivccii dáppe rádjeguovllus, de dat njoammosivccii luondduelliid bokte ovdalgo beatnagiid bokte. Boazodoallit aihcašivce dákkár golgodávda dálán, daningo sin árgabeaivválaš bargu lea johttit meahcis.
- EU ja seammás maiddá dat guokte riika eai váldde vuhtii dán ahte dat davimus orrunguovllut leat maidai arktalaš guovvlut ja dat mielddisbukta dán ahte mis eai leat seammá mearit teknologia, njoammodávddat, olbmot, industriija dappe, maid mielde dávjá dávddat njommot dahje ihtet.
- Arktalaš guovllut maiddá ealihit duššebeare daid eallišlájaid mat birgejit galbmasis ja erenoamaš gáibideaddji luonddudiliin. Luondu ieš fuolaha buohcci ja hejos ealliin, diesa lea maidai boazodolliin duhtan.

EU-direktiven vid transport av renar

- Förändringarna i EU-direktiven och -förordningarna som avser skydd av djur under transport innebär att strängare bestämmelser införs för djurtransporter och för de fordon som används vid djurtransporterna.
EU-direktiven för djurtransporter är utformad för transporter av nöt, grisar, hästar och andra djur som tillhör lantbruket/jordbruket vars transportsträckor kan vara över hela EU-området och som förekommer under hela året.
Renen finns överhuvudtaget inte nämnt i EU-direktiven eller förordningarna för djurtransporter, detta har inneburit att lokala myndigheter i Sverige och Finland tolkat EU-direktiven olika och utformat egna bestämmelser och förordningar för rentransporter.
Rentransporterna förekommer endast inom renskötselområdet i de norra delarna av Skandinavien och då också under höst och vinterhalvåret.

Transport av renägarens egna renar

- Ett exempel på olika tolkningar är t.ex. transport av en renägars egna renar. I Finland så tolkas EU:s djurtransportförordning, som är ämnad för djurtransportörer vars huvudsakliga verksamhet är djurtransporter i stort sett över hela Europa, på ett sätt som att förordningen även skall gälla en enskild renägars transport av egna renar någon enstaka gång och då också i de flesta fall en kortare sträcka. I Finland krävs nu att en renägare skall genomgå en

utbildning för att få transportera sina egna renar från t.ex. grannbyns rengärde hem till sin egen siidagrupp. Beslutsfattarna har inte tagit hänsyn till att renägarna har utfört dessa transporter i sin verksamhet tidigare och har förvärvat kunskaperna om detta i sin verksamhet som renskötare. Utbildningskravet är en kostnad som belastar en renägaren som transporterar sina egna renar, tillståndet gäller i fem år som därefter måste förnyas igen. I Sverige är tolkningen den att en renägars enstaka rentransport av sina egna renar inte berörs av utbildningskravet enligt EU:s djurtransportförordning.

- Suomas buot geat fievrridit bohccuid njuovvamadihte dahje badjel 65 km dahje dietnasa dihte, galget vázzit fievrridanlohpi skuvlejumi

Dubbla veterinärbesiktningar

- När försålda renar från t.ex. finska Karesuando transporteras över gränsälven till slakteriet på den svenska sidan av Karesuando så skall veterinärbesiktning ske vid rengärdet innan transport av renarna påbörjas, besiktningen av samma renar sker igen innan slakten påbörjas, en tredje besiktning av slaktkropparna sker inne i slakteriet! Reglerna är likalydande om transporten skulle ske den omvända vägen. Denna dubbla veterinärbesiktning anses vara omotiverad av lokala renskötare och innebär mera byråkratiskt arbete och en fördyring som anses vara omotiverad. Renskötselarbetet i den traditionella samiska renskötselområdet bedrivs med renarna betande fritt ute i naturen och på vidsträckta områden uppdelade i vår-, sommar-, höst-, och vinterbetesområden, detta innebär att det normalt förekommer sammanblandningar av renar med grannsamebyarna oavsett om det finns en riksgrens mellan byarna eller inte. (SVA) *Statens Veterinärmedicinska Anstalt* har på uppdrag av Sveriges regering utkommit 2006 – 2007 med två undersökningar/rapporter, *Sjukdomsrapportering 2006 och Riskbedömning av smittsamma sjukdomar hos vilt*. Bägge rapporterna visar att rennäringen skonats av smittsamma sjukdomar hos renar. *Livsmedelsverket* utkom i dec-2006 ut med den första samlade fleråriga kontrollplanen för livsmedelskedjan, djurhälsa och djurskydd för perioden 2007-2009. Ett av de specifika målen i planen är att livsmedelskontrollen är riskbaserad, effektiv och professionell. Om man jämför riskfaktorerna så är dessa små för renen som har sitt utbredningsområde inom renskötselområdet i Sápmi i jämförelse med nöt, hästar, grisar och andra djur inom lantbruket vars utbredningsområde är hela EU området och där transportsträckan oftast går genom flera länder.

Transportburar vid rentransporter

- Måtten för rentransportburarnas storlek tolkas olika i Sverige och Finland. En ändring var ute på remiss från Djurskyddsmyndigheten i Sverige men eftersom myndigheten upplöstes i juli-07 så genomfördes inte regeländringarna som planerat.

Transport av renar med basthorn

- Lagar och förordningar som reglerar transporter av renar med basthorn är i stort sett likalydande för både Sverige och Finland. Enligt regelverket så definieras basthorn som ”horn som på ytan är rikt kärl- och nervförsedda”. Frågan om basthuden på renens horn kräver undersökningar på fältet för att man ska få klarhet i när basthuden genomgått en sådan förändring (uttorkning) att blodkärl och nerver inte längre är funktionella. Exempelvis

så fejar kastrerade hanrenar normalt inte hornen på hösten utan basthuden torkar ut och blodkärl och nerver är då inte längre funktionella.

Export av renkött till Norge

- Begränsningar i införselbestämmelserna för privatperson för införsel av renkött för eget bruk till Norge, detta innebär att förutsättningarna för renägare från svenska och finska sidan begränsas från att kunna konkurrera på marknaden i vissa delar inom det samiska området.
- Renar från Sverige och Finland får inte exporteras till Norge för slakt. (2007). Detta innebär att renägare från svenska och finska sidan utestängs från att konkurrera på marknaden i vissa delar inom det samiska området.

Samisk rennäring och binärningar

- I Finland så räknas endast försäljning av kött, hudar och renhorn till den samiska rennäringens verksamheten.
I Sverige så räknas även jakt, fiske, slöjd och samisk turistverksamhet som en bisyssla till rennäringens verksamheten.

Stödformer till rennäringen

- I Sverige finns inte stödformen *livdjursstöd*, som i Finland, utan i Sverige betalas *prisstöd* för varje slaktad ren till den som äger renen, (renägaren behöver inte vara medlem i någon sameby). För slaktrenar från svenska sidan som sålts till slakterier på den finska sidan så har andra klassifieringsrutiner vid klassifieringen av renkropparna i Finland orsakat merarbete och extra kostnader för renägaren vid redovisningen av försålda renar till Jordbruksverket (Sametinget 2007) för erhållande av prisstödet.
- Stödformerna till den samiska renskötseln har stora skillnader i förhållande till varandra inom de tre rikena, det direkta stödet till den enskilde renägaren är högst på den norska sidan och lägst på den svenska sidan.

Startstöd

- I Sverige kan startstöd sökas av den som fyllt 18 år men inte 40 år och etablerar sig som ägare till renskötsselföretag för första gången.
- I Finland kan startstöd sökas av den som före etableringen har mindre än 80 renar och som efter etableringen skall ha mer än 80 renar. För att erhållande startstöd så måste man även anskaffa fastighet som komplement till rennäringens verksamhet.
- I Sverige så kan man söka miljöersättning för bevarande av värdefulla kulturmiljöer i renskötselområdet. (Sametinget).

Högsta renantal

- I Sverige så finns inget av myndigheterna fastställt högsta renantal som en enskild renägare får ha utan varje sameby kan själv besluta om detta om behov finns för det. Ett högsta totala renantal finns för varje enskild sameby som bestämts av länsstyrelserna, de fyra nordligaste samebyarna har ett gemensamt högsta renantal. Om någon sameby under en kortare period överskrider ett högsta renantal så har det hittills inte resulterat i åtgärder från myndigheternas sida. Om renantalet i en sameby överskrider det högsta tillåtna renantalet och också påverkar rennäringen i en grannsameby så kan det komma krav från myndigheterna och grannsamebyn att åtgärder vidtas för att reducera renantalet inom den berörda samebyn. Inom Koncessionsamebyarna finns ett bestämt högsta renantal för koncessions-innehavaren och för skötesrenägaren.
- I Finland så finns fastställt ett lägsta och ett högsta renantal för den enskilde renägaren för erhållande av livdjursstödet. För utbetalningen av livdjursstödet så är det också bestämt ett högsta renantal för varje renbeteslag, om renantalet i ett renbeteslag överskrider det tillåtna eller om renräkningen inte utförts enligt bestämmelserna så kvarhålls utbetalningen av livdjursstödet till alla enskilda renägare i renbeteslaget och utöver detta så påförs renbeteslaget böter.

Beskattningen av rennäringen

- I Sverige är renägaren skattetekniskt verksam som en egen enskild självständig näringsidkare som redovisar sin egen verksamhet som vilket annat företag som helst och denne kan även söka företagsstöd för investeringar m.m. som företag i andra branscher. Renägaren har möjlighet att i sin skattedeklaration utjämna/fördela överskottet i verksamheten ett visst år genom att nyttja möjligheterna som *Periodiseringsfond*, *Expansionsfond* eller *Positiv räntefördelning* ger. Uppkommet underskott något år i rennäringens verksamheten sparas och kan sedan jämkas med ett eventuellt överskott något annat år. I Sverige har samebyn det kollektiva ansvaret att företräda medlemmarnas och samebyns intressen, samebyn är en egen juridisk person som driver näringsverksamhet. I Finland så är det renbeteslaget som skattetekniskt är registrerad som den som bedriver näringsverksamheten, renbeteslaget sammanställer verksamhetsårets intäkter och kostnader för renbeteslaget och den enskilde renägaren och redovisar detta för berörda myndigheter för beskattning. Beskattningen grundar sig på renbeteslagets och renägarnas gemensamma intäkter och kostnader för de tre senaste verksamhetsåren. Renägaren i renbeteslaget har små möjligheter att påverka sin egen slutliga beskattning eftersom det slutliga beskattningsunderlaget grundas på samtliga renbeteslags resultatrapporter och det är genomsnittresultatet för hela landet som ligger till grund för beskattningen. En renägare kan revidera den framräknade skatteprocenten om denne kan visa att detta inte överensstämmer för hans/hennes intäkter och kostnader för de tre senaste åren. Den enskilde renägaren i Finland har ingen möjlighet att reglera ett uppkommet överskott eller underskott i sin egen rennäringens verksamhet eftersom renbeteslaget och renägarna i renbeteslaget i skattehänseende räknas som ett företag.
- En renägare från svenska sidan som bedriver näringsverksamhet och säljer eller köper något från ett annat EU-land, t.ex. Finland, betalar inte mervärdeskatt (Alv) för gjorda inköp eller påför inte mervärdeskatt för försäljning till det andra landet utan bokför den fiktivt framräknade mervärdeskatten som en ingående och utgående post i sin egen bokföring. Renägaren är registrerad som en egen självständig näringsutövare och har eget

momsregistrerings / VAT-nummer.

När en

renägare från Finland utför liknande transaktioner i sin rennärringsverksamhet med företag från t.ex. svenska sidan så är det renbeteslaget som man tillhör som är mervärdeskatteregistrerad och anses vara den som bedriver rennärringsverksamheten, den enskilde renägaren använder vid dessa transaktioner renbeteslagets moms-registrerings / VAT-nummer. Renbeteslaget redovisar och bokför den fiktivt framräknade mervärdeskatten i sin bokföring.

- En renägare i Sverige med rennärringsverksamhet beskattas även för ökningen av lagervärdet på sitt totala reninnehav. Årligen så fastställer Skatteverket produktionsutgiften (lagervärdet) för djur i renskötsel. Den genomsnittliga produktionsutgiften (lagervärdet) för ren har under perioden 2005 – 2007 ökat med ca 37 procent. Eftersom ökningen är en skattepliktig intäkt i näringsverksamheten så innebär detta en ekonomisk belastning för den som bygger upp sitt reninnehav t.ex. de som håller på att etablera sin renskötselverksamhet.

Jakt-, fiskerättigheter, virke till stugor, anläggningar m.m.

- I Sverige har medlem i samebyn rätt att nyttja markerna även till jakt, fiske och att ta virke för byggnation av anläggningar, bostäder mm för eget behov. I Finland har den samiska renskötaren enligt nu gällande lagstiftning inte dessa rättigheter som samerna enligt international rätt och rättsuppfattning har.

Betesområden enligt sedvana (Lappekodicillen)

- En del samebyar från den svenska sidan har betesområden på den norska sidan och vissa renbetesdistrikt från den norska sidan har betesområden på den svenska sidan, för närvarande så pågår förhandlingar om en ny renbeteskonvention mellan Sverige och Norge
- Suoma sámi boazodoalloguovlu meroštallamiin eai leat namuhuvvon guohtuneatnamat maiddá sápmelaccain livcce arbevirolaš geavahanrievttit, váikko Suomas lea oktasaš historja Ruotain ja Norggain ja doppe dat rievttit leat dohkkehuvvon

Intrångsersättningar för markupplåtelser, jakt och fiske m.m.

- Vid intrång av utomstående intressen inom samebyns betesmarker i Sverige av t.ex. jakt, fiske eller annat intrång i markerna så erhåller samebyn en tredjedel av erhållen intrångsersättning en tredjedel tillfaller Samefonden där samebyarna kan söka stöd till t.ex. underhåll av anläggningar mm. den sista tredjedelen går till staten/länsstyrelserna för administration. I Finland så erhåller inte de samiska renbeteslagen någon ersättning för skador som förorsakas av intrång eller för upplåtelser av t.ex. jakt och fiske inom sitt betesområde. Stáhtas lea giddodatlága mielde ovddasvástadus leat dinejeddji dain eatnamiin maid dat oamasta, dalle stáda oabbafidnodagat láigohit ja vuvdet eatnamiid, bivdinlobiid jno. Ja ožžot buvddadusaid dain.

Vapentransporter i samband med renskötselarbete

- I Finland har renskötaren rätt att medföra klass 1 vapen vid det dagliga renskötselarbetet såväl i snöskotern som i fyrhjulingen, tillstånd för dettas sökes från berörd myndighet för en viss tidsperiod.(Begränsningar finns för tidsperiodens längd för detta tillstånd, inom sameområdet så är tidsperioden kortast i förhållande till övriga delar av Finland). Tidsperiodernas längd för tillstånd för vapentransporten varierar för olika renbeteslag;

kortaste är i sameområdena och längsta tider i sydligare renbeteslag. Orsakerna för detta att tiderna är så korta här i sameområdena är rädslan för olaga jakt.

I Sverige så får man inte medföra klass 1 vapen vid det dagliga renskötselarbetet om man färdas med snöskoter eller fyrhjuling.

Ersättning för förluster och skador förorsakade av rovdjur

- Ersättning för skador och merarbete som rovdjur förorsakar rennäringen bedöms olika i Sverige och Finland. I

Sverige och i områden på den norska sidan, där samebyar från svenska sidan har betesområden, genomförs årliga inventeringar över hur många föryngringar det finns av järv, lo och varg, för varje bekräftad föryngring så ersätts samebyn med ett bestämt belopp. Om föryngring inte bekräftas inom samebyn så kan ersättning för rovdjursskador betalas om det förekommer *riktigt förekomst* eller *förekomst* av ett rovdjursart men ersättningsbeloppen i dessa fall är lägre. Ersättning för skador som örn och björn orsakar rennäringen i samebyn grundar sig på samebyns markareal.

I Finland så ersätts endast de rovdjursdödade renar som hittats och dokumenterats, i vissa fall görs också undersökningar på platsen av en särskild utsedd kommunal tjänsteman för bekräftelse om att renen blivit dödat av ett rovdjur, kostnaden för denna kontroll betalas av enskilda renägare. Minst 5% av rapporterade rovdjursdödade renar skall kontrolleras på plats. Ersättningen för örndödade renar beräknas efter antal örnföryngringar, s.k. revirgrundad ersättning. Ersättningsbeloppet som utbetalas för en bekräftad revirgrundad örnföryngring kan fördelas mellan flera renbeteslag om örnboet ligger i gränsområdet för flera renbeteslag. Inom sameområdet ersätts rovdjursdödade renar med dubbelt ersättningsbeloppet.

LAGAR, FÖRORDNINGAR OCH FÖRESKRIFTER I SVERIGE / LÁGAT; ÁSAHUSAT JA NJUOLGGADUSAT RUOTAS / LAIT, ASETUKSET JA SÄÄDÖKSET RUOTSISSA

Samisk renskötsel/Sápmelaš boazodoallu

- Lappekodicillen 1751
- Sveriges grundlag
- SFS (1994:1500) Lag med anledning av Sveriges anslutning till Europeiska Unionen.
- Anslutningsfördraget mellan Sverige, Finland och EU den 29 augusti 1994, Protokoll 3 om det samiska folket.
- SFS (1992:1433) Sametingslagen
- SFS (1993:327) Förordning med instruktion för Sametinget.
- SFS (2005:765) Förordning om statsbidrag för nationella minoriteter
- SFS (1986:223) Förvaltningslagen
- SFS (1971:437) Rennäringslagen
- SFS (1993:384) Rennäringsförordningen
- SFS (1993:384) Rennäringsförordningen (Samefonden)
- SFS (1979:429) Skogsvårdslag
- SFS (1993:1096) Skogsvårdsförordning

- SFS (1999:1175) Lag om rätt att använda samiska hos förvaltningsmyndigheter och domstolar
- SFS (1995:205) Sameskolförordningen ??
- SFS (1980:100) Sekretesslagen
- SFS (1972:719) Expropriationslagen
- STFS (2007:1) Sametingets författningssamling, ..*renmärken*
- STFS (2007:2) Sametingets författningssamling, ..*renräkning, renlängd, företagsregister rennäring.*
- STFS (2007:3) Sametingets författningssamling, ..*hänsyn till naturvårdens och kulturmiljövårdens intressen vid renskötsel*
- STFS (2007:4) Sametingets författningssamling, ..*särskilt pristillägg på renkött*
- STFS (2007:5) Sametingets författningssamling, ..*ersättning till rennäringensföretag för vissa merkostnader och förluster med anledning av Tjernobylyckan*
- STFS (2007:6) Sametingets författningssamling, ..*ersättning för kostnader för medling vid tvister om skador på grund av renbetning på åkermark*
- STFS (2007:7) Sametingets författningssamling, ..*miljöersättning till natur- och kulturmiljöer i renskötselområde*
-
- SFS (1972:114) Konventionen den 9 maj 1972 mellan Sverige och Norge om renbetning.
- SFS (1972:116) kungörelse om tull- och skattefrihet vid uppförande och underhåll av vissa stängsel för renar.(Gränsöverskridande renskötsel)
- Altevattendomen 1968, (Norges Höysterett).
- Samernas sedvanemarkar. (SOU 2006:4) Betänkande av Gränsdragningskommissionen för renbetesområdet.
- SFS (1926:1) Konventionen av den 29 maj 1925 mellan Sverige och Finland angående renar i gränsområdet.
- SFS (1926:3) Konventionen av den 29 maj 1925 mellan Sverige och Finland angående renar i gränsområdet.
- SFS (1926:4) Konventionen av den 29 maj mellan Sverige och Finland ang. renar i gränsområdet.
- SFS (1993:1278) Upphävande kungörelse (1926:4) tullfrihet konventionen mellan Sverige och Finland.
- Sametinget: Näringspolitisk strategi för Sametinget, antagen av Sametingets plenum 24-26 oktober 2006.
- Jokkmokksdeklarationen: Förklaring från den första sameparlamentarikerkonferensen, Jokkmokk den 24 februari, 2005

Befintliga samiska produktmärken/ Sápmelaš buvttamearkat

- RENLYCKA; Renkött från naturbetande djur, producerat med känsla för smak, kvalitet och kulturarv. Varumärket ägs av Svenska Samernas Riksförbund.
- SÁMI DUODJI; Skydda samiska hantverksprodukter mot plagiering och illojal konkurrens, vägleda och informera köparen om produkter tillverkade av samiska slöjdare. Duodji märket administreras av Sameslöjdstiftelsen Sámi Duodji.

Traditionella specialiteter /Skydd av geografiska beteckningar och ursprungsbeteckningar

- (EG) nr1898/2006 Kommissionens förordning av den 14 december 2006 om fastställande av närmare tillämpningsbestämmelser för rådets förordning (EG) nr 510/2006 om skydd av geografiska beteckningar och ursprungsbeteckningar för jordbruksprodukter och livsmedel.
- (EG) nr 510/2006 Rådets förordning av den 20 mars 2006 om skydd av geografiska beteckningar och ursprungsbeteckningar för jordbruksprodukter och livsmedel.
- (EG) nr1216/2007 Kommissionens förordning av den 18 oktober 2007 om tillämpningsföreskrifter till rådets förordning (EG) nr 509/2006 om garanterade traditionella specialiteter av jordbruksprodukter och livsmedel.
- (EG) nr 509/2006 av den 20 mars 2006 om garanterade traditionella specialiteter av jordbruksprodukter och livsmedel.

Beskattning av enskild renägare och sameby/ Cearu lahtu vearuheapmi

- SFS (2003:1106) Förordning med instruktion för skatteverket
  - SFS (1999:1229) Inkomstskattelag
  - SFS (1999:1078) Bokföringslagen.
  - BFNAR (2006:1), (2006:2) Bokföringsnämndens allmänna råd om löpande bokföring.
  - SKV 552, Skatteverket, Moms, Mervärdesskatt.
  - SKV 560, Skatteverket, Moms vid utrikeshandel.
  - SKVFS (2007:21) Produktionsutgiften för djur i renkötseln../.../(lagervärde)
  - SKVFS (2006:27) Produktionsutgiften för djur i renkötseln../.../(lagervärde)
  - SKV A 2007:2 Skatteverket, Allmänna råd om inventarier av mindre värde att tillämpas fr.o.m. ../.../.. taxering.
  - SKV 282, Skatteverket, Bokföring, bokslut och deklaration.
  - SKV 295, Skatteverket, Skatteregler för enskilda näringsidkare.
  - SKV 295, Den enskilde näringsidkaren kan göra vissa resultatjusteringar i sin deklaration.
- *Räntefördelning*; en del av vinsten flyttas från beskattning i näringsverksamheten till beskattning i kapital, beskattas med 30%.
- *Expansionsfond*; möjlighet att skjuta upp beskattningen till ett senare år, avsatt belopp beskattas med expansionsfondsskatt på 28%, skatten återbetalas när avsatt belopp återföres till beskattning i näringsverksamheten.
- *Periodiseringsfond*; ger möjlighet att till en del skjuta upp beskattningen, 30% av inkomsten, i näringsverksamheten till ett senare år. Avsatt belopp måste återföras till beskattning senast sju år efter det år det sattes av.
- *Underskottsavdrag*; Uppkommen underskott kan sparas och dras av nästa år, om näringsverksamheten efter avdrag av tidigare års underskott åter visar underskott, får detta tas med till nästa år osv. Någon begränsning för underskottsavdrag finns inte.
- *Underskottsavdrag för nystartad näringsverksamhet*; Uppkommen underskott kan i vissa fall dras av i inkomstslaget *Tjänst*. (SKV 282, SKV295).
- *Eget uttag i näringsverksamheten*; uttag av matrenar beskattas på samma sätt som övrig försäljning, uttaget bokförs som intäkt i näringsverksamheten och är mervärde-skattepliktigt.

Socialförsäkringar/ Sosiálalaš doarja

- SFS (2000:980) Socialavgiftslagen
- SFS (1994:1744) Lag om allmän pensionsavgift.
- SFS (1994:1920) Lag om allmän löneavgift.

- Enskild privat pensionsförsäkring kan tecknas i någon av försäkringsbolagen som finns på marknaden.

Utbildning/ Skuvlejummi

- SFS (1995:205) Sameskolförordningen
- SFS (1994:1194) Grundskoleförordning.
- SFS (1992:394) Gymnasieförordning.
- SFS (1995:401) Specialskoleförordning.
- SFS (1977:628) Förordning om statsbidrag till hemspråksträning i förskolan.
- SFS (2001:362) Förordning om bidrag till korttidsstudier.
- SFS (2000:86) Förordning om statsbidrag till åtgärder för att stödja användningen av samiska, finska och meänkieli.
- Samernas Utbildningscentrum, Jokkmokk.
- Andra utbildningsinstitutioner.

Arbetsmarknadsförsäkringar och Företagshälsovård/ Bargofápmudáhkkiidusat ja fidnodat dearvvašvuohta fuolahus

- AMF försäkringar och/eller andra försäkringsbolag på marknaden.
- Andra försäkringsbolag på marknaden.

Binäringar till rennäringen/ Boazodoalu siidoeláhusat

- SFS (1971:437) Rennäringslagen
- SFS (1993:384) Rennäringsförordningen
- Sametinget: Näringspolitisk strategi för Sametinget, antagen av Sametingets plenum 24-26 oktober 2006.

Betesfrågor. Flyttningar mellan betesområden/ Guohtuneatnamat ja johtimat

- SFS (1971:437) Rennäringslagen
- SFS (1993:384) Rennäringsförordningen
- Sveriges grundlag
- Lappekodicillen 1751
- SFS (1994:1500) Lag med anledning av Sveriges anslutning till Europeiska Unionen.
- Anslutningsfördraget mellan Sverige, Finland och EU den 29 augusti 1994, Protokoll 3 om det samiska folket.
- SFS (1992:1433) Sametingslagen
- STFS (2007:3) Sametingets författningssamling.
- SFS (1986:223) Förvaltningslagen
- SFS (1972:114) Konventionen den 9 maj 1972 mellan Sverige och Norge om renbetning.
-
- SFS (1926:4) Konventionen av den 29 maj mellan Sverige och Finland ang. renar i gränsområdet.
- SFS (1979:429) Skogsvårdslag
- SFS (1993:1096) Skogsvårdsförordning
- Samernas sedvanemarker. (SOU 2006:4) Betänkande av Gränsdragningskommissionen för renbetesområdet.

Högsta tillåtna renantal/ Boazologut

- SFS (1971:437) Rennäringslagen
- SFS (1993:384) Rennäringsförordningen
- SFS (1972:114) Konventionen den 9 maj 1972 mellan Sverige och Norge om renbetning.

Hänglav (plocking, nerhuggning) / Jeagilcoaggin

- SFS (1971:437) rennäringslagen
- SFS (1979:429) Skogsvårdslag
- SFS (1993:1096) Skogsvårdsförordning
- Rättsfall där renägare plockat renlav..

Miljön och miljöersättning till natur- och kulturmiljöer i renskötseområdet/ Boazodoalu birasbuvttadusat luondu- ja kulturbirrasiidat

- SFS (1998:808) Miljöbalken
- SFS (1998:900) Förordning om tillsyn enligt miljöbalken.
- SFS (2007:481) Förordning om stöd för landsbygdsutvecklingsåtgärder
- SFS (2007:14) Förordning om förvaltning av EG:s strukturfonder.
- SFS (1988:950) Lag om kulturminnen m.m.
- SFS (1988:1188) Förordning om kulturminnen m.m.
- SFS (2007:20) om ansökan om och handläggning av landsbygdsutvecklingsåtgärder.
- (EG) nr 1698/2005 Rådets förordning av den 20 september 2005 om stöd för landsbygdsutveckling från Europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling.
- (EG) nr 1320/2006 Kommissionens förordning av den 5 september 2006 om bestämmelser för övergång till det stöd för landsbygdsutveckling som föreskrivs i rådets förordning (EG) nr 1698/2005.
- (EG) nr 1974/2006 Kommissionens förordning av den 15 december 2006 om tillämpningsföreskrifter för rådets förordning (EG) nr 1698/2005 om stöd för landsbygdsutveckling från Europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling.
- (EG) nr 1975/2006 Kommissionens förordning av den 7 december 2006 om tillämpningsföreskrifter för rådets förordning (EG) nr 1698/2005 ifråga om kontroller och tvärvillkor i samband med stöd för landsbygdsutveckling.
- (EG) nr 1782/2003 Rådets förordning av den 29 september 2003 om upprättande av gemensamma bestämmelser för system för direktstöd inom den gemensamma jordbrukspolitiken och om upprättande av vissa stödsystem för jordbrukare.
- (EG) nr 796/2004 Kommissionens förordning av den 21 april 2004 om närmare föreskrifter för tillämpningen av de tvärvillkor, den modulering och det integrerade administrations- och kontrollsystem som föreskrivs i rådets förordning (EG) nr 1782/2003..../..
- STFS (2007:7) Sametingets föreskrifter om miljöersättning till natur- och kulturmiljöer i renskötseområdet.
- Förordning (2007:20) om ansökan och handläggning av stöd för landsbygdsutvecklingsåtgärder.
- Lagen (1994:1708) om EG:s förordningar om strukturstöd till utveckling av landsbygden.
- SJVFS (2004:85) Föreskrift om bestämmelser om de föreskrivna tvärvillkoren som ska iakttagas.
- SJVFS (2007:5) Föreskrifter.. stöd till kulturmiljöer i renskötseområdet.
- SJVFS (2006:37) Föreskrifter om nationellt stöd till jordbruket i norra Sverige.

- Sametingets genomförandestrategi *Landsbygdsprogrammet 2007 – 2013*.

Intrångsersättningar, Upplåtelseavgifter

(gruva, grustäkt, torvtäkt, annan exploatering m.m.)/ Sisabáhkken

- SFS (1971:437) Rennäringslagen.
- SFS (1993:384) Rennäringsförordningen
- SFS (1993:384) Rennäringsförordningen (Samefonden, Mark-, Jakt-, och Fiskekortsupplåtelser m.m.)
- SFS (1972:719) Expropriationslagen
- Lappekodicillen 1751

Terrängkörning/ Mohtorfievruiquin vuodjin

- SFS (1975:1313) Terrängkörnings lagen.
- SFS (1978:594) Terrängkörningsförordningen
- SFS (1998:1276) Trafikförordningen.
- NFS (2005:1) Naturvårdsverkets allmänna råd till terrängkörningslagen och terrängkörningsförordningen.
- Förordning (1997:713) Samråd Länsstyrelse / kommun vid meddelande av förbud eller föreskrift för terrängkörning../.../..Särskild försiktighet vid körning på barmark på kalfjäll.
- Förordning 2002:929 ../.../.. föreskrift om vilken typ av terrängfordon som får framföras på skoterleden.
- Förordning 1998:1288 Föreskrift Samråd Länsstyrelse / Naturvårdsverk../.../..

Katastrofskadeskydd/Heahtebuvttadusat

- Sametinget är den myndighet som behandlar samebyarnas ansökningar om medel för katastrofskadeskydd. Medel till katastrofskydd, kan i mån av medel, beviljas från anslaget ”Främjande av rennäringen”.

Bensinstöd/ Bensindoarja

- Stödformen ”Bensinstöd” tillämpas inte i Sverige utan köp av drivmedel som används inom näringsverksamheten bokförs/redovisas som en rörelsekostnad, mervärdeskatten redovisas i näringsverksamhetens momsdeklaration.

Prisstöd/Haddedoarja

- STFS (2007:4) Sametinget: Föreskrifter om särskilt pristillägg på renkött.
- SJVFS (2002:14) Saknr O 40; Föreskrifter om ändring i Statens Jordbruksverks föreskrifter SJVFS (1988:127) om klassifiering av slaktkroppar.
- Klassifiering vid renslakt

Livdjursstöd/Eallibohccodoarja

- Stödformen *Livdjursstöd* finns inte i Svrige.

Investeringsbidrag och investeringsstöd/Oastindoarja

- SFS (1993:384) Rennäringsförordningen (**Samefonden**)
- SFS (2007:481) Förordning om stöd för landsbyggsutvecklingsåtgärder.
- SJVFS (2006:37) Föreskrifter om nationellt stöd till jordbruket i norra Sverige.
- SJVFS (2007:43) Statens Jordbruksverks föreskrifter om företagsstöd och projektstöd.

- SJVFS (2007:44) Statens Jordbruksverks föreskrifter om rutiner vid de lokala utvecklingsgruppernas handläggning av ärenden om projektstöd.
- SJVFS (2007:47) Föreskrifter om ändring i Statens Jordbruksverks föreskrifter (SJVFS 2007:5) om rutiner vid Sametingets handläggning och kontroll av ärenden om företagsstöd och projektstöd samt miljöersättning för värdefulla natur och kulturmiljöer i renkötselområdet.
- SJVFS (2007:50) Föreskrifter om ändring i Statens Jordbruksverks föreskrifter (SJVFS 2007:9) om ansökan om vissa jordbrukar och landsbyggsstöd.
- Microstöd _ Länsstyrelsen

Direktförsäljning/Njuolggovuovdin

- Sverige har inte ansökt om undantag från EU förordningen för direktförsäljning av renkött liknande den i Finland. (Undersökning från *Ruokamyryktystilastos* och *Elintarvikevirastos* i Finland så har renkött och torkat renkött hittills inte förorsakat några smittsamma sjukdomar.

Transporter av levande djur, Transport av slaktrenar till annat land./Elliid fievrrideapmi, njuvvojuvvi bohccuid fievrrideapmi nubbi riikii

- (EG) nr 282/2004 Kommissionens förordning av den 18 februari 2004 om inrättande av dokument för deklarering och veterinärkontroll av djur från tredje land som förs in i gemenskapen.
- (EG) nr 1/2005 Rådets förordning av den 22 december 2004 om skydd av djur under transport och därmed sammanhängande förfarande och om ändring av direktiven 64/432/EEG och 93/119/EG och förordning (EG) nr 1255/97.
- (EG) nr 882/2004 Europaparlamentets och Rådets förordning av den 30 april 2004 om offentlig kontroll för att säkerställa kontrollen och efterlevnaden av foder och livsmedelslagstiftningen samt bestämmelserna om djurhälsa och djurskydd.
- 91/496/EEG Rådets direktiv av den 15 juli 1991 om fastställande av regler för hur veterinärkontroller skall organiseras för djur som importeras till gemenskapen från tredje land och om ändringar av direktiven 89/662/EEG, 90/425/EEG och 90/675/EEG.
- SFS (1988:534) Djurskyddslag
- SFS (1988:539) Djurskyddsförordning
- SFS (2007:488) (1998:415) Förordning med instruktion för Statens Jordbruksverk.
- SJVFS (2007:1) Saknr. J 14; Statens Jordbruksverks föreskrifter om djurhälsovillkor för handlare, uppsamlingsplatser och transportörer i samband med förflyttning av får, getter, nötkreatur och svin mellan Sverige och andra länder inom Europeiska unionen (EU) samt Norge.
- SJVFS (2006:42) Saknr J11A; Statens Jordbruksverks föreskrifter om djurhälsoregler för import och transitering av vissa levande hov- och klövdjur.
- DFS (2006:9) Sak nr 5:3, Djurskyddsmyndighetens föreskrifter och allmänna råd (ändring av DFS (2004:10)) om transporter av levande djur.
- DFS (2007:xx) Förslag till ändring av *Djurskyddsmyndighetens föreskrifter om transport av levande djur* (Statens Jordbruksverks övertog Djurskyddsmyndigheten 1 juli 2007)
- DFS (2004:9) Djurskyddsmyndighetens allmänna råd om tillsyn mm.
- Sametinget: (dnr 2007-1021) Remissyttrande ang. förslag till förändring av Djurskyddsmyndighetens föreskrifter om transport av levande djur.

Slakt- och livsmedelshygien/Njuovvan- ja buvttahygienia

- (EG) nr 1244/2007 Kommissionens förordning av den 24 oktober 2007 om ändring av förordning (EG nr 2074/2005) med avseende på tillämpningsåtgärder för vissa produkter av animaliskt ursprung avsedda att användas som livsmedel och om särskilda regler för offentliga kontroller i fråga om besiktning av kött.
- (EG) nr 852/2004 Europaparlamentets och rådets förordning av den 29 april 2004 om livsmedelshygien.
- (EG) nr 853/2004 Europaparlamentets och rådets förordning av den 29 april 2004 om fastställande av särskilda hygienregler för livsmedel av animaliskt ursprung
- (EG) nr 854/2004 Europaparlamentets och rådets förordning om fastställande av särskilda bestämmelser för genomförande av offentlig kontroll av produkter av animaliskt ursprung avsedda att användas som livsmedel.
- (EG) nr 178/2002 Europaparlamentets och rådets förordning av den 28 januari 2002 om allm. principer och krav för livsmedelslagstiftning, om inrättande av Europeiska myndigheten för livsmedelssäkerhet och om förfarande i frågor som gäller livsmedelssäkerhet.
- (EG) nr 999/2001 Europaparlamentets och rådets förordning av den 22 maj 2001 om fastställande av bestämmelser för förebyggande, kontroll och utrotning av vissa typer av transmissibel spongiform encefalopati.
- (EG) nr 1831/2003 Europaparlamentets och rådets förordning av den 22 september om fodertillsatser.
- (EG) nr 136/2004 Kommissionens förordning av den 22 januari 2004 om veterinärkontroller av produkter från tredje land vid gemenskapens gränskontrollstationer.
- (EG) nr 882/2004 Europaparlamentets och rådets förordning av den 30 april 2004 om offentlig kontroll för att säkerställa kontrollen och efterlevnaden av foder och livsmedelslagstiftningen samt bestämmelserna om djurhälsa och djurskydd.
- SFS (2006:804) Livsmedelslagen
- SFS (2006:813) Livsmedelsförordning
- SFS (1999:657) Epizootilagen.
- SFS (1999:659) Epizootiförordningen.
- SFS (2006:805) Lag om foder och animaliska biprodukter
- SFS (2006:1032) Förordning / Tillkännagivande om de EG-bestämmelser som kompletteras av livsmedelslagen (2006:804)
- SFS (2006:1166) Förordning om avgifter för offentlig kontroll av livsmedel.
- SFS (2006:812) Förordning om kontroll av livsmedel som importeras från tredje land.
- SFS (1974:271) Kungörelse om kontroll vid utförsel av livsmedel.
- SFS (2006:814) Förordning om foder och animaliska biprodukter.
- SFS (2006:1165) Avgifter för offentlig kontroll av foder och animaliska biprodukter.
- SFS (2007:601) Tillkännagivande om de EG-bestämmelser som kompletteras av livsmedelslagen (2006:804).
- SJVFS (2004:93) Statens Jordbruksverks föreskrifter om fastställandet av djurhälsoregler för produktion, bearbetning, distribution och införsel av produkter av animaliskt ursprung avsedda att användas som livsmedel.
- DFS (2004:12) Saknr L 22, Djurskyddsmyndighetens föreskrifter och allmänna råd om hantering av vissa djurarter vid slakt eller annan avlivning
- DFS (2005:6) Saknr L22:1, Djurskyddsmyndighetens föreskrifter och allmänna råd om hantering av vissa djurarter vid slakt eller annan avlivning

- DFS (2006:5) Saknr L22:2, Djurskyddsmyndighetens föreskrifter och allmänna råd om hantering av vissa djurarter vid slakt eller annan avlivning
- DFS (2006:3) Saknr L 43, Djurskyddsmyndighetens föreskrifter och allmänna råd om officiella veterinärers djurskyddskontroll vid slakteri.
- DFS (2005:7) Saknr L 41, Djurskyddsmyndighetens föreskrift om ändring av (DFS 2004:14) om operativa ingrepp på eller injektioner till djur.
- LIVSFS (2007:06) Föreskrifter om ändring i Livsmedelsverkets föreskrifter (LIVSFS:2005:20) om livsmedelshygien. (Beslutad 22 maj 2007).
- LIVSFS (2007:06) H15, 25 § - Strövremslakt
- LIVSFS (2007:06) H15, 26 § - Utomhustorkat renkött
- LIVSFS (2007:06) H15, 27 § - Snarad ripa
- LIVSFS (2007:06) H15, 29-30 § - Jägare som levererar små mängder vilt eller kött av vilt.
- LIVSFS (2007:06) H15, 35 § - Fisk
- LIVSFS (2007:20) H 15, Livsmedelsverkets föreskrifter om livsmedelshygien.
- LIVSFS (2006:4) Kontroll av livsmedel vid import från tredje land.
- LIVSFS (2006:12) H95, Livsmedelsverkets föreskrifter om djupfrysta livsmedel.
- LIVSFS (2005:20) H15, Livsmedelsverkets föreskrifter om livsmedelshygien
- LIVSFS (2005:21) H4, Livsmedelsverkets föreskrifter om offentlig kontroll av livsmedel.
- LIVSFS (2005:22) J 66, Livsmedelsverkets föreskrifter om kontroll vid handel med animaliska livsmedel inom den Europeiska Unionen.
- LIVSFS (2006:21) H20, Livsmedelsverkets föreskrifter om avgifter för kontroll, prövning och registrering.
- LIVSFS (2005:23) H 20, Livsmedelsverkets föreskrifter om avgifter.
- LIVSFS (2005:03) H 65, Karenstider vid hantering av livsmedel från djur som behandlats med läkemedel.
- LIVSFS (2004:27) Livsmedelsverkets föreskrifter om märkning och presentation av livsmedel
- LIVSFS (1973:17) H 198, Slakt av ren i gränstrakterna mellan Sverige och Norge.
- LIVSFS (1996:36) H 120, Hälsokontroll
- LIVSFS (2006:22) Livsmedelsverkets förteckning över gällande föreskrifter och allmänna råd.
- SLVFS (2001:30) H90, Livsmedelsverkets föreskrifter i fråga om vatten./.../..
- Livsmedelsverket: Genomförande av offentliga kontroller vid slakt av ren./.../.. instruktionen grundar sig på Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 854/2004. Gäller fr.o.m. 2006-01-06.
- Livsmedelsverket: Beslut om fastställande av Sveriges fleråriga kontrollplan för livsmedelskedjan, 2007 – 2009. Dnr 448/06 Sakn. 19.
- Livsmedelsverket: Sveriges fleråriga kontrollplan för livsmedelskedjan 2007 – 2009.
- Livsmedelsverket: Kontroller vid slakt av vilt och hägnat vilt, 25 oktober 2005, Sak nr 419.
- Kontaktpunkter för Sveriges fleråriga kontrollplan för livsmedelskedjan:
  - Livsmedelsverket, Webbplats www.slv.se
  - Jordbruksverket, Webbplats www.sjv.se
  - Statens Veterinärmedicinska Anstalt, Webbplats www.sva.se
  - Djurskyddsmyndigheten, Webbplats www.djurskyddsmyndigheten.se (från 1 juli-07 www.sjv.se)
- SJVFS (2002:16) om anmälningspliktiga djursjukdomar.
- SJVFS (2005:68) om veterinära kontroller av produkter som förs in från tredje land.

- SJVFS (2006:81) om foder.
- SJVFS (2006:xx) om offentlig kontroll av foder och animaliska biprodukter.
- SJVFS (1999:95) om förprovning av djurstallar.
- Mobila och semimobila slakterier som alternativa slaktsystem. (Eva Hedberg och Ginna Gebresenbet. Institutionen för Lantbruksteknik).

Godkännande och registrering av anläggningar/Rusttegiid ja báikkiid dohkkeheapmi ja registreren

- (EG) nr 852/2004 Europaparlamentets och Rådets förordning, artikel 6, (EG) innehåller grundläggande regler om vilka anläggningar som skall godkännas eller registreras och förfarandet vid godkännande och registrering.
- (EG) nr 853/2004 Europaparlamentets och Rådets förordning, artikel 4, innehåller grundläggande regler om vilka anläggningar som skall godkännas eller registreras och förfarandet vid godkännande och registrering.
- (EG) nr 1774/2002 Europaparlamentets och Rådets förordning ang. ansökan om ett godkännande eller förlängt godkännande av anläggningar i vilken animaliska biprodukter och därav framställda produkter tas emot./.../..
- SFS (1987:10) Plan och bygglag.
- SFS (1987:383) Plan och byggförordning.

Slaktmetoder privat (avlivning)/ Priváhta njuovvan (giehtadallat)

- Fältslakterier / Mobila slakterier: Forskning av A.M. Vaarala och H. Koskela, *Microbiological Contamination of Reindeer Carcasses in Different Reindeer Slaughterhouses, Journal of Food Protection, Vol. 62, No 2, 1999:152-155, 1999.* Forskning visar att produktion av renkött som uppfyller hygienkraven kan produceras även i fältslakterier.
- DFS (2004:12) Saknr L 22, Djurskyddsmyndighetens föreskrifter och allmänna råd om hantering av vissa djurarter vid slakt eller annan avlivning
- DFS (2005:6) Saknr L22:1, Djurskyddsmyndighetens föreskrifter och allmänna råd om hantering av vissa djurarter vid slakt eller annan avlivning
- DFS (2006:5) Saknr L22:2, Djurskyddsmyndighetens föreskrifter och allmänna råd om hantering av vissa djurarter vid slakt eller annan avlivning
- Livsmedelsverket: Information 2005-10-25 Dnr ad 1976/05 Saknr 419. Hur blir det med kontrollen i samband med slakt av vilt och hägnat vilt från och med den 1 januari 2006? (LIVS).
- Mobila och semimobila slakterier som alternativa slaktsystem. (Eva Hedberg och Ginna Gebresenbet. Institutionen för Lantbruksteknik).

Slaktbiprodukter / Slaktavfall /Njuovvama siidobuktagat ja njuovvanbázahusat

- (EG) nr 1774/2002 Europaparlamentets och Rådets förordning av den 3 oktober 2002 om hälsobestämmelser för animaliska biprodukter som inte är avsedda att användas som livsmedel.
- (EG) nr 136/2004 Kommissionens förordning av den 22 januari 2004 om veterinärkontroller av produkter från tredje land vid gemenskapens gränskontrollstationer.
- (EG) nr 999/2001 Europaparlamentets och Rådets förordning av den 22 maj 2001 om fastställande av bestämmelser för förebyggande, kontroll och utrotning av vissa typer av transmissibel spongiform encefalopati.
- (EG) nr 183/2005 Europaparlamentets och Rådets förordning av den 12 januari 2005 om fastställande av krav för foderhygien.

- (EG) nr 853/2004 Europaparlamentets och Rådets förordning av den 29 april 2004 om fastställandet av särskilda hygienregler för livsmedel av animaliskt ursprung ska grävas ned i den mån de inte omhändertas enligt förordning (EG) nr 1774/2002.
- (EG) nr 882/2004 Europaparlamentets och Rådets förordning av den 30 april 2004 om offentlig kontroll för att säkerställa kontrollen och efterlevnaden av foder och livsmedelslagstiftningen samt bestämmelserna om djurhälsa och djurskydd.
- (EG) nr 1244/2007 Kommissionens förordning av den 24 oktober 2007 om ändring av förordning (EG nr 2074/2005) med avseende på tillämpningsåtgärder för vissa produkter av animaliskt ursprung avsedda att användas som livsmedel och om särskilda regler för offentliga kontroller i fråga om besiktning av kött.
- SFS (1998:808) Miljöbalken.
- SFS (2006:805) Lagen om foder och animaliska biprodukter
- SFS (2006:1033) Tillkännagivande om de EG-bestämmelser som kompletteras av lagen (2006:805) om foder och animaliska biprodukter.
- SFS (1999:657) Epizootilagen.
- SFS (1999:659) Epizootiförordningen.
- SFS (2006:814) Förordning om foder och animaliska biprodukter.
- SFS (2006:1165) Förordning om avgifter för offentlig kontroll av foder och animaliska biprodukter.
- SFS (2001:1063) Avfallsförordningen.
- SJVFS (2006:81) Jordbruksverkets föreskrifter och allmänna råd om foder.
- SJVFS (2006:21) Jordbruksverkets föreskrifter och allmänna råd om offentlig kontroll av foder och animaliska biprodukter.
- SJVFS (2005:68) om veterinära kontroller av produkter som förs in från tredje land.
- SJVFS (2007:2) Saknr K 14, Föreskrifter om ändring i Statens Jordbruksverks föreskrifter (SJVFS 2006:84) om befattning med animaliska biprodukter och införsel av andra produkter, utom livsmedel, som kan sprida smittsamma sjukdomar till djur och människor (2 kapitlet § 23 d. animaliska biprodukter från renslakt).
- SJVFS (2007:21) Sak nr. M40, Statens Jordbruksverks föreskrifter och allmänna råd om offentlig kontroll av foder och animaliska biprodukter.

Djurskydd / Eallisuodjaleapmi

- SFS (1988:534) Djurskyddslagen
- SFS (1988:539) Djurskyddsförordning
- SFS (1999:657) Epizootilagen.
- SFS (1999:659) Epizootiförordningen.
- SJVFS (2007:1) Saknr. J 14; Statens Jordbruksverks föreskrifter om djurhälsovillkor för handlare, uppsamlingsplatser och transportörer i samband med förflyttning av får, getter, nötkreatur och svin mellan Sverige och andra länder inom Europeiska unionen (EU) samt Norge.
- SJVFS (2006:42) Saknr J11A; Statens Jordbruksverks föreskrifter om djurhäsoregler för import och transitering av vissa levande hov- och klövdjur.
- SJVFS (2002:97) Saknr K6, Statens Jordbruksverks föreskrifter om epizootiska sjukdomar.
- SJVFS (2002:16) om anmälningspliktiga djursjukdomar.
- SJVFS (2005:53) om veterinära kontroller av levande djur från tredje land.
- DFS (2004:9) L4 om Djurskyddsmyndighetens allmänna råd om tillsyn mm.

- DFS (2004:10) L5 om Djurskyddsmyndighetens föreskrifter och allmänna råd om transport av levande djur.
- DFS (2004:24) L9 om Djurskyddsmyndighetens allmänna råd om helikopterdrivning av renar.
- DFS (2004:12) L22 om Djurskyddsmyndighetens föreskrifter och allmänna råd om hantering av vissa djurarter vid slakt eller annan avlivning.
- DFS (2005:7) L 41 Djurskyddsmyndighetens föreskrifter om operativa ingrepp på eller injektioner till djur.
- DFS (2004:14) L 41 om Djurskyddsmyndighetens föreskrifter om operativa ingrepp på eller injektioner till djur.
- DFS (2006:3) L43 om Djurskyddsmyndighetens föreskrifter och allmänna råd om officiella veterinärers djurskyddskontroll på slakteri.
- DFS (2004:17) L 100 om Djurskyddsmyndighetens föreskrifter och allmänna råd om djurhållning inom lantbruket.
- DFS (2005:12) L117 om Djurskyddsmyndighetens föreskrifter om avgifter i vissa ärenden
- DFS (2004:5) L120 om Djurskyddsmyndighetens föreskrifter om kravet på tillstånd enligt 16§ djurskyddslagen mm. för hållande av häst, hund, katt, och övriga sällskapsdjur.
- DFS (2007:xx) Förslag till ändring av *Djurskyddsmyndighetens föreskrifter om transport av levande djur* (Statens Jordbruksverks övertog Djurskyddsmyndigheten 1 juli 2007).
- Sametinget: (dnr 2007-1021) Remissyttrande ang. förslag till förändring av Djurskyddsmyndighetens föreskrifter om transport av levande djur.

Kastrering /Gáskin

- SFS (1988:539) Handjur av ren får kastreras utan att veterinär anlitas.
- DFS (2004:14) Operativa ingrepp eller injektioner till djur.
- DFS (2005:7) Saknr L 41, Djurskyddsmyndighetens föreskrift om ändring av (DFS 2004:14) om operativa ingrepp på eller injektioner till djur.

Parasitbekämpning / Dávdaeasttin

- LIVSFS (2005:03) H 65, Karenstider vid hantering av livsmedel från djur som behandlats med läkemedel.
- SJVFS (2006:87) Saknr. C 15, Veterinärers rätt att föreskriva läkemedel till djurvård.
- SFS (1999:657) Epizootilagen.
- SFS (1999:659) Epizootiförordningen.
- DFS (2005:7) Saknr L 41, Djurskyddsmyndighetens föreskrift om ändring av (DFS 2004:14) om operativa ingrepp på eller injektioner till djur.
- SJVFS (2002:97) Saknr K6, Statens Jordbruksverks föreskrifter om epizootiska sjukdomar.

Utfodring/Biebman

- Lag (2006:814) om foder och animaliska biprodukter.
- (EG) nr 136/2004 Europaparlamentets och Rådets förordning om införsel av hö och halm.
- SFS (1993:384) Rennäringsförordningen, (i mån av medel får bidrag lämnas till viss del för utfodring av renar vid svåra betesförhållanden).
- STFS (2007:5) Sametingets författningssamling; ersättning för vissa merkostnader och förluster med anledning av Tjernobylyolyckan.

Kalvmärkning/Miessemearkun

- SFS (1971:437) Rennäringslagen.

- STFS (2007:1) Sametingets författningssamling, ..*renmärken*
- DFS (2005:7) Saknr L 41, Djurskyddsmyndighetens föreskrift om ändring av (DFS 2004:14) om operativa ingrepp på eller injektioner till djur.
- SFS (1971:437) Rennäringslagen
- Anslutningsfördraget mellan Sverige, Finland och EU den 29 augusti 1994, Protokoll 3 om det samiska folket.
- SFS (1972:114) Konventionen den 9 maj 1972 mellan Sverige och Norge om renbetning.

Renvallarhund, vaccinationsplikt m.m. / Boazobeatnagat, bohkkheapmi ee.

- SFS (1971:437) Rennäringslagen.
- SFS (2000:537) Lag om märkning och registrering av hundar
- (EG) nr 998/2003 Kommissionens beslut om fastställandet av villkor för transport av hundvalpar och kattungar utan kommersiellt syfte från tredjeländer till gemenskapen.
- SFS (2002:7) Förordning om märkning och registrering av hundar
- SJVFS (2004:32) Saknr J36; Statens Jordbruksverks föreskrifter om utfärdande av pass för sällskapsdjur.
- SJVFS (2005:73) Saknr J 13A; Föreskrifter om ändring i Statens Jordbruksverks föreskrifter (SJVFS 2004:51) om införsel av sällskapsdjur.
- SJVFS (2002:97) Saknr K6, Statens Jordbruksverks föreskrifter om epizootiska sjukdomar.
- DFS (2004:6) Djurskyddsmyndighetens föreskrifter om märkning och registrering av hundar.
- DFS (2006:2) Djurskyddsmyndighetens föreskrifter om märkning och registrering av hundar.
- SJVFS (2006:87) Saknr. C 15, Veterinärers rätt att föreskriva läkemedel till djurvård.
- DFS (2005:7) L 41 Djurskyddsmyndighetens föreskrifter om operativa ingrepp på eller injektioner till djur.
- Anslutningsfördraget mellan Sverige, Finland och EU den 29 augusti 1994, Protokoll 3 om det samiska folket.
- SFS (1972:114) Konventionen den 9 maj 1972 mellan Sverige och Norge om renbetning.

Tillåtelse att fritt taga virke på statlig/privat mark för uppförande av renskötselanläggningar, renvaktarstugor, ombyggnad eller nybyggnad av familjebostad m.m. / Lohbi váldit muorraávdnasiid stáhta/privahta eatnamiin boazodoallohuksemiid varás ja maiddái odda viesu huksemii ee.

- SFS (1971:437) Rennäringslagen.
- SFS (1993:384) Rennäringsförordningen
- SFS (1993:384) Rennäringsförordningen (**Samefonden**)
- SFS (1992:785) Lag, samebymedlems rätt att fritt taga virke till uppgörande eller ombyggnad av familjebostad.
- Anslutningsfördraget mellan Sverige, Finland och EU den 29 augusti 1994, Protokoll 3 om det samiska folket.
- Lappekodicillen 1751
- SFS (1972:114) Konventionen den 9 maj 1972 mellan Sverige och Norge om renbetning.
- SFS (1979:429) Skogsvårdslag
- SFS (1993:1096) Skogsvårdsförordning

Tullar/Tuollu

- Lappekodicillen 1751
- Lag (1972:114) Enligt Renbeteskonventionen mellan Sverige – Norge får nödvändig utrustning, varor, redskap, livsmedel samt material för uppförande och underhåll av anläggningar m.m. medföras tull och avgiftsfritt.
- 253/2003/EG Europaparlamentets och rådets beslut av den 11 februari 2003 om antagande av ett tullprogram för tullfrågor i gemenskapen (Tull 2007).
- (EG) nr 1891/2004 Kommissionens förordning av den 21 oktober 2004 om fastställande av tillämpningsföreskrifter för rådets förordning (EG) nr 1383/2003../.../..

Trafikskador på ren (bil och tåg)/ Boazolihkuhisvuodat, biila ja toga

- SFS (1975:1410) Trafikskadelag
- SFS (1971:437) Rennäringslagen
- SFS (1972:114) Konventionen den 9 maj 1972 mellan Sverige och Norge om renbetning.

Rovdjursersättning, Rovdjursinventering/ Boraspirebuvttadusat, boraspire rehkenastin

- SFS (2001:724) Viltskadeförordningen
- NFS (2002:13) Naturvårdsverkets föreskrifter och Allmänna råd om bidrag och ersättningar för viltskador enl 11 och 12 §§ viltskadeförordningen.
- NFS (2004: 17) Allmänna råd till Naturvårdsverkets föreskrifter om inventering samt bidrag och ersättning för rovdjursförekomst i samebyar.
- NFS (2004:18) Allmänna råd till Naturvårdsverkets föreskrifter om inventering av rovdjursförekomst utanför samebyar.
- SFS (1971:437) Rennäringslagen
- SFS (1972:114) Konventionen den 9 maj 1972 mellan Sverige och Norge om renbetning.
- Rovdjurspolicy (antagen av Svenska Samernas Riksförbund,s Landsmötet i Umeå 2007).

Nödvärnsrätt, Skydds jakt på rovdjur, Toleransnivåer/ Heahtesuddjen, boraspiriid suddjenmeahcasteapmi

- SFS (2001:724) Viltskadeförordningen
- NFS (2004: 17) Naturvårdsverkets föreskrifter
- NFS (2002:13) Naturvårdsverkets föreskrifter och Allmänna råd om bidrag och ersättningar för viltskador enl 11 och 12 §§ viltskadeförordningen.
- SFS (1987:259) Jaktlag
- SFS (1987:905) Jaktförordningen
- SFS (1974:123) Vapenförordningen
- SFS (1971:437) Rennäringslagen
- SFS (1993:384) Rennäringsförordningen.
- SFS (1972:114) Konventionen den 9 maj 1972 mellan Sverige och Norge om renbetning.
- Rovdjurspolicy (antagen av Svenska Samernas Riksförbund,s Landsmötet i Umeå 2007).

Jakt, husbehovsfiske/ Meahcasteapmi, ruoktot guolastepmi

- SFS (1971:437) Rennäringslagen.
- SFS (1993:384) Rennäringsförordningen
- Lappekodicillen 1751
- NFS (2004:17) Naturvårdsverkets föreskrifter
- NFS (2002:18) Naturvårdsverkets föreskrifter och Allmänna råd om jakt och statens vilt.

- SFS (1987:259) Jaktlag
- SFS (1987:905) Jaktförordningen
- SFS (1996:70) Vapenförordningen.
- SFS (1979:429) Skogsvårdslag
- SFS (1993:1096) Skogsvårdsförordning
- SFS (1972:114) Konventionen den 9 maj 1972 mellan Sverige och Norge om renbetning
- Anslutningsfördraget mellan Sverige, Finland och EU den 29 augusti 1994, Protokoll 3 om det samiska folket.
- (EG) nr 852/ 2004 förordning om livsmedelshygien.
- (EG) nr 853/2004 förordning om animaliska produkter.
- LIVSFS (2005:20) Livsmedelsverkets föreskrifter om livsmedelshygien.
- Livsmedelsverket – Vägledning; Jägares direkta leveranser av små mängder vilt och kött av vilt.
- Livsmedelsverket – Information; Älgjakt, avhudning av björn och lagstiftning om vilt.

Övrig information Sverige / Eará diedut Ruotas

- Rennäringen i siffror 2004. (Statens Jordbruksverk)
- Renägare och renskötsel företag. Rennäringens struktur 1994-2001. (Statens Jordbruksverk. Rapport 2003:14.).
- Samernas sedvanemarker. (SOU 2006:4) Betänkande av Gränsdragningskommissionen för renbetesområdet.
- Regeringens satsning på mindre slakterier (Livsmedelsverket 2007-10-05).
- Mobila och semimobila slakterier som alternativa slaktsystem. (Eva Hedberg och Ginna Gebresenbet. Institutionen för Lantbruksteknik).
- Riskbedömning av smittsamma sjukdomar hos vilt. (Statens Veterinärmedicinska Anstalt, (Regeringsuppdrag)).
- Sjukdomsrapportering 2006 (Statens Veterinärmedicinska Anstalt, (Regeringsuppdrag)).
- Epizootisjukdomar - en handbok - 2005. (Statens Veterinärmedicinska Anstalt).
- Sveriges fleråriga kontrollplan för livsmedelskedjan 2007- 2009. (Livsmedelsverket).
- Redovisning av underlag till handlingsplan för regelförenklingsarbetet – andra steget (Livsmedelsverket, Dnr 1013/07 Saknr 0022.
- Företagsstöd I Norrbottens län. (Länsstyrelsen i Norrbottens län).
- Fastighetsägare som renskötare i Tornedalen. (D-uppsats av Lars Höijertz).
- Samernas Rätt till deltagande och samråd. Fysisk planering och infrastruktur. (Svenska avdelningen av Internationella Juristkommissionen).
- Svensk Rennäring. (SSR, SJV,SLV, SCB)
- Rennäringens kostnader och intäkter, åren 2001 – 2004: (Svenska Samernas Riksförbund).
- Rovdjurspolicy (antagen av Svenska Samernas Riksförbund,s Landsmötet i Umeå 2007).
- Rovdjursersättning – Information från Naturvårdsverket och Sametinget.
- Rådets (EU) beslut av den 20 februari 2006 om gemenskapens strategiska riktlinjer för landsbyggsutveckling (programperioden 2007 – 2013).
- Nytt Landsbyggsprogram! – en introduktion till landsbyggsprogrammet 2007-2013 (SJV).
- Företagsstöd och projektstöd. (SJV).
- Sametingets genomförandestrategi för Landsbyggsprogrammet 2007-2013. (Sametinget).
- Natur- och kulturmiljöer i renskötselområdet 2007 – miljöersättning. (SJV).
- Tvärvillkor 2007 – God miljö för gårdens stöd. (SJV).

- Sametinget: Näringspolitisk strategi för Sametinget, antagen av Sametingets plenum 24-26 oktober 2006.
- Sámiid Riikkasearvi / Samernas Riksförbund www.sapmi.se
- Sametinget www.sametinget.se
- Samiskt Informationscentrum, Sametinget. www.samer.se
- Statens Jordbruksverk www.sjv.se
- Statens Livsmedelsverk www.slv.se
- Statens Veterinärmedicinska Anstalt www.sva.se
- Naturvårdsverket www.naturvardsverket.se/
- Tullverket. www.tullverket.se
- Smittskyddsinstitutet. www.smittskyddsinstitutet.se/
- Länsstyrelsen Norrbotten. www.bd.lst.se
- Länsstyrelsen Västerbotten www.ac.lst.se
- Länsstyrelsen Jämtland www.z.lst.se
- Anslutningsfördraget mellan Sverige, Finland och EU den 29 augusti 1994, Protokoll 3 om det samiska folket.
- HUMAN RIGHTS COMMITTEE CONCLUDES EIGHTY-SECOND SESSION 5.11.04 Adopts Final Conclusions and Recommendations on Reports from Finland, Albania, Benin, Morocco and Poland
- Universal Declaration of Human Rights / Allmän förklaring om de mänskliga rättigheterna (OHCHR).
- ILO konventionen 169 om ursprungsfolkens rättigheter.
- Nordisk samekonvention: Konventionen har till ändamål att bekräfta och stärka sådana rättigheter för det samiska folket att det kan bevara och utveckla sitt språk, sin kultur, sina näringar och sitt samhällsliv med minsta möjliga hinder av landgränserna.
- Samarbete med ursprungsbefolkningar, Rättsakt, EU (KOM (2002) 291 slutlig../..).
- Dialog om mänskliga rättigheter med tredje land, Rättsakt, EU råd för ekonomiska och finansiella frågor den 13 december 2001.
- Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna. (Upprättad i Rom den 4 nov. 1950 ../..../..).
- Europeiska kommissionen http://ec.europa.eu/index_sv.htm
- EU – så funkar det! Allt du behöver veta om EU och lite till. (EU-upplysningen, Sveriges Riksdag). www.eu-upplysningen.se
- Din guide till EU-stöd (preliminär version 2007-10-08). www.eu-upplysningen.se
- Föreskrifter till Reindriftsavtalen 2007/2008. (Norge).
- Analys av den samiska renskötselns ekonomiska tillpassning. Renen, inkomstkälla eller kulturfäste. (Rengifer Report No:12 (2007): 57-69)).
- Internationella Polaråret 2007 – 2008. www.ip-ipy.org/ (Reindrift i et klima under endring m.m.)
- International Centre for Reindeer Husbandry; www.reindeercentre.org
- Reindriftsforvaltningen i Norge www.reindrift.no
- REIN DATA, Portalen for reindrift (Norge). www.reinportalen.no
- Norske Reindriftsamers Landsforbund www.nrl-nbr.no/
- Landbruks- og Matdepartementet, Norge www.regjeringen.no/nb/dep/lmd/Tema/Reindrift.html?id=1296
- University of Alaska. <http://reindeer.salm.uaf.edu/index.php>
- Nordisk organ for reindriftsforskning (NOR) www.rangifer.no/
- Arctic Peoples www.arcticpeoples.org/

LAIT, ASETUKSET JA SÄÄDÖKSET SUOMESSA/LÁGAT; ÁSAHUSAT JA NJUOLGGADUSAT SUOMAS /LAGAR, FÖRORDNINGAR OCH FÖRESKRIFTER I FINLAND /

Aiheisiin liittyvät lait ja asetukset sivuavat aina jollain tavoin poronhoitoa tai määrittelevät poronhoitoa koskevia käytäntöjä. Samoja lakeja voi olla monissa kohdissa. Lait ja asetukset olisi voinut myös laittaa peräkkäin ilman minkäänlaista jaottelua, mutta oli mielekästä tuoda esille kuinka monia eri lakeja ja asetuksia olemme tarkastelleet hyvinkin erilaisten aiheiden yhteydessä ja kuinka nämä lait ja säädökset sitten erilaisuudestaan huolimatta koskettavat poronhoitoa. Joissain kohdissa ei ole nimetty varsinaisesti lakia tai asetusta jonka perusteella aihetta on tarkasteltu, niissä kohdissa on lainauksin ja viittauksin parempiin tietolähteisiin.

Kooste laeista, asetuksista ja lähteistä ei ole täydellinen, mutta tältä pohjalta on hyvä kartuttaa tietoutta poronhoidosta

Loppuun on kerätty muita tietolähteitä. EU asetusten osalta on otettu mukaan myös esimerkinomaisesti niitä asetuksia, joita EU on asettanut esim. biisoneille tai peuroille.

Saamelaisuus / Sápmelašvuohta

Suomen perustuslaki / Finlands grundlag 11.6.1999/731

- Saamelaiskärjälaki / Sametingslag Asetus saamelaiskäräjistä 22.12.1995/1727
- Saamen kielilaki / Samisk sprklag 15.12.2003/1086
- SAAMELAISKULTTUURIOSIO LAPIN MAAKUNTAOHJELMASSA KAUDELLA 2007 – 2010
- Laki alueiden kehittämisestä (kumottu) 10.12.1993/1135
- Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet (Valtioneuvoston päätös 30.11.2000)
- Yhdenvertaisuuslaki 20.1.2004/21

Poronhoito/Boazodoallu

- Poronhoitolaki 1990/848
- Poronhoitoasetus 1990/883
- Laki Metsähallituksesta N:o 1378/2004
- Laki Metsähallituksesta 30.12.2004/1378
- Yhdenvertaisuuslaki 20.1.2004/21
- Porotalouden ja luontaiselinkeinojen rahoituslaki 45/2000
- Kolttalaki 24.2.1995/253
- Eläinsuojelulaki 247/1996
- Eläinsuojeluasetus 1996/396
- Metsälaki 12.12.1996/1093 (neuvotteluvelvollisuus SK:n kanssa)
- KP-Kansalais- ja poliittisten oikeuksien sopimus
  - Koko nimi: Kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskeva kansainvälinen yleissopimus
  - Hyväksytty YK:n yleiskokouksessa: 16.12.1966
  - Kansainvälinen voimaantulo: 23.3.1976
  - Voimaantulo Suomen osalta: 23.3.1976
- Ennakkotapaukset: YK, KHO:
  - YK:n ihmisoikeuskomitean ratkaisu valituksessa Ilmari Länsman ja muut vastaan Suomi 26.10.1994 (valitus no. 511/1992)

- YK:n ihmisoikeuskomitean ratkaisu valituksessa Jouni E. Länsman ja muut vastaan Suomi 22.11.1996 (valitus no. 671/1995)
- Korkeimman hallinto-oikeuden päätökset 31.3.1999, taltionumerot 692 ja 693
- Eduskunnan apulaisoikeusasiamiehen ratkaisu 27.4.1999 Dnro 240006/4/96
- HUMAN RIGHTS COMMITTEE CONCLUDES EIGHTY-SECOND SESSION 5.11.04 Adopts Final Conclusions and Recommendations on Reports from Finland, Albania, Benin, Morocco and Poland
- Sopimus Suomen liittymisestä Euroopan unioniin, saamelaisia koskeva pöytäkirja N:o 3
- Saamelaisten kestävä kehityksen ohjelma 2006, SK 28.2.2006
- Pohjoismainen saamelaisen poronhoidon seminaari 10.-11.2.2005, Inari, Pääöslauselma
- ILO:n alkuperäis- ja heimokansoja koskeva yleissopimus n:o 169 (Kansainvälisen työjärjestön yleiskokouksen eli 76. kansainvälisen työkonferenssin vuonna 1989 hyväksymä)
- YK:n ympäristö- ja kehityskonferenssin (UNCED) ympäristöä ja kehitystä koskeva Rion julistus 1992
- Suomen kansallinen metsäsertifiointijärjestelmä (FFCS)

Olemassa olevat saamelaiset tuotemerkit / Sápmelaš buvttamearkat:

Sámi Duodji-merkki

Tuotemerkki Renlycka, Ruotsi

Tuotemerkki Davas, Norja

Verotus / Vearahus

(Lähde PY)

”Poronomistajat ovat yksityisiä yrittäjiä, jotka ovat poronhoitolain määräyksestä aina jonkin paliskunnan osakkaita. Paliskunta on osakasyrittäjien muodostama yhteisö, joka luokitellaan yleishyödylliseksi yhdistykseksi. Vaikka paliskunta em. syystä onkin verovapaa sen kautta kulkevat rahavirrat, niin tulot kuin menotkin, otetaan huomioon porotalouden verotuksessa. Kun paliskunta ei ole yritys vaan yrittäjien yhteenliittymä, myös tulot ja menot ovat siis todellisuudessa paliskunnan osakkaiden omia tai yhteisiä. Paliskunta ei poronhoitoon liittyvissä tavanomaisissa töissä ole osakkaidensa työnantaja.

Paliskunta on kaikista omista tapahtumistaan, ja myös hyvin merkittävästä osasta osakkaidensa tapahtumista, kirjanpitovelvollinen. Sen sijaan poronomistajilla itsellään ei tällaista velvollisuutta ole. Nykyinen arvonlisäverojärjestelmä, jonka tietoja käytetään hyväksi myös lukuporoa kohti laskettavan verotettavan puhtaan tuoton laskennassa, kuitenkin pakottaa myös yksittäiset poronomistajat tekemään muistiinpanoja ja säilyttämään tositteita.

Arvonlisäverolaskelma onkin käytännössä ainoa ”veroilmoitus”, jonka poronomistaja elinkeinostaan joutuu tekemään. Kuitenkin henkilökohtaisella veroilmoituksella (1-lomake) ilmoitetaan myös porotalouteen kohdistuvat velat, niiden korot sekä vakuutusmaksut (mm. MYEL, MATA).

Tuloverotuksessa paliskunnan ja sen osakkaiden kaikki porotalouden tulot ja menot kootaan yhteen. Nettotulos jaetaan tiettyjen laskentasääntöjen mukaisesti osakkaille verotettavaksi tuloksi (puhdas tuotto) lukuporojen mukaisessa suhteessa.

Arvonlisäverotuksessa paliskunta ja sen osakkaat muodostavat yhden verovelvollisen,

paliskuntaryhmän, joka on ilmoitus- ja tilitysvelvollinen verohallinnolle. Ryhmän sisällä verotus kuitenkin kohdistetaan asianomaisiin poronomistajiin eikä tulosta jaeta tuloverotuksen tapaan. Ryhmän sisäinen toiminta ei ole arvonlisäverollista.

Lahja- ja perintöverotuksessa lukuporoille ja vasoille määritellään erikseen varallisuusarvot. Porotalous muodostaa verotuksessa oman tulolähteensä. Tulolähdesiirroista (esim. maataloudesta porotalouteen) on tehtävä tositteet.

Poroluettelon perusteella paliskunnan verotettava puhdas tuotto jaetaan osakkaiden kesken.

Paliskunta on kirjanpitovelvollinen ja sen kautta hoidetaan paliskunnan omia, paliskuntien välisiä/yhteisiä, asioita sekä lukuisia yksittäisten poronomistajien tapahtumia.

Arvonlisäverolaskelmista paliskunnan kirjanpitoon viedään lisäksi sellaisia tapahtumia, joiden maksuliikenne ei ole tapahtunut paliskunnan kautta. Kirjanpito on verotuksen kannalta tärkein ja luotettavin tietolähde.

Tuottoperusteet-lomakkeella paliskunta käytännössä tekee porotalouden veroilmoituksen kaikkien osakkaidensa puolesta. Lomakkeella ilmoitetaan tiedot paliskunnan poromääristä sekä porotalouden tuloista ja menoista. Yksittäisten poronomistajien henkilökohtaisten elinkeinoon kohdistuvien menojen selvittämiseksi tarvitaan lisäksi useita liitelomakkeita. Tuottolaskelmalla paliskunta ehdottaa porotalouden nettotulosta edelliseltä poronhoitovuodelta.

Arvonlisäverolaskelma on yksittäisen poronomistajan omalle paliskunnalleen antama ilmoitus niistä porotalouden tuloista ja menoista, joiden maksuliikenne ei ole kulkenut paliskunnan kautta. Laskelman mukaan on liitettävä tositteet, joista ilmenee myös arvonlisäveron määrä (Laskelmaan merkitään myös arvonlisäverottomat tapahtumat).

Paliskunta laatii poronhoitovuosittain ao. verovirastolle arvonlisäveron vuosi-ilmoituksen. Ilmoitus sisältää tuloina porotalouden myynneistä saadut arvonlisäverot ja menoina hankintojen arvonlisäverot. Tulojen ja menojen erotus osoittaa onko paliskunta maksuvelvollinen vai palautuksen saaja.

EU:n ulkopuolelle verottomana tapahtunut myynti ilmoitetaan 0 %:n verokantaisena vuosi-ilmoituksen yhteydessä.

Kotimaan ulkopuolelle toiseen EU:n jäsenmaahan suoritetusta arvonlisäverottomasta myynnistä paliskunta tekee lisäksi ao. verovirastolle ilmoituksen neljännesvuosittain.

Verohallinto toimittaa vuosittain poronomistajille lomakkeen "Selvitys porotalouden tuloista vuonna xxxx". Lomake sisältää esitetyt tiedot poronomistajan poromääristä, verotettavista tuloista sekä kulukorvauksista. Mikäli tiedoissa on virheitä lomake tulee palauttaa korjattuna pääveroilmoituksen mukana. Jos tiedot ovat oikeat asialle ei tarvitse tehdä mitään.

Verotuksessa porotalous muodostaa oman tulolähteensä, jossa paliskunta toimii laskentayksikkönä (historiallinen tausta vanhojen Lapinkylien verotuksessa).

Verotuksen valmistelu ja laskenta aloitetaan käytännössä jo paliskunnan kevätkokouksessa, jossa poronomistajakohtainen poroluettelo vahvistetaan. Yksittäisten poronomistajien arvonlisäverolaskelmat on toimitettava paliskuntaan kesäkuun alussa kirjattavaksi paliskunnan kirjanpitoon.

Paliskunnan syyskokous on pidettävä poronhoitolain mukaan syys-lokakuussa. Tässä kokouksessa käsitellään mm. paliskunnan vuosikertomus ja tilit. Niin kuin kaikki paliskunnan, tai paliskunnan kautta yksittäisten poronomistajien, talouteen liittyvät asiat olisi syytä käsitellä paliskunnan yleisessä kokouksessa on myös tuottoperustelaskelma aiheellista tarkistaa ja vahvistaa kokouksen

päätöksellä vaikka siihen ei lakisääteistä velvollisuutta olisikaan.

Tuottoperustelaskelmaan tarvitaan paliskunnan kirjanpidosta saatavien tietojen lisäksi lukuisa määrä liitelomakkeilla annettavia tietoja, joiden koonti vaatii aktiivisuutta paliskunnan toimihenkilöiltä mutta myös poronomistajilta itseltään.

Paliskunnassa lasketaan ehdotus porotalouden puhtaaksi tuotoksi, joka on kaikkien porotalouden tulojen ja menojen erotus edelliseltä poronhoitovuodelta. Tuottoperustelaskelma toimitetaan Paliskuntain yhdistykseen syyskuun loppuun mennessä.

Verohallituksen, Verovirastojen ja Paliskuntain yhdistyksen edustajien yhteisen verolaskelmien tarkastuksen perusteella Paliskuntain yhdistys (hallitus) tekee Valtioneuvostolle lokakuun loppuun mennessä ehdotuksen paliskunnittaisista puhtaan tuoton verotusarvoista. Verohallitusta kuultuaan Valtioneuvosto vahvistaa verotusarvot. Yleensä ne ovat samoja kuin tarkastuksen jälkeen esitetyt arvot.

Vuosittaisten vaihteluiden tasaamiseksi verotettava puhdas tuotto lasketaan paliskunnittain jakamalla kolmen peräkkäisen poronhoitovuoden nettotulosten keskiarvo samojen vuosien lukuporomäärien keskiarvolla. Näin saatu laskennallinen arvo vielä kohtuullistetaan kertoimella 0,8 (80% laskennallisesta arvosta). Alin arvo puhtaaksi tuotoksi/lukuporo on kuitenkin jo vuosia ollut n. 2,00 euroa/lukuporo. Osakaskohtaiseksi verotettavaksi tuloksi muodostuu siten poronomistajan lukuporomäärä kerrottuna paliskunnan puhtaalla tuotolla/lukuporo. Tämä tulo jaetaan vielä lopullisessa verotuksessa pääomatuloksi ja ansiotuloksi sen mukaan miten poronomistaja on saanut paliskunnalta korvausta tekemästään porotyöstä. Pääomatulon ja ansiotulon yhteenlaskettu määrä voi kuitenkin olla enintään poronomistajan puhtaan tuoton suuruinen. Pääomatulon verotusprosentti v.2000 on 29 % ja veron perii valtio. Ansiotulon verotusprosentti riippuu poronomistajan kaikista tuloista ja tuloon sisältyvän kunnallisveron saa poronomistajan kotikunta. Järjestelmä antaa kootun, luotettavan ja kontrolloidun tiedon elinkeinon vuosittaisesta keskimääräisestä taloudellisesta tilanteesta paliskunnittain. Sen perusteella myös Paliskuntain yhdistyksessä on mahdollista seurata elinkeinon kehittymistä ja toimia sen eduksi.

Paliskunta voi omasta perustellusta laskennastaan poikkeavasta Valtioneuvoston päätöksestä valittaa Korkeimpaan hallinto-oikeuteen puhtaan tuoton arvon muuttamiseksi.

Yksittäisen poronomistajan osa on lähinnä tyytyminen omassa paliskunnassa tehdyn puhtaan tuoton laskennan ja poroluettelotietojen antaman informaation mukaiseen verotukseen. Mikäli kuitenkin veroviraston toimittamassa "Selvitys porotalouden tuloista vuonna xxxx " on virheitä ne on syytä oikaista ja toimittaa korjattu selvitys veroilmoitusten mukana".

Paliskunnan verotus / Bálgosa vearuhus/ /Beskattningar av samebyar

- Arvonlisäverolaki 30.12.1993/1501

Sosiaaliturva, työturvallisuus ja työterveyshuolto/ Sosiáladorvu, bargodorvvolašvuohta ja -fuolaheapmi

Mela-turva

- Poronhoitajan MYEL (kuntoutus, sairauspäiväraha)
- Luopumistuki LUTU
- Tapaturmavakuutuslaki MATA

Lisätietoja www.mela.fi

Koulutus/ Skuvlejummi

- OPH: Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2004
- Asetus saamelaisalueen ammatillisesta koulutuskeskuksesta 21.4.1978/302 (SOGSAKK)

Liitännäiselinkeinot/Boazodoalu siidoealáhus

- turismi ja maanviljely POLURA

Laidunkysymykset/Guohtuneatnamat /Betesfrågor

- Porotalouslaki 1990/848

Alkutuotanto, maankäyttö, kestävyys/ Álgobuvttadeapmi, eanangeavaheapmi, bistevasvuolta

- Poronhoitolaki 14.9.1990/848
- Poronhoitoasetus 21.9.1990/883
- Maa- ja metsätalousministeriön päätös merkkiipiireistä sekä suurimmista sallituista poromääristä 71/2000
- Saamelaiskäräjien linjaukset kestävästä kehityksestä, poliittinen ohjelma
- Paliskuntain yhdistyksen Suomen porotalousohjelma 2002-2006
- Saamelaisneuvoston linjaukset
- Porosaamelaisten järjestöjen olemassa olevat linjaukset
- Laki eräistä naapuruussuhteista 13.2.1920/26
- Laki luonnonvaraisten tuotteiden keräämisen rajoittamisesta eräissä tapauksissa 332/1955

Muu maankäyttö ja ympäristö/ Eará eanangeavaheapmi ja biras

- Laki Metsähallituksesta 2004/1378
- Laki Metsäntutkimuslaitoksesta 653/1976
- Laki valtion kiinteistölaitoksesta 653/1998
- Laki oikeudesta luovuttaa valtion maaomaisuutta ja tuloatuottavia oikeuksia 687/1978
- Laki oikeudesta luovuttaa valtion kiinteistövarallisuutta 2002/973
- Laki valtion kiinteistövarallisuuden hallinnosta 159/1995
- Laki valtioneuvoston oikeudesta luovuttaa toisen omaksi ... kivennäislöydöksiä ... 174/1940
- Laki kiinteän omaisuuden ja erityisten oikeuksien lunastamisesta 603/1977
- Erämaalaki 62/1991
- MMM:n luonnonvarastrategia 1997
- Uusiutuvien luonnonvarojen kestävä käyttö, MMM 1999
- Jätelaki 3.12.1993/1072
- Ympäristönsuojelulaki 4.2.2000/86
- Luonnonsuojelulaki 20.12.1996/1096 ja asetus 160/1997
- Valtioneuvoston päätös petoeläinvahinkojen korvaamisesta 9.3.2000/277
- miten kannanarviointi on järjestetty? vrt. RKTL-vapaaehtoistyö, Ruotsi - lääninhallitus
- Valtioneuvoston asetus maakotkien poroille aiheuttamien vahinkojen korvaamisesta 8/2002
- Maankäyttö- ja rakennuslaki (132/1999)
- Maastoliikennelaki 22.12.1995/1710
- Maastoliikenneasetus 12.1.1996/10
- Metsästyslaki 28.6.1993/615
- Metsästysasetus 12.7.1993/666
- Tieliikennelaki 3.4.1981/267
- Laki yksityisistä teistä 358/1962
- Laki yleisistä teistä 243/1954
- Maankäyttö- ja rakennuslaki 132/1999

- Ympäristönsuojelulaki HE 84/1999vp
- Ulkoilulaki 13.7.1973/606
- Asetus ajoneuvojen käytöstä tiellä 4.12.1992/1257
- Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet (Valtioneuvoston päätös 30.11.2000)
- Alueiden kehittämislaki 602/2002
- Maakuntajakolaki 1159/1997
- Laki alueiden kehittämisestä (kumottu) 10.12.1993/1135
- Saamelaiskulttuuriosio Lapin maakuntaohjelmassa kaudella 2007 – 2010
- Laki rakennerahasto-ohjelmien kansallisesta hallinnoinnista 1353/1999
- Neuvoston asetus (EY) N:o 1260/1999, Rakennerahastoja koskevista yleisistä säännöksistä
- Laki luonnonvaraisten tuotteiden keräämisen rajoittamisesta eräissä tapauksissa 332/1955

Korvaukset muista toiminnoista poronhoitoalueella (esim. kaivostoiminta, murskaamot, turpeenotto, muut riistot/hyödyntämiset)/ Sisabáhkken /Intrångsersättningar (t.ex. gruva, grustäkt, torvtäkt, annan exploatering)

- Erämaalaki 17.1.1991/62

Korvausten ja lupamaksujen jakautuminen/ Buvttadusaid ja lohpeávssuid juohkkašeapmi/ Upplåtelseavgifter

- Laki Metsähallituksesta 2004/1378
- Laki valtion kiinteistölaitoksesta 653/1998
- Laki oikeudesta luovuttaa valtion maaomaisuutta ja tuloatuottavia oikeuksia 687/1978
- Laki oikeudesta luovuttaa valtion kiinteistövarallisuutta 2002/973
- Laki valtion kiinteistövarallisuuden hallinnosta 159/1995
- Laki valtioneuvoston oikeudesta luovuttaa toisen omaksi ... kivennäislöydöksiä ... 174/1940
- Laki kiinteän omaisuuden ja erityisten oikeuksien lunastamisesta 603/1977

Luppo (keräys, hakkuu)/Lahppu (coaggin, cuollan)/ Hänglav (plocking, nerhuggning)

- PHL 1990/848

Maastoajo/Mohtorfievrruiguin vuodjin/ Terrängkörning

- Maastoliikennelaki 22.12.1995/1710
- Asetus ajoneuvojen käytöstä tiellä 4.12.1992/1257 (6 § ([19.12.2002/1243](#)) Poikkeukset turvavyön ja suojakypärän käyttövelvollisuudesta, 11 § ([12.10.2006/899](#)) Maastoajoneuvon käyttö tiellä)

Rahoitus/ Ruhtadeapmi

- Valtioneuvoston asetus poronhoitovuodelta 2003-2004 maksettavasta eläinkohtaisesta tuesta 376/2003
- Maa- ja metsätalousministeriön asetus poronhoitovuodelta 2003-2004 maksettavan eläinkohtaisen tuen hakuajasta ja hakemisesta 472/2003
- Porotalouden ja luontaiselinkeinojen rahoituslaki 45/2000
- Valtioneuvoston asetus porotalouden ja luontaiselinkeinojen rahoitustuesta 175/2001
- Asetus porotalouden ja luontaiselinkeinojen rahoitustuesta 75/2001 ???
- Porotalouslaki 161/1990
- Kolttalaki 253/1995
- Laki maatilatalouden kehittämisrahastosta 330/1999
- Laki rakennerahastojen kansallisesta hallinnoinnista, luonnos 7.9.1999/1353
- Neuvoston asetus (EY) N:o 1260/1999, Rakennerahastoja koskevista yleisistä säännöksistä
- Laki alueiden kehittämisestä (kumottu) 10.12.1993/1135

Tuet/Doarjagat

- Porotalouden ja luontaiselinkeinojen rahoituslaki (POLURA) 45/2000
- Maa- ja metsätalousministeriön asetus porotalouden ja luontaiselinkeinojen rahoitustuen kohdentamisesta 176/2001
- Laki maa- ja puutarhatalouden kansallisista tuista 1446/2006
- Maaseutuelinkeinojen rahoituslaki 329/1999
- Valtionneuvoston asetus luonnonhaittakorvauksesta ja maatalouden ympäristötuesta 644/2000

Luonnonhaittakorvaus/ Heahtebuvttadusat

- 1446/2006 Laki maa- ja puutarhatalouden kansallisista tuista annetun lain muuttamisesta 12) *luonnonhaittakorvauksella* korvausta, jota tarkoitetaan Euroopan maatalouden ohjaus- ja tukirahaston (EMOTR) tuesta maaseudun kehittämiseen ja tiettyjen asetusten muuttamisesta ja kumoamisesta annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 1257/1999, jäljempänä *maaseutuasetus I*, II osaston V luvussa ja vuodesta 2007 Euroopan maaseudun kehittämisen maatalousrahaston (maaseuturahaston) tuesta maaseudun kehittämiseen annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 1698/2005, jäljempänä *maaseutuasetus II*, 36 artiklassa ja jota maksetaan Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman mukaisena tukena;

Hätäruokintakorvaukset/Heahtebiebmandoarjagat/ Katastrofskadeskydd

- Porotalouden ja luontaiselinkeinojen rahoituslaki 45/2000
/.../ Luonnonolosuhteista johtuvaa porojen hätäruokintaa koskevan 11 §:n 2 momentin 7 kohdan ja 16 §:n 2 momentin mukaisen tuen käyttöön ottamisesta säädetään valtioneuvoston asetuksella /.../

Ympäristötuki/Birasdoarja

- 1446/2006 Laki maa- ja puutarhatalouden kansallisista tuista annetun lain muuttamisesta

Viljelytuki/ Gilvindoarja

- 1446/2006 Laki maa- ja puutarhatalouden kansallisista tuista annetun lain muuttamisesta /.../
14) *maataloudella* maatilalla tapahtuvaa maatalous-, puutarha- ja energiakasvien viljelyä, kotieläintuotteiden tuotantoa, tuotantoeläinten pitoa, hevostaloutta, porotaloutta, mehiläistaloutta, velvoitekesannointia sekä viljelemättömän pellon säilyttämistä hoidettuna yhteisen maatalouspolitiikan suoria tukijärjestelmiä koskevista yhteisistä säännöistä ja tietyistä viljelijöiden tukijärjestelmistä sekä asetusten (ETY) N:o 2019/93, (EY) N:o 1452/2001, (EY) N:o 1453/2001, (EY) N:o 1454/2001, (EY) N:o 1868/94, (EY) N:o 1251/1999, (EY) N:o 1254/1999, (EY) N:o 1673/2000, (ETY) N:o 2358/71 ja (EY) N:o 2529/2001 muuttamisesta annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 1782/2003 mukaisesti /.../

Bensiinituki/Bensindoarja/ Bensinstöd

- Suomessa vasta kahtena viime viime vuotena on lisätty eloporotukeen muutaman euron polttoainelisä, jonka jakoperuste on sidoksissa eloporomäärään.
- Lähde: Paliskuntain yhdistyksen toimintakertomus 2006
”Polttoainehuojennus ei toteutunut porotaloudenosalta suunnitellulla tavalla, mutta tilalle saatiin eläinkohtaiseen tukeen noin 3,5 €lisäosa. Ilman sitä olisi tuki vuonna 2006 ollut vain 19,5 €”

Eloporotuki/Eallibohccodoarjaga

- Maa- ja puutarhatalouden kansallisista tuista annetun laki 1559/2001, 14 § 3:n momentti
- 1446/2006 Laki maa- ja puutarhatalouden kansallisista tuista annetun lain muuttamisesta
Valtioneuvoston asetus (29/2006) tarkoitetuilla alueilla C3 ja C4 poronhoitoa

Investointiavustukset ja –tuet/Oastindoarjagat/Investeringsbidrag och investeringsstöd

- 45/2000 Porotalouden ja luontaiselinkeinojen rahoituslaki

Suoramyyniti/Njuolggovuovdin/ Direktförsäljning

- Elintarvikelaki 13.1.2006/23
- Maa- ja metsätalousministeriön asetus alkutuotannolle elintarviketurvallisuuden varmistamiseksi asetettavista vaatimuksista Maa- ja metsätalousministeriön päätöksen mukaisesti säädetään 13 päivänä tammikuuta 2006 annetun elintarvikelain (23/2006) nojalla/ Jord- och skogsbruksministeriets förordning om kraven på primärproduktion för säkerställande av livsmedelssäkerheten
- (EY) 25.6.2004 Oikaisuja. Oikaistaan Euroopan Parlamentin ja neuvoston asetus (EY) n:o 852/2004 annettu 29. Päivänä huhtikuuta 2004 elintarvikehygieniasta

Eläinsuojelu/ Eallisuodjaleapmi

- PHL 1990/848
- Porotalous ja luontaiselinkeinojen rahoitusasetus 175/2001
- Eläinsuojelulaki 4.4.1996/247 (sisältää muutokset 29.12.2006/1430 saakka)
- Eläinsuojeluasetus 7.6.1996/396
- Laki rikoslain muuttamisesta 563/1998 (sis muutoksen 875/2001)
- Eläinsuojeluasetus 1996/396
- Eläintautilaki 24.1.1980/55
- Laki eläinten lääkitsemisestä 27.6.1997/617
- Laki eläinten kuljetuksesta 1429/2006
- Asetus eläinten kuljetuksesta 28.6.1996/491
- MMM:n päätös eläinten kuljetukselle asetettavista eläinsuojeluvaatimuksista 27/EEO/96
- MMM:n päätös eläinten teurastamiselle asetettavista eläinsuojeluvaatimuksista 23/EEO/1997
- Pysähdyspaikkoja koskevat yhteisön vaatimukset ja direktiivin 91/628/ETY liitteessä tarkoitettun reittisuunnitelman mukauttaminen Neuvoston asetus (EY) [1255/97](#)
F 3a:1 (EY) [1040/2003](#)
- Neuvoston asetus (EY) [1/2005](#) eläinten suojelusta kuljetuksen ja siihen liittyvien toimenpiteiden aikana sekä direktiivien [64/432/ETY](#) ja [93/119/EY](#) ja asetuksen (EY) N:o [1255/97](#) muuttamisesta
- Yksityiskohtaisten sääntöjen säätämisestä neuvoston asetuksen (EY) N:o [1254/1999](#) nojalla elävien nautaeläinten hyvinvointia kuljetuksen aikana koskevien, vientitukia myönnettäessä noudatettavien vaatimusten osalta, Komission asetus (EY) N:o [639/2003](#)
- Eläinten teurastamiselle asetettavat eläinsuojeluvaatimukset MMMp [23/EEO/1997](#)
F 7:1 [6/EEO/1999](#)
- Eläinten käyttäminen sirkuksessa ja muussa siihen verrattavassa näytöksessä MMMp [22/EEO/96](#)
- Nisäkäs- ja lintulajeihin kuuluvien tuotantoeläinten lopettamiselle asetettavat eläinsuojeluvaatimukset MMMp [18/EEO/96](#) F 11:1 [5/EEO/ 2000](#)
- Nisäkäs- ja lintulajeihin kuuluvien tuotantoeläinten lopettamiselle asetettavat eläinsuojeluvaatimukset MMMp [18/EEO/96](#) F 11:1 [5/EEO/ 2000](#)
- Laki koe-eläintoiminnasta [62/2006](#)
- Koe-eläintoiminta MMMa [36/EEO/06](#)
- Asetus kokeellisiin ja muihin tieteellisiin tarkoituksiin käytettävien selkärankaisten eläinten suojelemiseksi tehdyn eurooppalaisen yleissopimuksen voimaansaattamisesta [1360/90](#) (sisältää sopimustekstin liitteineen)

- Asetus eläinten suojelemisesta kansainvälisten kuljetusten aikana koskevan eurooppalaisen yleissopimuksen voimaansaattamisesta [261/75](#) (sis. sopimustekstin)
- Lampaiden pidolle asetettavat eläinsuojeluvaatimukset MMMp [4/EEO/1997](#)
- Vuohien pidolle asetettavat eläinsuojeluvaatimukset MMMp [5/EEO/1997](#)
- Peurojen tarhaamiselle asetettavat eläinsuojeluvaatimukset MMMp [11/EEO/1997](#)
- Sikojen pidolle asetettavat eläinsuojeluvaatimukset MMMp [14/EEO/2002](#)
- Strutsieläinten pidolle asetettavat eläinsuojeluvaatimukset MMMp [22/EEO/1997](#)
- Kanojen pidolle asetettavat eläinsuojeluvaatimukset MMMa [10/EEO/2000](#)
F 22:1 [10/EEO/2002](#)
- Koirien, kissojen ja muiden pienikokoisten seura- ja harrastuseläinten pidolle asetettavat eläinsuojeluvaatimukset MMMp [2/EEO/1998](#)
F23:1 [13/EEO/1999](#)
- Hevosten pidolle asetettavat eläinsuojeluvaatimukset MMMp [14/EEO/1998](#)
- Biisonien tarhaamiselle asetettavat eläinsuojeluvaatimukset MMMp [3/EEO/1999](#)
- Turkiseläinten pidolle asetettavat eläinsuojeluvaatimukset MMMp [16/EEO/1999](#)
- Ankojen, myskisorsat mukaan luettuina, ja hanhien pidolle asetettavat eläinsuojeluvaatimukset MMMp [30/EEO/1999](#)
- Kalkkunoiden pidolle asetettavat eläinsuojeluvaatimukset MMAa [1/EEO/2002](#)
- Eläintarhassa ja pysyvässä eläinnäyttelyssä pidettävien eläinten pidolle asetettavat eläinsuojeluvaatimukset MMAa [2/EEO/2003](#)
- Asetus tuotantoeläinten suojelua koskevan eurooppalaisen yleissopimuksen voimaansaattamisesta [458/92](#) (sis. [sopimustekstin](#))
- Asetus teuraseläinten suojelua koskevan eurooppalaisen yleissopimuksen voimaansaattamisesta [459/92](#) (sis. [sopimustekstin](#))
- Asetus lemmikkieläinten suojelua koskevan eurooppalaisen yleissopimuksen voimaansaattamisesta [540/92](#) (sis. [sopimustekstin](#)),
F 38:1 [310/1997](#)

Kuljetus/Fievrrideapmi/ Transporter

- Laki eläinlääkärimääräyksen harjoittamisesta **Virhe. Kirjanmerkkiä ei ole määritetty.** C 1:1 [410/2002](#), C 1:2 [301/2006](#)
- Asetus eläinlääketieteellisistä tutkimuksista [298/78](#) C 2:1 [481/86](#), C 2:2 [831/95](#)
- Asetus eläinlääkäriin erikoistumisesta [827/85](#) C 3:1 [513/92](#)
- Valtioneuvoston asetus erikoiseläinlääkäriin tutkinnosta ja oikeudesta toimia erikoiseläinlääkäriä [275/2000](#) C 5:1 [400/2006](#)
- Euroopan talousalueen ulkopuolisissa valtioissa eläinlääketieteellisen tutkimuksen suorittaneen eläinlääkäriin laillistamiselle asetettavat vaatimukset MMAa [235/2003](#)
C 6:1 [349/2006](#)
- Euroopan talousalueeseen kuuluvien valtioiden kansalaisten toimiminen eläinlääkäriä Suomessa MMM [EEOp 8/93](#) C 7:1 [212/2005](#), C 7:2 [3/EEO/2006](#)
- Potilasasiakirjojen laatiminen ja säilyttäminen MMAa [6/EEO/2000](#)
- Valtioneuvoston asetus eläinlääkäreiden toimituspalkkioista [1234/2001](#) C 18:1 [811/2003](#)
- EU 1/2005 Eläinkuljetusasetus
- Elintarvikelaki 13.1.2006/23
- Laki eläinten kuljetuksesta [1429/2006](#)
- Asetus eläinten kuljetuksesta 28.6.1996/491
- Asetus eläintautien vastustamisesta eläinten kuljetuksessa 1363/1994
- 247/1996 Eläinsuojelulaki
- Asetus eläintautien vastustamisesta Euroopan yhteisön sisämarkkinoilla sekä viennissä kolmansiin maihin 1338/1996. Maa- ja metsätalousministerin esittelystä säädetään 18päivänä

tammikuuta 1980 annetun eläintautilain (55/1980) 13§:n nojalla, sellaisena kuin se on laeissa 809/1992 ja 424/1994

- Maa- ja metsätalousministeriön asetus eläintautien vastustamiseksi suoritettavista tarkastuksista Euroopan yhteisön sisämarkkinoilla 977/2006
- Maa- ja metsätalousministeriön asetus eläinten eläinlääkinnällisistä rajatarkastuksista annetun maa- ja metsätalousministeriön asetuksen muuttamisesta MMA 41/2007
- ELÄVIEN ELÄINTEN ELÄINLÄÄKINNÄLLINEN RAJATARKASTUS. Eläinlääkärin tarkastuksesta säädetään komission asetuksen (EY) N:o 282/2004 2 artiklassa, jonka mukaan mainitut tarkastukset ja laboratoriokokeet suoritetaan komission päätöksen 97/794/EY vaatimusten mukaisesti. Mainitut vaatimukset on otettu tähän liitteeseen.
- 1192/1996 Laki eläinlääkinnällisestä rajatarkastuksesta/ Lag om veterinär gränskontroll
- Maa- ja metsätalousministeriön asetus eläinten eläinlääkinnällisistä rajatarkastuksista 398/2004/ Jord- och skogsbruksministeriets förordning om veterinära gränskontroller av djur
- Asetus eläintautien vastustamisesta Euroopan yhteisön sisämarkkinoilla sekä viennissä kolmansiin maihin [1338/96](#) (sis.muut. [37/1999](#)),
Ea 1:1 [124/2000](#)
- Eläintautien vastustamiseksi suoritettavat tarkastukset Euroopan yhteisön sisämarkkinoilla MMMa [977/2006](#)
Ea 4:1 [525/2007](#)
- Komission asetus (EY) N:o [599/2004](#) eläinten ja eläinperäisten tuotteiden yhteisön sisäiseen kauppaan liittyvän yhdenmukaisen todistusmallin ja tarkastuspöytäkirjan hyväksymisestä
- Eläimiä ja eläimistä saatavia tuotteita koskevien viranomaisten todistusten antaminen Euroopan yhteisön sisämarkkinoilla MMMp [8/1998](#)
Ea 5:1 [1151/1999](#), Ea 5:2 [573/06](#)
- Eräiden eläinten ja tavaroiden eläintautivaatimukset Euroopan yhteisön sisämarkkinoilla MMMa [655/2003](#),
Ea 8:1 [78/2005](#), Ea 8:2 [133/2006](#), Ea 8:3 [569/2006](#), Ea 8:4 [978/2006](#), Ea 8:5 [65/2007](#), Ea 8:6 [524/2007](#)
- Komission asetus (EY) N:o [1282/2002](#) eläinten terveyttä koskevista vaatimuksista eläinten, siemennesteen, munasolujen ja alkioiden yhteisön sisäisessä kaupassa ja yhteisöön tuonnissa siltä osin, kuin niitä eivät koske direktiivin [90/425/ETY](#) liitteessä A olevassa 1 jaksossa mainittujen erityisten yhteisön säädösten eläinten terveyttä koskevat vaatimukset, annetun neuvoston direktiivin [92/65/ETY](#) liitteiden muuttamisesta
Ea 8a:1 (EY) [1398/2003](#)
- Eräiden tuontantoeläinten sekä niiden alkioiden ja sulusolujen eläintautivaatimukset Euroopan yhteisön sisämarkkinoilla MMM EEOp [1578/94](#) (sis.muut. [1150/95](#), [1418/95](#) ja [255/1997](#)),
Ea 9:1 [826/2000](#), Ea 9:2 [375/2004](#), Ea 9:3 [570/06](#), Ea 9:4 [876/2006](#), Ea 9:5 [523/2007](#)
- Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EY) N:o [998/2003](#) lemmikkieläinten muihin kuin kaupallisiin kuljetuksiin sovellettavista eläinten terveyttä koskevista vaatimuksista ja neuvoston direktiivin [92/65/ETY](#) muuttamisesta
Ea 12:1 (EY) N:o [425/2005](#), Ea 12:2 (EY) N:o [2054/2004](#), Ea 12:3 (EY) N:o [1193/2005](#), Ea 12:4 (EY) N:o [18/2006](#),
- Peurojen tuonnille muista EU:n jäsenvaltioista asetettavat terveysvaatimukset
MMM EEOp [19/EEO/96](#), Ea 18:1 [27/EEO/1999](#), Ea 18:2 [33/EEO/2006](#)
- Laki eläinlääkinnällisestä rajatarkastuksesta [1192/96](#) muutoksineen
- Eläimistä saatavien elintarvikkeiden ja muiden tuotteiden eläinlääkinnälliset rajatarkastukset
MMMa [1370/2004](#)
Eb 5:1 [483/2005](#), Eb 5:2 [875/2005](#), Eb 5:3 [35/2006](#), Eb 5:4 [341/2006](#), Eb 5:5 [40/2007](#), Eb 5:6 [703/2007](#)

- Komission asetus (EY) N:o [136/2004](#) kolmansista maista tuotavien tuotteiden eläinlääkinnällisistä tarkastusmenettelyistä yhteisön rajatarkastusasemilla
- Eläinten eläinlääkinnälliset rajatarkastukset MMMa [398/2004](#)
Eb 6:1 [1434/2004](#), Eb 6:2 [571/2006](#), Eb 6:3 [41/2007](#), Eb 6:4 [697/2007](#)
- Komission asetus (EY) N:o [282/2004](#) kolmansista maista yhteisöön tuotavien eläinten ilmoittamisesta ja eläinlääkärintarkastuksia koskevan asiakirjan laadinnasta Eb 6a:1 (EY) N:o [585/2004](#)
- Komission asetus (EY) N:o [745/2004](#) henkilökohtaiseen kulutukseen tuotavia eläinperäisiä tuotteita koskevista toimenpiteistä
- Euroopan yhteisön ulkopuolisista maista tuotava liha ja lihasta jalostetut tuotteet MMMa [1140/2006](#), Eb 10:1 [698/2007](#)
- Eräiden Euroopan Unioniin kuulumattomista valtioista tuotavien tavaroiden eläintautivaatimukset MMMa [273/2004](#)
Eb 21:1 [342/2006](#), Eb 21:2 [66/2007](#)

Njámmecoarvviid, hearggiid, spáillihiid, gaskkihagaid fievrrideapmi /Basthorns transport

- Asetus eläinten kuljetuksesta 1996/491
- EU 1/2005 Eläinkuljetusasetus
- Laki eläinten kuljetuksesta 1429/2006
- Elintarvikelaki 13.1.2006/23

Kuljettajalupakoulutus/ Vuodjilohbeskuvlejupmi//Förarlicensutbildning

- katso edellinen

Kuljetuskaluston tarkastus/ Fievrriidrusttegiid dárkkisteapmi//Besiktning av rentransportfordon

- katso edelliset

Teuras- ja lihashygienia/Njuovvan – ja biergohygienia/ Slakt- och kötthygien

- Elintarvikelaki 13.1.2006/23
- Jätelaki 3.12.1993/1072
- Tätä lakia sovelletaan myös seuraavien elintarvikkeita ja elintarvikevalvontaa koskevien Euroopan yhteisön säädösten ja niiden nojalla annettujen säädösten täytäntöönpanoon, sikäli kuin niiden täytäntöönpanosta ei säädetä muun lain nojalla:
  - 1) elintarvikelainsäädäntöä koskevista yleisistä periaatteista ja vaatimuksista, Euroopan elintarviketurvallisuusviranomaisen perustamisesta sekä elintarvikkeiden turvallisuuteen liittyvistä menettelyistä annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EY) N:o 178/2002, jäljempänä yleinen elintarvikeasetus;
  - 2) rehu- ja elintarvikelainsäädännön sekä eläinten terveyttä ja hyvinvointia koskevien sääntöjen mukaisuuden varmistamiseksi suoritetusta virallisesta valvonnasta annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EY) N:o 882/2004, jäljempänä valvonta-asetus;
  - 3) elintarvikehygieniasta annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EY) N:o 852/2004, jäljempänä yleinen elintarvikehygienia-asetus;
  - 4) eläinperäisiä elintarvikkeita koskevista erityisistä hygieniasäännöistä annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EY) N:o 853/2004, jäljempänä eläimistä saatavien elintarvikkeiden hygienia-asetus;

- 5) ihmisravinnoksi tarkoitettujen eläinperäisten tuotteiden virallisen valvonnan järjestämistä koskevista erityissäännöistä annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EY) N:o 854/2004, jäljempänä eläimistä saatavien elintarvikkeiden valvonta-asetus;
- 6) muuntogeenisistä elintarvikkeista ja rehuista annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EY) N:o 1829/2003, jäljempänä GMO-asetus;
- 7) muuntogeenisten organismien jäljitettävyydestä ja merkitsemisestä ja muuntogeenisistä organismeista valmistettujen elintarvikkeiden ja rehujen jäljitettävyydestä sekä direktiivin 2001/18/EY muuttamisesta annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EY) N:o 1830/2003;
- 8) uuselintarvikkeista ja elintarvikkeiden uusista ainesosista annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EY) N:o 258/97, jäljempänä uuselintarvikeasetus;
- 9) elintarvikkeissa olevia vieraita aineita koskevista yhteisön menettelyistä annettu neuvoston asetus (ETY) N:o 315/93;
- 10) elintarvikkeen kanssa kosketukseen joutuvista materiaaleista ja tarvikkeista ja direktiivien 80/509/ETY ja 89/109/ETY kumoamisesta annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EY) N:o 1935/2004;
- 11) tiettyjen tarttuvien spongiformisten enkefalopatioiden ehkäisyä, valvontaa ja hävittämistä koskevista säännöistä annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EY) N:o 999/2001, jäljempänä TSE-asetus;
- 12) salmonellan ja muiden tiettyjen elintarvikkeiden kautta tarttuvien tiettyjen zoonoosien aiheuttajien valvonnasta annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EY) N:o 2160/2003; sekä
- 13) torjunta-ainejäämien enimmäismääristä kasvi- ja eläinperäisissä elintarvikkeissa ja rehuissa tai niiden pinnalla sekä neuvoston direktiivin 91/414/ETY muuttamisesta annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EY) N:o 396/2005.
- Viitattaessa tässä laissa Euroopan yhteisön säädökseen tarkoitetaan kyseistä säädöstä siihen myöhemmin tehtyine muutoksineen.
- Siltä osin kuin muiden kuin ihmisravinnoksi tarkoitettujen eläimistä saatavien sivutuotteiden terveys säännöistä annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EY) N:o 1774/2002, jäljempänä sivutuoteasetus, koskee tämän lain mukaisia elintarvikehuoneistoja tai niissä harjoitettavaa toimintaa, toimivaltaisia valvontaviranomaisia ovat Elintarvikevirasto, lääninhallitukset ja kunnan valvontaviranomaiset siten kuin niiden toimivalta- ja alalla tässä laissa säädetään.
- Mitä tässä laissa säädetään Euroopan yhteisöstä tai Euroopan unionin jäsenvaltioista, koskee myös Euroopan talousalueesta tehdyn sopimuksen edellyttämässä laajuudessa Euroopan talousaluetta ja sen jäsenvaltioita.
- Elintarvikkeita käsittelevien henkilöiden terveydentilaa koskevista vaatimuksista säädetään myös tartuntatautilaissa ([583/1986](#)).
  - Talousveden laadusta ja veden välityksellä leviävän taudin ehkäisystä säädetään terveydensuojelulaissa ([763/1994](#)).
  - Elintarviketurvallisuuteen vaikuttavasta eläintautien ja eläimistä ihmisiin leviävien tautien vastustamisesta säädetään myös eläintautilaissa ([55/1980](#)).
- Euroopan yhteisön ulkopuolisista maista tuotavien eläimistä saatavien elintarvikkeiden tuontivaatimuksista ja -valvonnasta säädetään eläinlääkinnällisestä rajatarkastuksesta annetussa laissa ([1192/1996](#)).
- Elintarvikkeiden säteilyturvallisuuden arviointiperusteista säädetään säteilylaissa ([592/1991](#)).
  - Elintarvikehuoneistossa työskentelevältä vaadittavasta elintarvikehygieenisestä osaamisesta ja osaamisen testaamisesta (hygieniosaamisasetus) / Förordning om livsmedelshygienisk kompetens som skall krävas av personer som arbetar i livsmedelslokaler och om testning av

kompetensen (hygienkompetensförordningen) 1115/2001 Teurastusmalli, yksityinen (tappo)/Slaktmetoder privat (avlivning)

- Eläinsuojeluasetus 7.6.1996/396

Teurastusmalli, yksityinen (tappo)/Njuovvan, privahta giehtadallan/ Slaktmetoder privat (avlivning)

- Eläinsuojeluasetus 7.6.1996/396

Teurastus Suomessa /Njuovvan/ Slakt

- Elintarvikelaki 13.1.2006/23
- Eläinsuojelulaki 247/1996
- Eläinsuojeluasetus 7.6.1996/396
- EU 1/2005 Eläinkuljetusasetus
- Laki eläinten kuljetuksesta 1429/2006

Lihahygienia, jatkojalostus ja elintarvikkeet/ Biergohygienia, buvttadeapmi ja biebmogálvvut

- Terveysuojelulaki 19.8.1994/763
- Terveysuojeluasetus 16.12.1994/1280
- Elintarvikelaki 13.1.2006/23
- Tartuntatautilaki [583/86](#) muutoksineen
- Tartuntatautiasetus [786/86](#) muutoksineen
- Laki eläimistä saatavien elintarvikkeiden elintarvikehygieniasta 1195/1996
- Asetus eläimistä saatavien elintarvikkeiden elintarvikehygieniasta / Förordning om livsmedelshygien i fråga om animaliska livsmedel 1336/1996
- MMM:n asetus lihashygienista 16/EEO/2001 (J14)
- MMM:n päätös lihavalmistehygienista 23/EEO/1999 (J30)
- MMM:n päätös poron lihashygienista 22/EEO/1999 (J23)
- MMM:n asetus varastolaitosten hygieniavaatimuksista (varastoasetus) 28/EEO/2001
- Pakasteasetus 165/1994
- MMM:n asetus vieraat aineet eläimistä saatavissa elintarvikkeissa (vie rasaineasetus) nro 13/EEO/2001
- Sosiaali- ja terveysministeriön asetus pienten yksiköiden talousveden laatuvaatimuksista ja valvontatutkimuksista 401/2001 / Social- och hälsovårdsministeriets förordning om kvalitetskrav på och kontrollundersökning av hushållsvatten i små enheter
- Elintarvikeviraston ohje: Talousveden ja jään omavalvonta hygienialain mukaisessa laitoksessa Dnro 3565/41/02
- Elintarvikeviraston ohje: Puhdistusohjelma ja puhtauden tarkkailuohjelma hygienialain mukaisessa laitoksessa Dnro 3565/41/02
- Sosiaali- ja terveysministeriön asetus elintarvikehuoneistossa työskentelevältä vaadittavasta elintarvikehygieenisestä osaamisesta ja osaamisen testaamisesta (hygieniosaamisasetus) 1115/2001
- Tartuntatautilaki 25.7.1986/583
- Tartuntatautiasetus 31.10.1989/786
- Eläinlääkintä- ja elintarvikelaitoksen suositus: Hygienialaissa tarkoitettu henkilökunnan terveydentilan seuranta Dnro 376/09/97
- Eläinlääkintä- ja elintarvikelaitoksen suositus: Lihantarkastuksesta pidettävä kirjanpito; kuukausi- ja vuosiyhdistelmät Dnro 001/09/98
- Asetus elintarvikkeiden pakkausmerkinnöistä / Förordning om påskrifter på livsmedelsförpackningar 794/1991

- Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EY) N:o [178/2002](#) elintarvikelainsäädäntöä koskevista yleisistä periaatteista ja vaatimuksista, Euroopan elintarviketurvallisuusviranomaisen perustamisesta sekä elintarvikkeiden turvallisuuteen liittyvistä menettelyistä
I 1a:1 (EY) N:o [1642/2003](#)
- Valtioneuvoston asetus elintarvikevalvonnasta [321/2006](#)
- Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EY) N:o [852/2004](#) elintarvikehygieniasta
- Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EY) N:o [853/2004](#) eläinperäisiä elintarvikkeita koskevista erityisistä hygieniasäännöistä (katso muutokset 4a ja 4b)
- Komission asetus (EY) N:o [1662/2006](#) eläinperäisiä elintarvikkeita koskevista erityisistä hygieniasäännöistä annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o [853/2004](#) muuttamisesta
- Komission asetus (EY) N:o [1243/2007](#) eläinperäisiä elintarvikkeita koskevista erityisistä hygieniasäännöistä annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o [853/2004](#) liitteen II muuttamisesta
- Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EY) N:o [854/2004](#) ihmisravinnoksi tarkoitettujen eläinperäisten tuotteiden virallisen valvonnan järjestämistä koskevista erityissäännöistä
- Komission asetus (EY) N:o [1663/2006](#) ihmisravinnoksi tarkoitettujen eläinperäisten tuotteiden virallisen valvonnan järjestämistä koskevista erityissäännöistä annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o [854/2004](#) muuttamisesta
- Komission asetus (EY) N:o [1688/2005](#) Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o [853/2004](#) täytäntöön panemisesta Suomeen ja Ruotsiin tarkoitetun tietyn lihan ja munien lähetyksiltä vaadittavien salmonellaa koskevien erityistakuiden osalta
- Ensisaapumistoiminta MMMa [118/2006](#)
- Eläimistä saatavien elintarvikkeiden elintarvikehygieniä MMMa [37/EEO/2006](#)
I 8:1 [43/EEO/2006](#)
- Elintarvikelain ja terveydensuojelulain nojalla tutkimuksia tekevät laboratoriot MMMa [1174/2006](#)
- Hygienialain mukaisten näytteiden ottaminen MMMa [3/EEO/2000](#)
I 10:1 [9/EEO/2003](#)
- Vieraat aineet eläimistä saatavissa elintarvikkeissa MMMa [1/EEO/2007](#), 11:1 [8/EEO/2007](#)
- Komission asetus (EY) N:o [2073/2005](#) elintarvikkeiden mikrobiologisista vaatimuksista, liitteenä oikaisut
[liite 1](#) (oikaisu 10.10.2006)
[liite 2](#) (oikaisu 28.12.2006)
- Komission asetus (EY) N:o [2076/2005](#) Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusten (EY) N:o [853/2004](#) ja (EY) N:o [882/2004](#) täytäntöönpanoa koskevista siirtymäjärjestelyistä sekä asetusten (EY) N:o [853/2004](#) ja (EY) N:o [854/2004](#) muuttamisesta
I 13:1 (EY) N:o [1666/2006](#), I 13:2 (EY) [479/2007](#), I 13:3 (EY) [1246/2007](#)
- Komission asetus (EY) N:o [2074/2005](#) Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o [853/2004](#) soveltamisalaan kuuluvia tuotteita sekä Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusten (EY) N:o [854/2004](#) ja (EY) N:o [882/2004](#) mukaisen virallisen valvonnan järjestämistä koskevien täytäntöönpanotoimenpiteiden vahvistamisesta, poikkeuksen tekemisestä Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseen (EY) N:o [852/2004](#) sekä asetusten (EY) N:o [853/2004](#) ja (EY) N:o [854/2004](#) muuttamisesta
I 14:1 (EY) N:o [1664/2006](#), I 14:2 (EY) N:o [1244/2007](#)
- Alkutuotannolle elintarviketurvallisuuden varmistamiseksi asetettavat vaatimukset MMMa [134/2006](#), I 15:1 [1442/2006](#), I 15:2 [187/2007](#)
- Elintarvikehuoneistoissa työskenteleviltä vaadittava elintarvikehygieeninen osaaminen ja osaamisen testaaminen STMa [1115/2001](#)
I 17:1 [1227/2002](#)

- Talousveden laatuvaatimukset ja valvontatutkimukset STMa [461/2000](#)
  - Pienten yksiköiden talousveden laatuvaatimukset ja valvontatutkimukset STMa [401/2001](#)
  - Elintarvikkeiden tai talousveden välityksellä leviävien ruokamyrkytys epidemioiden selvittäminen STMa [251/2007](#)
  - Lihantarkastus MMMa [38/EEO/2006](#)
  - Nautojen EHEC-tutkimukset teurastamossa ja pitopaikassa MMMa [24/EEO/2006](#)
  - TSE-riskiaineksen erottaminen teurastamossa, teurastuspaikassa ja leikkaamossa MMMa [3/EEO/2002](#) J 16:1 [21/EEO/2002](#), J 16:2 [11/EEO/2003](#)
  - TSE-tautien varalta tutkittavien nautojen, lampaiden ja vuohien lihintarkastus MMMa [10/EEO/2004](#)
  - Virallisia lihan trikiinitarkastuksia koskevat erityissäännöt, komission asetus (EY) N:o [2075/2005](#)
J 33:1 (EY) N:o [1665/2006](#), J 33:2 (EY) N:o [1245/2007](#)
  - Salmonellavalvonta teurastamossa ja leikkaamossa MMMa [20/EEO/2001](#)
  - Naudanlihan merkitseminen MMMa [1203/2001](#)
  - Komission asetus (EY) N:o [1825/2000](#) Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o [1760/2000](#) soveltamista koskevista yksityiskohtaisista säännöistä naudanlihan ja naudanlihatuotteiden merkinnän osalta, J 46:1 (EY) N:o [275/2007](#)
  - Neuvoston asetus (EY) N:o [700/2007](#) enintään kahdentoista kuukauden ikäisistä nautaeläimistä peräisin olevan lihan kaupan pitämisestä
  - Bakteriologinen tutkimus lihintarkastuksessa MMMp [1/EEO/2000](#)
J 56:1 [5/EEO/2001](#)
  - Mikrobilääkeaineiden osoittaminen lihintarkastuksessa mikrobiologisella menetelmällä MMMa [21/EEO/2001](#)
  - Lihasioilla esiintyvien sairauksien seuraaminen, sairastuvuustietojen kirjanpito ja ilmoittaminen MMMp [30/EEO/95](#)
  - Kuluttajansuojalaki 20.1.1978/38
  - Asetus elintarvikkeiden pakkausmerkinnöistä 794/1991
  - KTM:n päätös elintarvikkeiden pakkausmerkinnöistä 795/1991
  - KTM:n päätös elintarvikkeiden ravintoarvomerkinnöistä 1496/1993
  - KTM:n päätös elintarvikkeen nimestä ja aineosien ilmoittamisesta 611/1998
  - KTM:n päätös makkaran koostumuksesta ja pakkausmerkinnöistä 139/1996
  - KTM:n päätös lihasta ja lihatuotteista 138/1996
  - KTM:n asetus elintarvikkeen osana olevan lihan ilmoittamisesta pakkausmerkinnöissä 986/2002
  - KTM:n ohjeet eräiden biologisten epäpuhtauksien enimmäismääristä elintarvikkeissa 135/1996
  - KTM:n päätös elintarvikkeen kanssa kosketuksiin joutuvista tarvikkeista 400/1996
  - Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EY) N:o [178/2002](#), elintarvikelainsäädäntöä koskevista yleisistä periaatteista ja vaatimuksista, Euroopan elintarviketurvallisuusviranomaisen perustamisesta sekä elintarvikkeiden turvallisuuteen liittyvistä menettelyistä,
L 2.1 [1642/2003](#)
  - Liha ja lihatuotteet KTMp [138/96](#), L 13:1 [193/2004](#)
- Eräiden tavallisimpien kontaminanttien enimmäismäärät elintarvikkeissa, KTMp [134/96](#), L 29:1 [3/1999](#), L 29:2 [578/2000](#)

Teurasjäte/ Njuovvanbázahusat

- Elintarvikelaki 13.1.2006/23, Yleiset säännökset
- MMM:n asetus eläinjätteen käsittelystä 1022/2000
- Maa- ja metsätalousministeriön asetus eläinjätteen käsittelystä 1022/2000
- Eläinjätteen käsittelystä on lisäksi voimassa, mitä siitä säädetään seuraavissa

säädöksissä:

- 1) TSE-riskiaineksen erottamisesta teurastamossa, teurastuspaikassa ja leikkaamossa sekä luulihan valmistuskiellosta annettu maa- ja metsätalousministeriön asetus
- 2) (18/EEO/2000);
- 2) jätelaki (1072/1993);
- 3) rehulaki (396/1998);
- 4) terveydensuojelulaki (763/1994);
- 5) ympäristönsuojelulaki (68/2000);
- 6) eläintautien vastustamiseksi suoritettavista tarkastuksista Euroopan yhteisön sisämarkkinoilla annettu maa- ja metsätalousministeriön eläinlääkintä- ja
- 7) eräiden eläinten ja tavaroiden eläintautivaatimuksista Euroopan yhteisön sisämarkkinoilla annettu maa- ja metsätalousministeriön eläinlääkintä- ja elintarvikeosaston päätös (27/1995); sekä
- 8) eräiden kolmansista maista tuotavien tavaroiden eläintautivaatimuksista annettu maa- ja metsätalousministeriön päätös (180/1997).

Ruokajätteen käsittelystä säädetään erikseen seuraavissa säädöksissä:

- 1) lihaa sisältävän ruokajätteen käytöstä eräiden eläinten ruokinnassa annettu maa- ja metsätalousministeriön päätös (467/1994); sekä
- 3) ulkomaanliikenteen ruokajätteiden ja eläintautivaarallisten jätteiden sekä kauttakulkuliikenteen eläintautivaarallisten jätteiden käsittelystä annettu maa- ja metsätalousministeriön eläinlääkintä- ja elintarvikeosaston päätös (605/1994).
  - liite 1 eläinjätteen keräämistä ja kuljetusta koskevat vaatimukset, n:o 1022, 2651
  - liite 2 eläinjätteen varastointia koskevat vaatimukset n:o 1022, 2652
  - liite 3 eläinjätteen polttamista, hautaamista ja kompostointia koskevat n:o 1022, 2653
  - liite 4 suuririskisen ja vähäriskisen eläinjätteen käsittely-laitoksen hyväksymisen edellytykset n:o 1022, 2654
- Maa- ja metsätalousministeriön asetus eräiden eläinten ja tavaroiden eläintautivaatimuksista Euroopan yhteisön sisämarkkinoilla annetun maa- ja metsätalousministeriön asetuksen muuttamisesta 978/2006

Maa- ja metsätalousministeriön päätöksen mukaisesti

muutetaan eräiden eläinten ja tavaroiden eläintautivaatimuksista Euroopan yhteisön sisämarkkinoilla 30 päivänä kesäkuuta 2003 annetun maa- ja metsätalousministeriön asetuksen (655/2003) 2 §:n 1 momentin 8 kohta ja 12 §, sellaisina kuin niistä on 12 § osaksi asetuksissa 78/2005 ja 569/2006 / Jord- och skogsbruksministeriets förordning om ändring av jord- och skogsbruksministeriets förordning om djursjukdomskrav för vissa djur och varor på Europeiska gemenskapens inre marknad I enlighet med jord- och skogsbruksministeriets beslut *ändras* i jord- och skogsbruksministeriets förordning av den 30 juni 2003 om djursjukdomskrav för vissa djur och varor på Europeiska gemenskapens inre marknad (655/2003) 2 § 1 mom. 8 punkten och 12 §, av dem 12 § sådan den lyder delvis ändrad i förordning 78/2005 och 569/2006, samt *fogas* till förordningens 2 § 1 mom. en ny 9 punkt samt till förordningen en ny 12 a § som följer

- Eräiden sivutuotteita käsittelevien laitosten valvonta ja sivutuotteiden käyttö MMa [850/2005](#), H 18:1 [337/2006](#), H 18:2 [435/2006](#)
- Kansainvälisestä liikennevälineestä peräisin olevan ruokajätteen valvonnan järjestäminen MMa [194/2004](#), H 21:1 [338/2006](#)
- Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EY) N:o [1774/2002](#), muiden kuin ihmisravinnoksi tarkoitettujen eläimistä saatavien sivutuotteiden terveyssäännöistä, Konsolidoitu versio sisältää muutokset (EY) N:o [808/2003](#) ja (EY) [668/2004](#). H 22:1 (EY) [92/2005](#), H 22:2 (EY) N:o [93/2005](#)

- Komission asetus (EY) N:o [809/2003](#) kompostilaitoksissa käytettävän luokkaan 3 kuuluvan aineksen ja lannan käsittelyvaatimuksia koskevista Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o [1774/2002](#) mukaisista siirtymäkauden toimenpiteistä
H 22a:1 (EY) [12/2005](#)
- Komission asetus (EY) N:o [813/2003](#) entisten elintarvikkeiden keräämistä, kuljetusta ja hävittämistä koskevista Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o [1774/2002](#) mukaisista siirtymäkauden toimenpiteistä
- Komission asetus (EY) N:o [878/2004](#) asetuksen (EY) N:o [1774/2002](#) mukaisista, tiettyjen luokkien 1 ja 2 aineksena pidettäviä, teknisiin tarkoituksiin tarkoitettuja eläinperäisiä sivutuotteita koskevista siirtymäkauden toimenpiteistä
- Komission asetus (EY) N:o [79/2005](#) Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o [1774/2002](#) täytäntöönpanosta asetuksessa luokkaan 3 kuuluvaksi ainekseksi määritellyn maidon, maitopohjaisten tuotteiden ja maidosta johdettujen tuotteiden osalta
- Eläimistä saatavien sivutuotteiden hävittäminen syrjäisillä alueilla sekä kuolleiden lemmikkieläinten hävittäminen MMMA [1374/2004](#),
H 24:1 [340/2006](#)
- Valtionavustus eläimen omistajalle sikojen ja siipikarjan raatojen hävittämisestä aiheutuviin kustannuksiin VNa [59/2004](#)

Poromäärät/Boazologut

- poronhoitolaki (848/1990)
- Maa- ja metsätalousministeriön päätös merkkipiireistä sekä suurimmista sallituista poromääristä 71/2000

Porojen suojelu / Elliidsuodjaleapmi/ Djurskydd

- Eläinsuojelulaki 247/1996
- Eläinsuojeluasetus 7.6.1996/396
- PHL 1990/848
- Porotalous ja luontaiselinkeinojen rahoitusasetus 175/2001
- EU 1/2005 Eläinkuljetusasetus
- Laki eläinten kuljetuksesta 1429/2006

Kastrointi /Gáskin/ Kastrering

- Eläinsuojelulaki 247/1996
- Eläinsuojeluasetus 7.6.1996/396

Eläntaudit ja loislääkitys/ Elliiddávddat ja barasihtadálkkodeapmi

- Laki eläinten lääkitsemisestä 617/1997
- Eläntautilaki [55/80](#); sisältää muutokset 28.4.2006/303 saakka
- Eläntautiasetus [601/80](#) D 2:1 [117/98](#)
- Asetus eläntautien vastustamisesta eläinten kuljetuksessa [1363/94](#)
- Vastustettavat eläntaudit ja eläntautien ilmoittaminen MMM EEOp [1346/95](#)
D 4:1 [532/97](#), D 4:2 [136/98](#), D 4:3 [200/2004](#), D 4:4 [332/2006](#), D 4:5 [185/2007](#)
- Eräiden eläntautilain nojalla annettujen päätösten valitusosoitukset MMM EEOp [14/EEO/99](#)
- Laki helposti leviävien eläntautien vastustamisesta [488/60](#) D 13:1 [304/2006](#)
- Desinfektioimenpiteet eläntautien vastustamisessa MMM EEO ohje [17/EEO/95](#)
- Maantiekuljetuksiin käytettävien kuljetusajoneuvojen desinfiointi eläntautien leviämisen estämiseksi MMMA [3/EEO/2001](#) D 26:1 [4/EEO/2006](#)
- Lomake I Eläinlääkintöosaston kirje n:o [159/130-73](#)

- Luonnonvaraisissa linnuissa esiintyvän lintuinfluenssan leviämisen estäminen MMMa [226/2006](#) D 36:1 [943/2006](#)
- Suu- ja sorkkataudin vastustaminen MMM EEOp [5/EEO/96](#), D 43:1 [27/EEO/2006](#)
- Suu- ja sorkkatautia koskevan yhteisön lainsäädännön täytäntöönpano MMMa [7/EEO/2004](#)
- Eläimistä saatavien elintarvikkeiden eräitä eläintauteja koskevat vaatimukset tuotannossa, jalostuksessa ja jakelussa MMMa [13/EEO/2004](#)
- Koirien ja kissojen kuljetuksen rajoittaminen raivotaudin eli rabieksen leviämisen ehkäisemiseksi manner-Suomesta Ahvenanmaan maakuntaan MMM EEOp n:o [387/512-88](#)
- Raivotaudin vastustaminen MMM EEOp [9/EEO/1999](#) D 49:1 [5/EEO/2006](#)
- Peuratarhojen terveysvalvontaohjelma MMM EEOp [16/EEO/97](#)
D 61:1 [11/EEO/2006](#)
- Peurojen siirtoistutustarhojen terveysvaatimukset MMMa [7/EEO/2000](#)
D 62:1 [8/EEO/2006](#)
- Nautaeläinten bruselloosin vastustaminen MMM EEOp [14/EEO/95](#)
D 64:1 [9/EEO/2006](#)
- Lampaiden ja vuohien bruselloosin vastustaminen MMM EEOp [7/EEO/97](#)
D 65:1 [10/EEO/2006](#)
- Lampaiden ja vuohien TSE-tautien vastustaminen MMMa 66 [32/EEO/2006](#)
D 66:1 [7/EEO/2007](#)
- Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o [999/2001](#) täytäntöönpanosta kansallisten scrapientorjuntaohjelmien ja lisätakeiden osalta, päätöksen 2003/100/EY tietyistä vaatimuksista poikkeaminen ja asetuksen (EY) N:o [1874/2003](#) kumoaminen, Komission asetus (EY) N:o [546/2006](#)
- Salmonelloosin vastustaminen naudoissa ja sioissa MMM EEOp [23/EEO/95](#)
D 105:1 [15/EEO/96](#), D 105:2 [29/EEO/99](#), MMMa 105:3 [14/EEO/2006](#)
- Kanojen, broilereiden ja kalkkunoiden salmonellavalvontaohjelma MMMa [1148/2006](#)
- Naudan tarttuvan leukoosin vastustaminen MMM EEO:n yleiskirje n:o [2/93](#)
D 115:1 [15/EEO/97](#), D 115:2 [17/EEO/2006](#)
- Villisikojen siirtokielto MMMa [20/EEO/2006](#)
- Elintarviketuotannossa käytettävien kotieläinten pito turkistarhoilla MMM EOp [1127/59-88](#)

Ruokkiminen/Biebman/Utfodring

- Eläintautilaki 18.1.1980/55
- Eläinsuojelulaki 247/1996
- Eläinsuojeluasetus 7.6.1996/396
- Laki eläinten kuljetuksesta 1429/2006
- Laki eläinten lääkitsemisestä 27.6.1997/617
- Rehulaki [396/1998](#), H 1:1 [228/2001](#), H 1:2 [889/2001](#), H 1:3 [636/2002](#), H 1:4 [689/2004](#)

Vasanmerkitys/Miessemearkun/ Kalvmärkning

- Eläinsuojelulaki 247/1996
- Eläinsuojeluasetus 7.6.1996/396
- PHA 1990/883
- PHL 1990/848

Muutto laidunalueiden välillä / Johttin/ Flyttningar mellan betesområden

- ei lailla säädettyä, mutta saamelaisalueella ovat yhä käytössä vuosittaiset jutaamiset kesä ja talvimaiden välillä

Porokoira / Boazobeana

- Metsästyslaki 28.6.1993/615
- PHL 1990/848
- Laki koiraverosta 29.6.1979/590

Koiran rokotusvelvollisuus/Beatnaga bohkkohangeatnegasvuohta/Vaccinationsplikt

- katso Eläintaudit ja loislääkitys

Koiran kuljetus toiseen maahan/Beatnaga fievrrideapmi nubbi riikii/ Införsel till annat land

katso Kuljetus, Eläintaudit ja loislääkitys, Eläinsuojelu

Kotitalouskalastus/ Guolasteapmi ruoktot/ Husbehovsfiske

- Yleisesti

Kotitalouskalastus tai teollisuuskalastus Suomessa ei ole kytköksissä poronhoitoon. Kaikilla kunnan alueella asuvilla ovat samanlaiset oikeudet kotitalouskalastukseen.

Paimennuskämpät/ Guodohanbárttat/ Renvaktarbostäder, renvaktarstugor

- Poronhoitoon liittyvä rakentaminen ja puunotto

Poronhoitoa, luontaiselinkeinoja ja kolttia koskevissa laeissa annetaan oikeus rakentaa poron hoitoa varten tiettyjä rakennelmia valtion maalle sen viranomaisen luvalla, jonka hallinnassa alue on.

Kolttalain mukaan koltta-alueella asuvalla koltalla on oikeus käyttää omaa polttopuutarvetta varten valtion metsissä olevaa maapuuta tai kuivaa puuta viranomaisen osoituksen mukaan. Ylä-Lapin luvat haetaan Metsähallituksen Lapin luontopalveluilta. (Lähde:

<http://www.metsa.fi/page.asp?Section=2254>)

Poronhoitorakennelmat/ Boazodollui gullevaš huksemat/ Renskötselanläggningar

- PHL 1990/848
- Katso edellä

Lupa puumateriaalinottoon rakennelmien tekoon valtion/yksityisen mailta/Tillåtelse att använda material för uppförande på statlig/privat mark, Polttopuu/Vedbrand

- PHL 1990/848

Tullaukset/Tuollu/ Tullar

- 1163/1993 Laki tullilain muuttamisesta/Lag om ändring av tullagen

Liikennevahingot porolle (auto/juna)/ Boazoliikhohisvuodat (biila ja toga)/ Trafikskador på ren (bil och tåg)

- 277/2000 Valtioneuvoston asetus petoeläinvahinkojen korvaamisesta
- Vahinkokorvauslaki 412/1974

Petoeläinkorvaukset /Boraspirebuvttadusat/ Rovdjursersättning

- 277/2000 Valtioneuvoston asetus petoeläinvahinkojen korvaamisesta
- Metsästyslaki 1993/615
- 1236/1999 Laki metsästyslain 87 §:n muuttamisesta, Eläinten aiheuttamien vahinkojen korvaaminen
- 277/2000 Valtioneuvoston asetus petoeläinvahinkojen korvaamisesta

Valtioneuvoston päätöksen mukaisesti, joka on tehty maa- ja metsätalousministeriön esittelystä, säädetään 28 päivänä kesäkuuta 1993 annetun metsästyslain (615/1993) 87 §:n nojalla, sellaisena kuin se on laissa 1236/1999:

- 8/2002 Valtioneuvoston asetus maakotkien porotaloudelle aiheuttamien vahinkojen korvaamisesta Valtioneuvoston päätöksen mukaisesti, joka on tehty ympäristöministeriön esittelystä, säädetään valtion talousarviosta 13 päivänä toukokuuta 1988 annetun lain (423/1988) 7 c §:n 1 momentin nojalla, sellaisena kuin se on laissa 689/2001 / Statsrådets förordning om ersättning för skador som kungsörnar orsakar renhushållningen i enlighet med statsrådets beslut, fattat på föredragning från miljöministeriet, föreskrivs med stöd av 7 c § lagen den 13 maj 1988 om statsbudgeten (423/1988), sådant detta lagrum lyder i lag 689/2001
- 868/2002 Annettu Helsingissä 23 päivänä lokakuuta 2002 Valtioneuvoston asetus maakotkien porotaloudelle aiheuttamien vahinkojen korvaamisesta annetun asetuksen 3 §:n muuttamisesta (559 euroa). (Valtioneuvoston asetus 839/2005 , 516 euroa ja vuonna 30.10. 2006 asetuksella, 461 euroa)

Omaisuuden hätäsuojeluoikeus /Opmodaga heahtesuddjen/ Nödvärnsrätt

- Metsästyslaki 28.6.1993/615

Petokannat/ Boraspirelogut/Toleransnivåer

- Metsästyslaki 28.6.1993/615
- Metsästysasetus 12.7.1993/666

Metsästys/ Meahcasteapmi/ Jakt

- Metsästyslaki 28.6.1993/615
- Metsästysasetus 12.7.1993/666
- LIITE 5 Erityiset vaatimukset luonnonvaraisen riistan metsästykselle

Muita lähteitä/ Eará gáldut:

http://europa.eu/pol/food/index_fi.htm

Lisätietoa saa Euroopan komission pääosaston verkkosivuilta

<http://europa.eu/scadplus/leg/fi/s03000.htm>

Viranomaiset/ Virgeopmohasta

Ministeriöt

Kauppa – ja teollisuusministeriö www.ktm.fi

[Liikenne- ja viestintäministeriö - Kommunikationsministeriet](#)

Maa- ja metsätalousministeriö www.mmm.fi

[Oikeusministeriö - Justitieministeriet](#) www.om.fi

[Opetusministeriö - Undervisningsministeriet](#) <http://www.minedu.fi/OPM/>

[Puolustusministeriö - Försvarsministeriet](#) www.defmin.fi

[Sisäasiainministeriö - Inrikesministeriet](#) www.intermin.fi

[Sosiaali- ja terveysministeriö - Social- och hälsovårdsministeriet](#) www.stm.fi

Työministeriö - Arbetsministeriet www.mol.fi

Ulkoasiainministeriö - Utrikesministeriet www.ulkoasiainministerio.fi

Valtioneuvoston kanslia - Statsrådets kansli www.vnk.fi

Valtiovarainministeriö - Finansministeriet www.vm.fi

Ympäristöministeriö - Miljöministeriet www.ymparisto.fi

Muita valtion viranomaisia/ Eará stáhta virgeopmohasat

- Ajoneuvohallintokeskus www.ake.fi
- Elintarviketurvallisuusvirasto www.evira.fi/portal/fi/evira/
- www.energiamarkkinavirasto.fi
- www.ilmailuhallinto.fi
- Kansallisarkisto - Riksarkivet www.narc.fi
- Kuluttajavirasto - Konsumentverket www.kuluttajavirasto.fi
- Lääkelaitos - Läkemedelsverket www.nam.fi
- Maanmittauslaitos - Lantmäteriverket www.maanmittauslaitos.fi
- Maaseutuvirasto - Landsbygdsverket www.mavi.fi
- Metsähallitus - Forststyrelsen www.metsa.fi
- Metsäntutkimuslaitos - Skogsforskningsinstitutet www.metla.fi
- Opetushallitus - Utbildningsstyrelsen www.oph.fi
- Patentti- ja rekisterihallitus - Patent- och registerstyrelsen www.prh.fi
- Tullihallitus - Tullstyrelsen www.tulli.fi
- Valtiokonttori - Statskontoret www.valtiokonttori.fi
- Verohallinto www.vero.fi

Muut/ Earát

- Eu lainsäädäntöä ja virallinen lehti <http://eur-lex.europa.eu/fi/index.htm>
- Suomen lait ja asetukset alkuperäisinä: www.finlex.fi

- EEO säädöslyhennelmät: <http://wwwb.mmm.fi/el/laki/slyhennelma.html>
- Paliskuntain Yhdistys www.paliskunnat.fi
- Länsläkintölainsäädäntö : <http://wwwb.mmm.fi/el/laki/>
- Saamelaiskäräjät Suomessa: www.samediggi.fi
- Saamelaiskäräjät Ruotsissa: www.sametinget.se
- Saamelaiskäräjät Norjassa: www.samediggi.no
- Ruotsin saamelaisten keskusjärjestö: www.sapmi.se
- Ruotsin poronhoitajasaamelaisten yhdistys: www.renagarforbundet.se
- Norjan Porosaamelaisten keskusjärjestö: www.nrl-nbr.no
- Saamelaisneuvosto on Suomen, Ruotsin, Norjan ja Venäjän saamelaisten järjestöjen yhteistyöjärjestö: www.saamicouncil.net
- Norjan poronhoitohallinto: www.reindrift.no
- Saamelaisalueen koulutuskeskus SOGSAKK: www.sogsakk.fi
- Euroopan Unionin virallinen lehti: <http://eur-lex.europa.eu/JOIndex.do?ihmlang=fi>
- Kansainvälinen poronhoitokeskus: <http://arcticportal.org/en/icr>

Gánnahahti Sápmelaš boazodoallu oktiigeasu leaba cohkken

Anders Sikku
Guovlo-ovddideaddji Ruotas

Minna P.E. Mäkitalo
Guovlo-ovddideaddji Suomas